

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 105 (1992)

Rubrik: Rapport annual 1991
Autor: [s.n.]

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 05.04.2026

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

1991

Rapport annual

Romania · Uniun dals Grischs ·
Uniun rumantscha da Surmeir ·
Renania · Societad retorumscha ·
Uniun da scripturs rumantschs ·
Cuminanza rumantscha da radio
e televisiun · Uniun da las
Rumantschas e dals Rumantschs
en la Bassa

LIA
RUMANTSCHA

Prefaziun tigl rapport annual 1991

da Toni Cantieni, *parsoura LR*

Scuntrada 1991

Cun la terza «Scuntrada» digl pievel rumantsch digls 5–11 d'avost 1991 a Laax ò la Leia rumantscha mess en accent impurtant an sies program pigl onn da giubileum «700 onns confederaziun». Igl resung da chesta manifestaziun ainten igls meds da massa è sto fitg positiv. La «Scuntrada 1991» ò eneda duple do occasiun da discutir igls problems dalla trilinguitad grischuna e dalla quadrilinguitad svizra. La vischnanca da Laax mareta gronda rancunaschientscha per l'organisaziun exemplarica e per igl angaschamaint an favour dalla terza santupada digls Rumantschs, siva da Savognin (1985) e Scuol (1988). La comunicaziun tranter igls Rumantschs ed er chella cun noss confederos betg-rumantschs è da gronda impurtanza. Igl basigns e giaveisch per ena cuntinuaziun da talas occurenzas èn cò. La Leia rumantscha vign sainza dubi a porscher cun plascheir tottas premissas per tgi las «Scuntradas» davaintan tradiziun er pigl avigneir. Chegl è en forum excellent per en veir dialog e per promover igl spiert da cuminanza.

Gasetta digl de

La premaveira 1991 ò igl manader da project per ena gasetta rumantscha digl de, dr. Giusep Capaul, ansemen cun la cumischung accumpagnonta, sottamess en nov project per ena «*Quotidiana*», igl qual sto anc neir discuto ed amplifitgia. Cun la buna viglia da tots ègl francamaintg pussebel da realisar igl «vigil postulat» dalla LR e dallas uniuns afiliadas e da porscher a noss pievel mintga de lectura an rumantsch. La preschientscha quotidiana da noss lungatg-mamma è indispensabla per igl mantignamaint da lungatg e da cultura rumantscha. Er las propostas e ponderaziuns dalla cumischung «Stapferhaus» digl onn 1989 èn anc adegna actualas. Ins stò però esser pront da desister da particularissem an favour digls interess comunabels dalla rumantscheia. Schi nous vagn chegl tgi Raimund Vieli numnava igl «anim grond», alloura ègl pussebel da rivar alla fegnameira desiderada. I vala la pagna da cuntinuar!

Las discussiuns concernent igl rumantsch grischun on cuntanschia ena dimensiun naziunala e preoccupeschan oz intensivamaintg betg angal igls Rumantschs, mabagn er noss convaschigns dad oters lungatgs. Chegl è da prancepi positiv.

Rumantsch grischun

Tge ins vottigl cuntanscher cun igl rg? Igl scopo è dall'antschatta annò sto chel, da rivar ad en lungatg da standard per tot igls idioms rumantschs. L'applicaziun digl rg duess an ampresa lengia aver lò la funcziun primara, noua tgi vign an dumonda angal ena versiun rumantscha. Chegl pertotga p. ex. publicaziuns dalla confederaziun, dalla PTT e dallas Veiasdafier federalas, dall'AVS ed otras instituziuns. Ena funcziun placativa ò igl rg pi anavant aint igl sector dall'economia.

La dumonda cardinala da chestas discussiuns è bagn chella: Duvragn nous en lungatg da standard per la communicaziun tranter igls Rumantschs e cun persungas ed instituziuns d'ordvart la Rumantscheia? A chesta dumonda existenziala ins sogl rasponder angal cun en «EA»!

Las experientschas fatgas igls davos 10 onns mossan cler e net tgi grazia all'existenza digl rg è la preschientscha digl rumantsch sen basa naziunala stada considerablamentg pi gronda tgi avant igl 1982.

**Toni Cantieni,
da 1984 fin 1991
president da la
Lia rumantscha.**

Per la confederaziun vign an dumonda *angal en rumantsch* per las publicaziuns rumantschas. Sot chest aspect è la dumonda digl rg en tema da discussiun da purtada naziunala.

L'alternativa tigl rg pudess angal esser l'applicaziun dad en idiom rumantsch scu lungatg uffizial. Chegl cundiziunescha però l'acceptanza dad ena tala maseira er davart digls idioms.

Las discussiuns pertutgont igl rg èn agl mument dad oz da gronda actualitad an connex cun la revisiun digl artetgel 116 dalla constituiun federala. Sen camp cantunal è er an preparaziun ena lescha per la promoziun ed igl sustign digls treis lungatgs cantunals.

Nova uniun affiliada dalla LR

Igl onn da gestiun 1991 è sto en onn d'impurtanza particulara per la Rumantscheia er arisguard igls Rumantschs dalla Bassa. Plaschevlamaintg ègl sto pussebel da fundar «*l'Uniun da las Rumantschas e dals Rumantschs en la Bassa (URB)*».

Chegl è en grond progress per la Rumantscheia. Ossa èn igls Rumantschs ordvart igl Grischun integros ainten igls organs dalla Leia rumantscha scu organizaziun tetgala. A tots Rumantschs dalla Bassa lagn nous esser angratzgevels per igl sustign tgi els ans dattan sen camp naziunal. Els èn noss ambassadours an Svizra tudestga, talianga e franzosa.

Situaziun finanziaria

Siva tgi la confederaziun ò do suatientscha a nossa dumonda dad adattar las contribuziuns annualas alla carascheia, ò er igl cantun fatg chest pass. Uscheia sa preschainta igl chint da gestiun dalla LR per igl onn 1991 an moda cuntantevla. La situaziun dallas finanzas per nossas societads affiliadas è bagn er sa migliurada graztga allas contribuziuns augmentadas. Las obligaziuns dallas uniuns creschan però permanentamaintg. Dasper la confederaziun ed igl cantun ston aint'igl avigneir er nossas vischnancas contribuir daple alla situaziun finanziaria dallas societads regionalas. Ena buna basa finanziaria è necessaria er per instituziuns culturalas. La lavour ed igl angaschamaint da chestas instituziuns è d'impurtanza eminenta per nossa cuminanza. Cò maretan er las societads da cant e musica, da mastiranza e da sport, gronda rancunaschientscha. Tge fiss la veta publica an nossas vischnancas sainza las activitads dallas uniuns da teater, da professiun e da scolaziun, digl art, dallas uniuns da giuventetna ed otras?

Angraztgamaint

Cun la midada digl onn è eida a fegn la perioda d'uffezi digls organs dalla Leia rumantscha (1989–1991). Conform agls tschantamaints da noss'uniun tetgala ò er mido la presidenza. Chegl è igl mu-ment dad angraztger cordialmaintg agls organs dalla LR ed allas uniuns affiliadas per la confidanza demussada. Chest angraztgamaint less ia er admetter a noss collaburateurs ed ampluias tgi on presto ena fitg buna lavour. Igls scribents rumantschs ed igls scolasts sen igls dif-ferents scalems da nossas scolas less ia includer ainten mies pled d'an-graztgamaint. Els tots lavouran cun anim e perseveranza per la pro-moziun da noss lungatg e da nossa cultura. Chegl vala er per igls meds da massa – pressa, radio e televisiun.

Dalla radunanza da delegos digl december 1991 ò er igl vicepresi-dent dalla LR, dr. Jon Nuotclà, mess a disposiziun sies uffezi. Ad el, alla suprastanza ed agl cunsegl less ia angraztger da cor pigl sustign demus-so. An substituziun per tottas e tots funcziunaris dalla LR angraztg ia a noss secretari, dr. Bernard Cathomas, per igl ordvart grond angascha-maint an favour dalla rumantscheia. Els tots prestan igl de cugl onn la-vour da qualitat, tgi mareta nossa rancunaschientscha. Finalmaintg less ia betg tralascher dad angraztger agls delegos dalla LR per la grond'onour tgi els on demusso cun acceptar la proposta dalla supra-stanza d'am dar la commemoranza d'onour dalla Leia rumantscha.

Agl nov parsoura dalla LR, prof. Chasper Pult, ed a tots novtschar-nias giaveisch ia da cor tot igl bung per en'activitad fritgevla aint'igls differents gremis dalla Leia rumantscha.

Organs da la LR

Suprastanza

Parsura Toni Cantieni, Lai
Viceparsura Jon Nuotclà, Cuirra/Ftan
Assessurs Giusep Capaul, Mustér
Gion Kunfermann, Lon
Gion Pol Simeon, Domat/Lantsch

SuppleantAs Remi Capeder, Casti
Cristian Joos, Cuirra/Andeer
Rita Killias-Cantieni, Laax
Jon Domenic Parolini, Cuirra/Scuol

Presidents da las societads affiliadas

Romania Gion T. Deplazes, Domat/Sagogn
UdG Gion Tscharner, Zernez/Renata Bott, Tschieriv
Renania Martin Cantieni, Donat
URS Romano Plaz, Savognin

SRR Jachen Curdin Arquint, Cuirra
USR Clo Duri Bezzola, Oetwil am See /
Flurin Spescha, Turitg

CRR Fidel Caviezel, Cuirra
URB Gian Guolf Bardola, Thalwil

Ils presidents da las societads affiliadas furman ensemen cun la suprastanza il cussegl da la Lia rumantscha.

Radunanza da delegadAs

sa cumpona da delegadAs da las uniuns affiliadas a la LIA RUMAN-TSCHA (63 del.), dals 8 presidents da las uniuns affiliadas e dals 5 commembers da la suprastanza (total: 76 vuschs).

Societad retorumantscha (5 del.)

Felix Giger, Cuir
Cristian Joos, Cuir
Chasper Pult, Pasqual
Genoveva Seger-Arquisch, Vaduz
Arnold Spescha, Cuir

suppleants:
Gion Gaudenz, Puntraschigna
Gion Arthur Manetsch, Domat

Romania (18 del.)

Remo Arpagaus, Laax
Martin Cabalzar, Cumbel
Nicolaus Caduff, Vella
Pieder Caduff, Sagogn
Sora Florentina Camartin, Mustér
Aurelio Casanova, Glion
Richard Cavigelli, Cuera
Giusep Decurtins, Cuera
Giusep Giuanin Decurtins, Falera
Gion Antoni Derungs-Brücker, Cuera
Adolf Hosang, Curaglia
Sep Antoni Muoth, Razén
Sur Gion Martin Pelican, Sagogn
Arnold Spescha, Cuera
Gion Battesta Spescha, Danis
Duri Sulser, Domat
Mariano Tschuor, Laax
Isidor Winzap, Cuera

suppleantAs:
Miriam Berther, Sedrun
Gian Bundi, Vella
Theo Haas, Domat
Heimo Heisch, Cuera
Gion Lechmann, Sumvitg
Cecilia Maissen-Desax, Mustér
Martin Schnoz, Rueun
Brida Sgier, Vignogn
Carli Tomaschett, Cuera

Uniun dals Grischs (14 del.)

Romedi Arquint, Chapella
Claudio Chiogna, Samedan
Nina Dazzi, Zuoz
Jon Depeder, Sta. Maria
Irma Egler, Lavin
Rico Falett, Sent
Anita Gordon, Silvaplauna
Robert Giacometti, Lavin
Ernesta Mayer, Ardez
Monica Menig, Scuol
Maria Sedlaček, Sent
Josef Thomas Stecher, Tarasp
Gion Tscharner, Zernez
Philipp Walther, Champfèr

suppleantAs:
Brigitta Arquint, Zernez
Peider Bezzola, Puntraschigna
Ruodi Bruderer, Cuoir
Annamaria Fisch, Bravuogn
Jon Peider Lemm, S-chanf
Gion Peider Mischol, Zernez
Philipp Niggli, Fex
Nuot P. Saratz, Puntraschigna
Elsi Schneller, S-chanf
Chatrina Urech, Samedan

Renania (7 del.)

Plasch Barandun, Veulden
Vreni Caprez-Spreiter, Trin-Digg
Bernard Demarmels, Andeer
Gion Item, Razén
Hanspeter Meiler, Flem
Felix Pfister, Domat
Georgina Schaller, Donat

suppleantAs:
Elisabeth Coray, Sagogn
Crist Casper Dolf, Vargistagn
Sep Item, Flem
Peter Janki, Luven
Vroni Minarik-Gabriel, Flem
Jacob Pfister, Vuorz

Uniun rumantscha da Surmeir (6 del.)

Gion Cola, Riom
Marlies Jegher, Mulegns
Rudi Netzer, Savognin
Anita Simeon, Lantsch
Peder Simeon, Lantsch
Gustav Sonder, Alvagni

suppleantAs:
Christian Schnöller, Casti
Otmar Spinas, Tinizong
Rina Steier, Savognin
Violanta Uffer, Tinizong

*Uniun da scripturas e scripturs rumantschs
(5 del.)*

Clo Duri Bezzola, Oetwil am See
Annamengia Bertogg, Castrisch
Rut Plouda, Ftan
Roc Poltera, Lüchingen
Gion Battesta Spescha, Wädenswil

suppleant:
Gion Peder Thöni, Riehen

*Cuminanza rumantscha da radio e televisiun
(5 del.)*

Giovannina Brunold-Clagluna,
Samedan
Remi Capeder, Casti
Natalia Gliott, Laax
Martin Quinter, Mustér
Chasper Stupan, Cuir

suppleantAs:
Gian Guolf Bardola, Thalwil
Toni Caduff, Glion
Isidor Camenisch, Razén
Carli Hassler, Favugn
Claudia Willy-Bazzi, Ftan

*Uniun da las Rumantschas e dals Rumantschs
en la Bassa (3 del.)*

Clau Derungs, Malers
Sigisbert Lutz, Berna
Cilgia Vital, Goldach

Revisurat LR

Revisurs

Jon Peider Lemm, parsura, S-chanf
Valentin Derungs, Glion
Jon Dolf, Flem

Suppleants

Stefan Engler, Surava
Duri Sulser, Domat

Commembers d'onur da la LR

Reto Florin, Cuir/Tschlin (suprastant LR 1944–1960)
Toni Cantieni, Lai (parsura LR 1984–1991)

Cumissions, gruppas da lavur e gremis speziels LR

Cumission da chant

Giusep Giuanin Decurtins, parsura, Falera
Ernst Bromeis, Ardez
Mario Candrian, Cuir
Albert Gaudenz, Zuoz
Rudi Netzer, Savognin
Marcus Zarn, Landquart
Erwin Ardüser, LR

Cumission d'ediziun per carnets OSL

<i>Surselva</i>	Augustin Manetsch, parsura, Mustér
<i>Surmeir</i>	Domenica Steier, Savognin
<i>Sutselva</i>	Cristian Joos, Cuir
<i>Engiadina</i>	Rut Plouda-Stecher, Ftan
<i>LR</i>	Linus Berther

Cuminanza da mussadras rumantschas

<i>Presidenta</i>	Mirta Hartmann, Silvaplauna
<i>Vicepresidenta</i>	Alice Ardüser, Flem-Vitg
<i>Actuara</i>	Sora Florentina Camartin, Mustér
<i>Cassier</i>	Daniel Manzoni, Segl
<i>Assessura</i>	Barbara Rupp, Laax
<i>Revisuras</i>	Sora Veronica Albin, Glion Mirta Lombris, Alvagnì-Vischnanca

Cussegliadra da scolina per l'Engiadina

Anni Tscharner-Tschander, Zernez

Conferenza dals scolasts da rumantsch en las scolas medias

<i>Manader</i>	Curdin Jeitziner, Mustér
----------------	--------------------------

Gruppa da lavur «La Quotidiana»

*Manader
Commembers*

Giusep Capaul, Mustér
Remi Capeder, Casti
Ignaz Cathomen, Falera
Sep Item, Flem
Jon Peider Lemm, S-chanf
Nuot P. Saratz, Puntraschigna

*Cussegl da la fundaziun
Chasa Rumantscha*

*Parsura
Viceparsura
Actuar
Cassier
Assessurs*

Bernard Cathomas, repr. LR
Jon Nuotclà, repr. LR
Toni Berther, repr. Romania
Remi Capeder, repr. URS
Toni Cantieni, repr. LR
Martin Cantieni, repr. Renania
Cristian Joos, repr. SRR
Jon Domenic Parolini, repr. UdG
Gieri Seeli, repr. Legat Cadonau
Clau Defuns
Domenic Signorell

Revisurs

*Gruppa d'accompagnament per
«Istorgia da la litteratura rumantscha
FUNTAUNAS IV»
da Gion Deplazes*

Curdin Jeitziner, Mustér
Faust Signorell, Valbella
Gian Peder Gregori, LR

*Gruppa da lavur per l'ediziun da las ovas
da Giachen Hasper Muoth*

Norbert Berther, repr. Romania
Iso Camartin, repr. scientific
Luregn Carigiet, repr. vischnanca Breil
Bernard Cathomas, repr. LR

*Gruppa ad hoc da lavur e coordinaziun per
l'applicaziun da l'EED per bibliotecas*

Iso Camartin, bibl. rumantscha dal seminari romanistic a Turitg

Ottavio Clavuot, bibl. Chesa Planta Samedan

Christoph Jörg, bibl. chantunala Cuir

P. Daniel Schönächler, bibl. claustrala Mustér

Kuno Widmer, bibl. DRG Cuir

Bernard Cathomas, LR

*Cumissiun consultativa per l'applicaziun
dal rumantsch grischun*

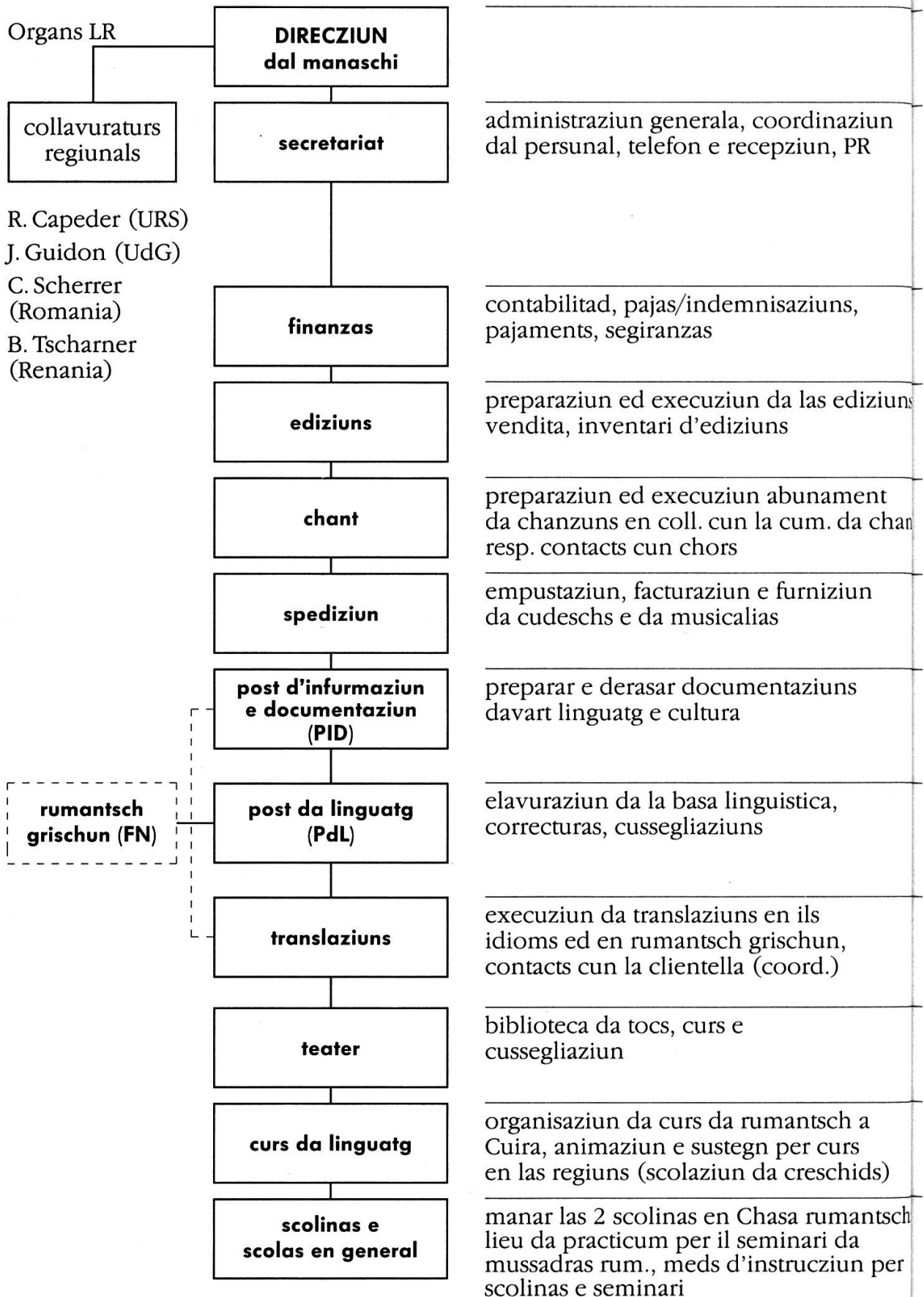
Silvia Candrea, presidenta, Salouf

Jachen Curdin Arquint, Cuir

Johann Clopath, Trin

Alexi Decurtins, Cuir

Centrala da la Lia rumantscha a Cuira (posts)

(persunas) *Lia rumantscha – centrala (1991)*

Direcziun: dr. Bernard Cathomas, Cuir/Breil
Substitut: Erwin Ardüser, Laax

Manader: Erwin Ardüser, Laax
Collavuraturas: Claudia Cathomen, Cuir/Falera (-4/91);
Bernadette Studhalter-Vincenz, Cuir/Trun (75%);
Karin Pattis, Cuir/Martina (3/91)
Emprendistas: Franca Martinelli, Cuir/Zernez (-9/91); Georgina Janki,
Cuir/Vuorz; Armin Casanova, Cuir/Vignogn (7/91);
Constanza Mosca, Cuir/Sent (8/91)

Manadra: Barbla Buchli, Cuir/Sent (80%)

Manader: Linus Berther, Cuir/Camiscolas

Manader: Erwin Ardüser, Laax

Manader: Linus Berther, Cuir/Camiscolas
Collavuratura: Amalia Deplazes, Cuir (parz.)

Manader (PID): lic. fil. Manfred Gross, Cuir/Fuldera (60%)
Manader (PdL): dr. Georges Darms, Cuir/Ruschein (1/2 piazza)
Rumantsch grischun (FN) (PRG)
Manader: dr. Georges Darms, Cuir/Ruschein (1/2 piazza)
Assistent: lic. fil. Anna-Alice Dazzi Gross, Cuir/Samedan (80%)
Collavuraturas: lic. fil. Gian Peder Gregori, Domat/Bravuogn (50%)
lic. fil. Violanta Spinaz Bonifazi, Lai (50%)
Mengia Menzli, Cuir/Ruschein (55%)
Coordinaziun (tr.): Erwin Ardüser, Laax
Translaturas: Ursulina Cathomen-Monn, Cuir/Mustér (60%)
dr. Clau Solèr, Cuir/Lumbrein (80%)
Marlis Menzli, Cuir/Ruschein (parz.)

Manadra: Claudia Cathomen, Cuir/Falera (-4/91);
Karin Pattis, Cuir/Martina (3/91)
Collavuratura: Annemieke Buob, La Punt (parz.)

Coordinaziun: Barbla Buchli; Bernadette Studhalter-Vincenz;
collavuraturas regionalas

Mussadras: Heidi Caviezel-Cathomen, Razén;
Maria Süsskind-Riatsch, Domat (-8/91);
Madlaina Arquint, Cuir/Chapella (8/91)
Transport: Heinrich Bär, Cuir

Rapport da lavur 1991

Elavurà dals divers posts da lavur e sincronisà cun il program da lavur LR 1991

Lavur dals organs da la LR

La suprastanza ha salvà 22 sedutas e deliberà 192 tractandas. Il cussegl ha gì 3 tschentadas cun 24 tractandas. La radunanza da delegadas è sa radunada ils 4 d'avust 1991 a Laax a chaschun da la vigilia da la SCUNTRADA ed ils 7 da december a Cuir. Sper las tractandas statutaras è la radunanza a Laax s'occupada da l'integraziun da las Rumantschas e dals Rumantschs ordaifer il Grischun en la Lia rumantscha e ha decidì las midadas dals tschentaments necessarias per integrar la nov'uniun affiliada extraterritoriala «Uniun da las Rumantschas e dals Rumantschs en la Bassa» (URB). La radunanza dal december ha approvà il program da lavur ed il preventiv 1992, ha prendì ina decisiun conc. la gasetta dal di ed ha fatg las elecziuns per il proxim trienni d'uffizi (1-1-1992–31-12-1994). Il parsura, 4 commembers da la suprastanza, 4 suppleants da la suprastanza ed il revisurat LR èn vegnids elegids da nov.

Its organs da la Lia rumantscha a partir dals 1-1-1992:

- Chasper Pult, *president*
- Gion Kunfermann, *viceparsura*
- Giusep Capaul, Jon Domenic Parolini, Gion Pol Simeon, *assessurs*

suppleantAs:

Domenic Camastral, Remi Capeder, Cristian Joos, Rita Killias-Cantieni

revisurat:

Jon Peider Lemm, parsura, Valentin Derungs, Jon Dolf

suppleants:

Conrad Plaz, Duri Sulser.

Il revisurat ha salvà 3 sedutas.

1. UNIUNS AFFILIADAS

Tuttas uniuns affiliadas èn vegnidas consultadas per las sequentas dumondas:

- Integraziun da las Rumantschas e dals Rumantschs ordaifer il Grischun en la LR.
- Project da telecomunicaziun Surselva: banca da datas e ser-vetschs per las medias.
- Libreria rumantscha a Cuira.

Sulettamain las uniuns regiunalas èn vegnidas consultadas concer-nent la nova lescha da scolinas e directivas conc. spesas e custs dals collavuratur regiunals. Cun la *Renania* èn vegnidas discutadas du-mondas en connex cun l'ediziun dals carnets OSL en sutsilvan; cun la *Romania* il problem da finanzas actual e cun *l'Uniun Rumantscha da Surmeir* e *l'Uniun dals Grischs* en spezial la redacziun dals vocabularis regiunals. Cun la *Romania* collavura la LR en connex cun las ovras da Giachen Hasper Muoth (lavurs da coordinaziun e d'administraziun).

Las contribuziuns a las uniuns affiliadas èn vegnidas pajadas en l'entira summa l'entschatta mars. Ultra da las contribuziuns ordinarias han las uniuns per part er retschet contribuziuns spezialas per publica-zions.

Ils suprastants da la LR han prendì part a sedutas da las uniuns re-giunalas. Parsura e/u secretari èn stads preschents a radunanzas gene-ralas ed occurrenz spezialas da las uniuns affiliadas.

2. COLLAVURATURS REGIUNALS

En ils rapports mainsils cun ils collavuratur regiunals èn las lavurs en las singulas regiuns vegnidas planisadas e coordinadas. Ils collavu-ratur sa scuntran er tranter dad els e coordineschan lavurs specificas. Il revisurat ha examinà spezialmain la lavur dals collavuratur regi-u-nals e giavischè ina meglra survista da la lavur ed ina revisiun dal re-glament respectiv.

Ils collavuratur dattan rapport da lur lavur en agiunta al rapport dals parsuras da lur uniuns.

Il collavuratur Jacques Guidon ha retschet il premi da cultura da la Fundaziun per reflexiun europeica. Cordiala gratulaziun!

3. SCOLAZIUN E FURMAZIUN

Scolinas

A diversas scolinas ha la LR mess a disposiziun cudeschs gratuits e dà contribuziuns singulas en situaziuns specificas.

La lavur da las cussegliadras da scolina en Surselva ed en Engiadina è vegnida cuntinuada. La cussegliadra per la Surselva, Josefina Candrian-Casutt, ha abditgà. Ina successura nun è vegnida nominada, cunquai che la nova lescha da scolina, che stat en discussiun parlamentara, preveda tenor art. 22 inspecturas da scolina chantunalas. La Lia rumantscha vegniss distgargiada en quest sectur.

La Lia rumantscha ha, en collavuraziun cun la Cuminanza da mussadras rumantschas, prendì posiziun tar la revisiun da la lescha da scolina. En spezial preveda questa lescha er classas pli pitschnas per scolinas cun problems linguistics.

La situaziun precara en singulas scolinas, allegadas en il rapport annual 1990 sin pagina 20, nun è sa midada. Ins po be sperar che la nova lescha da scolina dettia a las vischnancas ed a las instanzas responsablas anc dapli motivaziun e pussaivladads per rinforzar la lavur da linguatg en scolina. La mancanza da mussadras rumantschas en las scolinas en vischnancas al cunfin da linguatg chaschuna difficultads.

Cuminanza da mussadras rumantschas (CMR)

Cun la CMR ha la LR collavurà en connex cun la posiziun per la revisiun da la lescha da scolina e per l'ediziun previda da chanzuns e versets. Acziuns spezialas: Derasaziun dal KODI en plirs idioms, introduziun dal cudaschet «Circus Barbado», curs per mussadras en Engiadina, preschentaziun da l'ediziun «La famiglia crescha».

Scolinas a Cuira

Las scolinas èn vegnidas manadas cun in dumber total da 36 uffants l'onn da scola 1990/91. L'atun 1991 han danovamain 36 uffants entschet las duas scolinas. Dunna Madlaina Arquint è vegnid'elegida mussadra per la partiziun ladina. La scolina en Chasa rumantscha mantegna sia funcziun sco scolina d'exercizi da las mussadras rumantschas e gida era a mantegnair la schientscha da las famiglias rumantschas a Cuira. L'uniun da scolina Cuira, presidiada da nov da Risch Joos, gida a purtar las scolinas cun ina contribuziun.

Prescolinas e lavur d'integraziun linguistica

En gruppas da gieu ed en prescolinas vegnan ils uffants en diversas vischnancas gia avant la scolina integrads en gruppas che discurran tudestg. Igl è difficil dad avair ina survista da questas differentas gruppas e surtut era da chattar personas sensibilisadas e motivadas per far questa lavur en rumantsch.

A Schlarigna ed a Puntraschigna lavuran geniturs d'uffants en scolina en gruppas spezialas e retschaivan in'introducziun en il rumantsch che lur pitschens emprendan en scolina. Ils collavuratur regiunals provan da propagar tals curs er en auters lieus.

Scolas fundamentalas tudestgas

Sa basond sin art. 4 quinquies da la lescha da scola chantunala ha la LR suttaless al chantun la dumonda da metter a disposiziun ils meds necessaris per l'instrucziun da rumantsch en vischnancas cun scola fundamentala tudestga. Sin fundament da la dumonda da la LR ha il chantun fatg ina retschertga tar las vischnancas pertutgadas da Glion fin a San Murezzan. Sco pussaivladads vesa il chantun Grischun ils meds d'instrucziun sequents:

1. La transalaziun da «Rumantsch I (1.–3. cl.)», tenor il model da Bravuogn, en differentes idioms.
2. Creaziun dad in med «Rumantsch II (4.–6. cl.)».
3. Creaziun da «Rumantsch III (7.–9. cl.)».
4. Translaziun da «Bonne chance 1/Bun success 1» en divers idioms tenor l'emprova a San Murezzan.
5. Translaziun da «Bonne chance 2/Bun success 2» en divers idioms.

Per s'infurmar davart l'emprova a *San Murezzan* cun «Bonne chance 1/Bun success 1» ha la LR envidà exponents da las vischnancas pertutgadas da Glion, Flem, Domat, Razén, Andeer, Ziran, Veulden, Sched, Vaz/Lai, Surava e Bravuogn ad in di da visita e lavur. L'experiment San Murezzan para da sa cumprovar, na sa lascha dentant betg senz'auter transponer sin auters lieus.

Ad *Andeer* ha il secretari già diversas discussiuns cun las magistras ed ils magisters, cun exponents dal cussegl da scola ed ina saira da geniturs conc. l'instrucziun da rumantsch. Las magistras ed ils magisters preparan materialias d'instrucziun specificas per l'instrucziun. Ina gruppas da lavur s'occupescha cun l'instrucziun da rumantsch. La radunanza communal ha decidì cun gronda maioritad da mantegnair il rumantsch sco rom d'instrucziun.

A *Bravuogn* ha il parsura LR pudì far ina visita en scola ensemen cun la cumissiun d'educaziun chantunala.

A *Razèn* ha ina gruppa locala mess en discussiun il rumantsch grischun per l'instrucziun da rumantsch. A Cuir organisescha la LR ils curs rumantschs en las scolas primaras. L'onn da scola 1990/91 han 6 magisters/magistras instrui en 6 scolas 40 scolarAs, l'onn 1991/92 instrueschan 6 magisters/magistras en 4 scolas 29 scolarAs.

Scolas fundamentalas rumantschas

La LR ha sustegnì in test da lectura ch'è vegnì realisà en tut las scolas rumantschas tras l'institut da psicologia da l'universitad da Turtig (vesair sut cif. 6).

La suprastanza ha prendì posiziun tar il nov plan d'instrucziun per las scolas secundaras e realas. Quel dat uss dapli paisa al rumantsch.

Il secretari ha tegnì in referat en la conferenza dals scolasts e da las scolastas da la Foppa davart «Il rumantsch grischun e la scola».

Il post da linguatg LR fa regularmain diversas lavurs en connex cun projects per meds d'instrucziun. La regenza ha approvà il project per novs vocabularis regional sco project da meds d'instrucziun sut la cundiziun che quests vocabularis tegnan quint dals basegns metodics didactics da la scola.

Scolas professiunalas

Las scolas professiunalas industrialas a *Glion*, *Cuir*, *Samedan* e *Sta. Maria* dattan per regla almain 1 ura da rumantsch per emna e resguardan tenor pussaivladad e cumposiziun da las classas il rumantsch era per roms professiunals e diversas materias d'instrucziun (civica, quint, e.a.). Cun il rector da la scola professiunala industrial a *Samedan* ha gi lieu ina discussiun conc. ulteriuras pussaivladads per rinforzar la posiziun dal rumantsch. En discussiun stat in'emna da lavur specifica. A *Cuir* frequentan 144 scolarAs l'instrucziun da rumantsch en la scola professiunala e fan er l'examen en rumantsch en quest rom. Ina buna preschientscha ha il rumantsch da nov era en la scola mercantila e da commerzi a *Glion*. En la scola parallela a *Samedan* è il rumantsch era integrà ed era rom d'examen. Anc adina mancan materialias d'instrucziun adequatas per diversas materias instruidas en las scolas professiunalas.

Al chau dal departament chantunal respunsabel è vegnì suttamesa ina documentaziun conc. ils postulats da la LR per il rumantsch al Plantahof. La situaziun na po cuntentar. La LR pretenda anc adina il resguard dal rumantsch era en il segund curs al Plantahof e surtut in

resguard commensurà en il nov concept da scolaziun agricola en il Grischun tenor la revisiun parziala da l'ordinaziun respectiva (vesaira protocol dal cussegl grond, nov. 1991).

Scolas medias e scolas autas

La lavur vid il tom 4 da las FUNTAUNAS vegn cuntinuada. La part biografica e bibliografica è terminada. La part antologica e teoretica stat en preparaziun e vegn terminada l'emprima mesadad da 1992.

Il chantun preveda d'augmentar l'instrucziun da rumantsch al seminari scolastic chantunal e da resguardar ultra da l'instrucziun sco linguatg matern er anc dus ulteriurs roms en instrucziun rumantscha. En in'istanza al departament d'educaziun renda la LR attent al postulat *dal rumantsch sco rom da tscherna obligatoric per scolarAs da la partiziun tudestga* dals seminari scolastic. En quest connex considerescha la suprastanza:

– che seminaristAs da derivanza rumantscha da la zona da cunfin linguistic e da l'aglomeraziun da Cuir frequentan – per differentes motivs – la partiziun tudestga dal seminari scolastic e na han betg la pussaivladad dad emprender sistematicain il rumantsch necessari per pudair surpigliar pli tard in'estrucziun rumantscha en questas regions.

– che questa situaziun chaschuna difficultads a las autoritads da scola da chattar magistras u magisters per las uras da rumantsch.

– ch'in resguard dal rumantsch sco rom da tscherna obligatoric per scolarAs da la partiziun tudestga duess vegnir garantì per tractar equalmain ils linguatgs dal Grischun. Il departament d'educaziun vul perseguitar questa dumonda en connex cun ina revisiun generala da l'instrucziun en il seminari.

Differentas scolas medias svizras dattan sin fundament da las circumscrizziuns en l'ordinaziun davart la renconuschienscha da la maturitad (art. 8 da l'ordinaziun e cif. 18.1 da l'annexa) infurmaziuns davart il rumantsch. La LR sa gida cun metter a disposiziun documentaziun u era referentAs. Ina occurrenza da dimensiun speziala ha gì lieu a Bülach. Per curs d'introducziun «rumantsch per magistras e magisters da scola media» sustegna la LR sur la WBZ (Centrala da scolaziun per las scolas superiuras a Lucerna) ina collavuraziun cun ils curs da la Fundaziun Planta a Samedan e cun ils curs rumantschs a Laax.

Cun las universitads ha la LR buns contacts en Svizra ed ordaifer. Studentas e students visitan la LR per sa documentar. Differentas universitads retiran regularmain documentaziuns ed ediziuns.

Contacts spezials cun linguists da differentas universitads da plirs continents ha pussibilità il colloqui davart la standardisaziun, organisà

da l'Academia svizra per las ciencias umanas (ASSM) a Parpan e Cui-
ra.

Cun exponents da las universitads da Basilea, da Berna e Genevra
e cun in exponent dal Tessin vegn discutà in project d'evaluaziun spe-
cifica dals resultats da la dumbraziun dal pievel 1990.

Scolaziun da creschidAs

La LR dat contribuziuns a la Scuntrada e furmaziun Surselva ed a la
Scuntrada e furmaziun Ladina, associadas a l'associaziun da scolas au-
tas popularas svizras, per curs da linguatg cun main dad 8 participan-
tAs. Per mintga curs vegn er concedì ina contribuziun per l'organisa-
ziun. Per la scolaziun da creschidAs en Sutselva e Surmeir han ils col-
lavoratur regionalis in'incumbensa. La LR scuntra quint cun il chan-
tun e las organisaziuns.

Curs spezials èn vegnids organisads per la translaziun e per l'admi-
nistraziun.

La festa da la soli-
daritad internaziu-
nala: «Cun ils giasts
da l'exteriur n'avain
nus già nagins pro-
blems, sulettamain

cun ils Rumantschs e
lur tschintg idioms
hai dà pitschnas dif-
ficultads.»
(Caricatura e text:
Hans Moser)

4. ASSIMILAZIUN/INTEGRAZIUN

Survista dals curs

En collavuraziun cun diversas instituziuns, autoritads communalas e regionalas (singulas organischeschan era curs en atgna reschia, sco p. ex.: Fundaziun Planta, Fundaziun Retoromana, Curchel cultural Laax, Uniun dals Grischs, Società da traffic Scuol, Società da traffic Savognin, e.a.) e cun las uniuns Scuntrada e furmaziun èn vegnids organisads ils sequents curs da rumantsch:

Bever	2 curs	23 participantAs
Bravuogn	1	5
Breil	3	18
Cumpadials	3	16
Flem	8	60
Ftan	2	8
Giuvaulta	2	11
Glion	10	68
Guarda	1	7
Laax	4	30
Lantsch	3	23
La Punt	1	8
Müstair	1	5
Mustér	4	30
Puntraschigna	1	7
Rabius	1	4
Sagogn	1	9
Samedan	5	53
San Murezzan	4	33
Santa Maria	2	14
Savognin	4	15
Scuol	5	33
Segl	1	5
Sent	1	4
Silvaplana	3	31
Surcuolm	2	10
Trin	1	7
Trun	1	8
Vignogn	2	20
Zernez	4	24
Zuoz	3	24
total	86 curs	613 participantAs

Curs da rumantsch organisads da la LR a Cuira

total	14 curs	82 participantAs
	4 ladin	
	2 surmiran	
	8 sursilvan.	

Il curs da stad da la Fundaziun Planta Samedan è vegnì organisà l'onn 1991 per la 19avla giada, quel da la Fundaziun Retoromana Laax per la 22avla giada. La LR sustegna quests curs cun ina contribuziun finanziaria. Ulteriurs curs da stad vegnan p. ex. era organisads a Scuol e Savognin. Per l'engaschi e la gronda lavur admettain nus in cordial engraziament als organisaturs.

Curs da rumantsch ordaifer il territori rumantsch vegnan organisads da scolas autas popularas (p. ex. a Basilea, Laufen, Turitg, Berna, e.a.), da la scola da club Migros, dad universitads, dad uniuns rumantschas e grischunas en la Bassa, e.a. La LR intermediéscha scolastAs per l'instrucziun. Per introducziun da personas engaschadas en la vita publica en il territori rumantsch dat la LR contribuziuns spezialas.

Meds d'instrucziun

Tuts meds d'instrucziun tenor l'indicaziun sin pagina 26 en l'ultim rapport annual stattan vinavant a disposiziun. Er quest onn nun èsi reussì a la LR da cuntanscher ch'ils meds da massa electronics en Svizra tudestga (DRS) realiseschan in curs da rumantsch per na-Rumantschs.

Lavur d'assimilaziun speziala

En il rom da la SCUNTRADA èn vegnidas fatgas discussiuns conc. pussaivladads pli intensivass per l'integrasiun linguistica. Per part duvrassi in'introducziun speziala da las magistras e dals magisters per questa lavur. Adina deplorada vegn er la tenuta da las Rumantschas e dals Rumantschs sezs che na discurren rumantsch cun personas che vulan s'assimilar. Uschia mancan savens las pussaivladads da duvrar activamain il linguatg emprendì. La LR ponderescha da realisar in tagader cun l'appel: «Discurrì rumantsch cun personas che stattan en nossa cuminanza e vulan discurren rumantsch.»

5. RUMANTSCH GRISCHUN

Lavur scientifica

Las *lavurs scientificas* per la preparaziun e l'elavuraziun dal rg en vista a la publicaziun d'in vocabulari tudestg-rumantsch grischun èn vegnidas cuntinuadas. Il material per la redacziun finala è endatà. La redacziun finala da la part tudestg-rumantscha è arrivada fin a la letra H. Davent dal 1. d'october 1991 progredeschan las lavurs vi dal vocabulari pli plaun, perquai che las plazzas da lavur han stuì vegnir reducidas, siond che las contribuziuns dal FN per la perscrutaziun da basa dal rg èn vegnidas sistidas. A partir dal 1. october 1991 van ils custs da perscrutaziun dal rg a quint da la LR.

Referats davart il rg èn vegnids fatgs a *Rueun* (Romania da Giuventetgna, G. Darms), *Parpan* (Colloqui Academia svizra da las ciencias morales, G. Darms), *Pfäffikon SZ* (Scola chantunala, A. A. Dazzi Gross), *Cuira* (Organ da coordinaziun interdepartamental per dumondas da las cuminanzas linguisticas e culturalas, A. A. Dazzi Gross), *Pitasch* (Conferenza scolastica da la Foppa, B. Cathomas), *Vella* (Curs da magistras e magisters da l'exteriur, B. Cathomas).

Colloqui internaziunal, curs e documentaziun

Dal puntg da vista scientific ordvart impurtant per il svilup dal rg è stà il colloqui internaziunal da la Academia svizra da las ciencias morales (ASSM) davart 'Elements per ina teoria da la standardisaziun da linguatgs' dals 15 als 20 d'avrigl 1991 a Parpan e Cuira. Igl è resultà da quest colloqui, che la via instradada cun il rg n'è betg mo la segund meglra pussaivladad, mabein la pli empermettenta in summa, siond che las experientschas cun passa 50 linguatgs en situaziuns sumegliantas sco il rumantsch han mussà, che standardisaziuns sin basa da linguatgs da scrittira regiunals existents na reusseschan praticamain mai senza grondas sperdidas. Da l'otra vart han plirs linguists fatg attent al fatg, ch'i n'enconuschian strusch in linguatg en ina situaziun pli difficultusa ch'il rumantsch.

In *curs da rg* ha gì lieu a chaschun da la SCUNTRADA a Laax, nua ch'igl è er vegnì discutà en ina occurrenza durant tut l'emna davart problems en connex cun il rg, e spezialmain er en il rom da la dieta davart la planisaziun da linguatgs.

Differentas brochuras e texts en rg èn vegnids tramess a var 200 interessents per il rg en ina *acziun da derasaziun* pli gronda.

Domenas da diever novas marcantas n'ha il rg betg pudì cuntanscher durant l'onn da rapport. El ha dentant pudì rinforzar sia posiziun en la domena dals texts giuridics cun la publicaziun dal 'Cudesch

civil svizzer'. El è er vegnì duvrà en blers texts en connex cun las festivitads 700 onns Confederaziun, cif. 7.

Banca da datas linguisticas e cumissiun consultativa

La datoteca dal rumantsch grischun crescha vinavant e cumpiglia la fin december var 143 000 endataziuns, 23 000 dapli ch'il december passà. Quest svilup è d'engraziar d'ina vart a las lavurs da redacziun vi dal vocabulari tudestg-rumantsch grischun, da l'otra vart a l'endataziun dal vocabulari administrativ-giuridic, che vegn terminada proximamain. Dentant èn 16 interessents sa colliads cun la banca da datas, tranter quels er ils redactors dals vocabularis dals idioms.

La *cumissiun consultativa per l'applicaziun dal rumantsch grischun*, decidida dal cussegl en sia tschentada dals 16 da mars 1991, ha la sequenta incumbensa:

– Cusseglar ils organs da la LR conc. l'applicaziun dal rumantsch grischun tras la LR.

– Infurmar ed intermediar en dumondas dal rumantsch grischun.

La cumissiun sa constituescha sezza e determinescha sezza ses urden da lavur. Il secretariat LR stat a disposiziun cun tut las infurmaziuns giavischadas.

La presidenta da la cumissiun consultativa per l'applicaziun dal rumantsch grischun dat il sequent rapport

«La cumischung consultativa per l'applicaziun digl rumantsch grischun (ccrg) sa cumpona da quatter represchantants d'origin da diversas regiuns idiomaticas rumantschas. Commembers èn Jachen Curdin Arquint, Coira, Silvia Candreia, Salouf, Johann Clopath, Trin ed Alexi Decurtins, Coira.

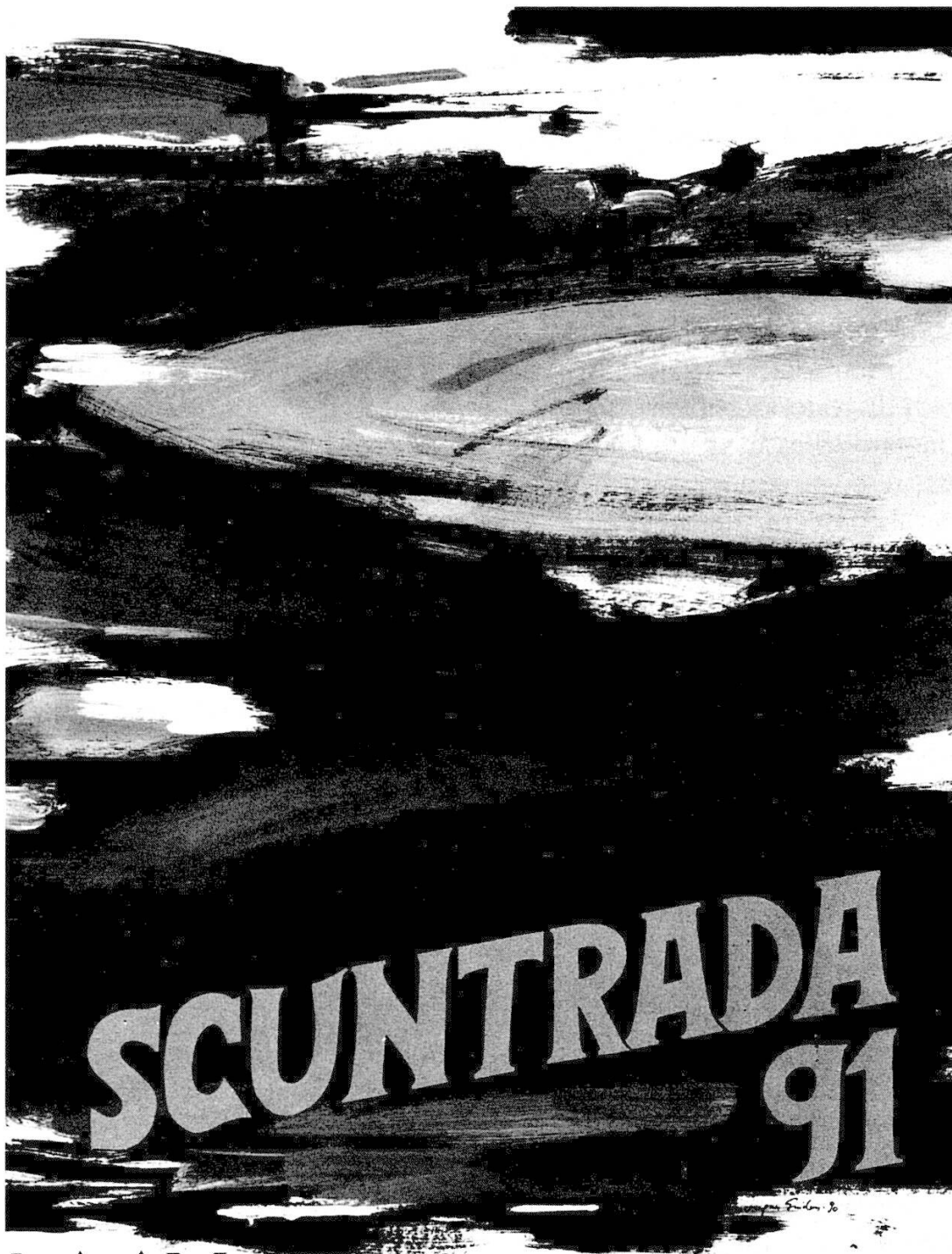
Ansemen cun en represchantant dalla Leia rumantscha s'inscuntra la cumischung tenor basigns per discussiunar davart dumondas per translaziuns an rumantsch grischun.

Chegl son esser dumondas da tot differents geners e varts (federaziun svizra digls cadens da construcziun, post per la prevenziun da toxicomania, societad forestala svizra, cumischung federala da sport).

La ccrg ò l'incumbensa da cunsigliar igls organs dalla LR. Ella ò damais betg forza da decider. Dasper la funcziun da consegliaziun arisguard l'applicaziun digl rg tras la LR ò la cumischung er ena funcziun d'infurmaziun e d'intermediaziun. Naturalmaintg tgi er la ccrg ò discussiuno davart igls fatgs actuals digl rg.

Concretamaintg ò la cumischung agea da maniera tgi ella ò piglia posiziun an scretg tar la supranza dalla LR.»

Silvia Candreia, presidenta

LAAX FALERA·FLEM·SAGOGN 5-11·8·91
INCONTRO BEGEGNUNG RENCONTRE

Il placat da la
SCUNTRADA da
l'artist Jacques Guidon

ch'è era collavuratur
regional da la
Lia rumantscha

6. POST DA LINGUATG (PdL)

La rimnada e la documentaziun da material linguistic per il sector da neologissem è vegnida cuntinuada. Era durant il 1991 n'èsi dentant betg stà pussaivel, ultra da las autras lavurs dal PdL, da progredir cun la registraziun sistematica e l'elavuraziun electronica dal material.

Vocabularis regiunals

Sin fundament dad in'istanza da la LR ha la regenza grischuna decidì da renconuscher il project dals vocabularis regiunals sco project da meds d'instrucziun. Quest status sco med d'instrucziun vegn collià expressivamain a la cundiziun ch'ils vocabularis regiunals èn d'adattar als basegns metodics e didactics da scola a partir da la 5avla classa primara e ch'els èn da furmar per l'adiever sco med d'instrucziun en las scolas dal chantun Grischun. La cumissiun chantunala per meds d'instrucziun ha nominà ils inspecturs da scola Claudio Gustin e Rudi Netzer sco respunsabels per la coordinaziun dal project tranter la LR e la cumissiun per meds d'instrucziun ch'accompagna il project conc. las dumondas pedagogicas e metodicas-didactic. En sedutas da rapport e coordinaziun èn las lavurs vegnidas discutadas cun ils redactors, ils represchentants da la cumissiun da meds d'instrucziun ed ils represchentants da la LR.

Las lavurs – tenor ils rapports dals redactors respunsabels – èn progredidas sco suonda:

«Vocabulari sutsilvan:

Lavur prastada digl miez satember 1990 antocen igl schaner 1992.

Jou ve redigieu igls bustabs A, B, C, D, H, I, J a K.

Curo Mani â redigieu igls bustabs M, N, O, P, Q ad R.

D'igls bustabs A, H, I, J, K, M, N en fatgas las corecturas.

Jou angraztg a Wieland Clopath da Lon ad a Giahannes Mani da Ziràn c'en prùnts da liger igls bustabs gea curagieus.

Ils 16 da dezember veiou gia caschùn da preschantar la lavur da redacziun digl vocabulari sutsilvan a rapreschantants da la Renania.»

Gion Kunfermann

«Vocabulari surmiran:

La labour da redacziun dalla part tudestg/rumantsch n'ò betg savia progredir scu planisada, a muteiv tg'ia va stuia la interromper adegna puspe per surpiglier l'instrucziun an scola, causa da malsogna u dad otras incunvignientschas digl mies ramplazzant. Davent digls 18 da

mars 1991 anfignen igls 11 da matg 1991 vaia schizont stua sistair la lavour digl tot per turnar an scola, surpigliond l'ò igl antier pensum. Siva digls mez da matg 1991 anfignen la fegn digl onn da scola 1990/91 vaia alloura puspe savia ma deditgier cumplagnamaintg alla lavour da redacziun. Cun l'antschatta digl onn da scola 1991/92 lavoura per 50% ve digl vocabulari.

Aint igl frataimp digl onn 1991 vaia andatto las letras E, F, G, H, I, J, K, L, O. Chellas cumpeglian radond 21 000 andataziuns, uscheia tgi per la fegn digl onn sa resulta en andomber da var 36 000 andataziuns arcunadas.

Durant igl onn scadut vainsa intensivo la collaboraziun tranter las singulas redacziuns, ch.v.d. cunzont tranter igl sotsilvan ed igl surmiran. Barattond letras redigeidas dad egn cun talas redigeidas da l'oter, pò ins evitar da stueir far la madema lavour ples gedas, chegl tgi spargna taimp per tot igls cass tgi èn identics aint igls singuls idioms.

Bungs sarvetschs presta surtot er la banca da datas dalla LR, cun la quala nous ischan coliias an lengia directa. Cun chella caschung lessa aveir angraztgea agl post da lungatg dalla LR e cunzont agl sies mander, prof. dr. Georges Darms, per tot las infurmaziuns ed igls cunsegls survagnias durantchel onn.

Sa basond alla reit da plets 'Garnier' e considerond tgi mintga tgavazzign tudestg dumonda an media 2–3 andataziuns, vign ins a stueir chintar pigl rest dall'amprema fasa, ch.v.d. per las letras M anfignen Z, cun var 30 000 andataziuns.»

Faust Signorell

Vocabulari ladin:

Il vocabulari ladin duai vegnir realisà en dus versiuns, ina valladra ed ina putera. Cunquei ch'il redactur stà prevì, Domenic Andry, nun ha pudì cumenzar la lavur pervia dad autras incumbensas, ha l'Uniun dals Grischs proponì a la fin da l'onn da surdar l'incumbensa principala da redacziun a Gion Tscharner che vegn accumpagnà dad ina gruppa da cussegliaziun. La surpastanza LR ha sancziunà, en discussiun cun ils represchentants da la cumissiun dals meds d'instrucziun, questa proposta e surdà l'incumbensa.

Al chantun èn vegnidas inoltradas a temp las materialias per credits en il preventiv chantunal 1992 en la summa da fr. 270 000.— per las lavurs vid ils vocabularis tudestg - surmiran, tudestg - sutsilvan, tudestg - ladin. Il december è vegnì suttamess al chantun Grischun ina survista cumplexsiva dal project. Tenor questa survista ston'ins quintar cun custs totals approximativs da 1.75 milliuns per la redacziun e ca. fr. 400 000.— per l'ediziun. Inclus ils custs accessorics sa munta la

summa totala a radund 2,5 milliuns fr. per ils vocabularis regionalis sursilvan, sutsilvan, puter e vallader.

Ils novs vocabularis regionalis duain correspunder pli u main a l'ovra da referenza «Dictionnaire de l'Allemand d'aujourd'hui, allemand - français / français - allemand» da Philippe Magère, ediziun Garnier 1987. Per l'idiom sursilvan lavura Alexi Decurtins per incumbensa da la Romania e la Renania cun meds dal Legat Cadonau per «la promozion dil romontsch sursilvan» vid ina reediziun amplifitgada dal vocabulari sursilvan - tudestg sin fundament dal vocabulari romontsch - tudestg da R. Vieli/A. Decurtins, ediziun da la Lia rumantscha 1962.

La redacziun dals vocabularis regionalis novs vegn coordinada sistematicamain. Ils 3 redactors redigian mintgin autras letras en la varianta tudestg - idiom. Questas letras vegnan alura barattadas e suletta-main transformadas dad in idiom a l'auter. Quest effect da sinergia pussibilitescha d'accelerar las lavurs e garantescha ch'ils quatter vocabularis han tuts la medema concepziun e dimensiun.

Diversas lavurs da terminologia e da linguatg

La terminologia da gimnastica e sport è avant maun, sto dentant vegnir suttamessa ad ina redacziun finala.

Glistas cun la terminologia da mamifers, utschels e flurs existan, ellas n'èn dentant betg anc controlladas. Sche necessari èn ellas dentant disponiblas.

Cun in curs introductiv ha il PdL preparà la collavuraziun e la coordinaziun cun il servetsch da terminologia da la Confederaziun (chanzlia federala). Durant il 1992 duai questa collavuraziun vegnir concretisada.

Il PdL ha surpiglià l'incumbensa da la cumissiun chantunala per meds d'instrucziun da collavurar a l'elavuraziun d'ina concepziun ed a la realisaziun d'in cudesch da lingua puter e surmiran (Val d'Alvra) per la 5/6avla classa e per il stgalim superiur. Il 1991 ha il PdL elavurà in concept per il cudesch da linguatg per la 5- e 6avla classa.

En collavuraziun cun l'institut da psicologia da l'universitad da Turitg ha il PdL surpiglià tut las lavurs linguisticas per ina retschertga scientifica davart las cumpetenzas da lectura da scolars da la 3. classa en il territori rumantsch (Engiadina bassa, Val Müstair e Surselva). Questa lavur ha consistì da: translaziun valladra e sursilvana da tut il material da la retschertga, endataziun dal material e reproducziun, coordinaziun e distribuziun dal material a las scolas. Il 1991 èn vegnidas realisadas oravant tut las lavurs da translaziun (conclusiun), la preschentaziun dal material, la distribuziun e l'accumpagnament dal project.

SCUNTRADA
Beinvegni a
LAAX

Suenter l'avertura
uffiziala da la terza
SCUNTRADA ...
L'ura mussa las 12 e
5 ...

Il vocabulari administrativ-giuridic è vegnì endatà cumpletta-main e stat a disposiziun per il diever intern. Ina correctura sistematica da questas datas n'è dentant betg stada pussaivla fin uss per mancanza da temp.

Las lavurs da coordinaziun, cussegliaziun e da terminologia per las 4 cumpagnias rumantschas da la divisiun da muntogna 12 èn vegnidas cuntinuadas. La terminologia militara è vegnida actualisada sin basa da translaziuns.

En il sector dals neologissemms na po la lavur sistematica progredir adina tenor giavisch. Cun la dotaziun dal post e sper ulteriuras lavurs ch'il post ha gì da surpigliar vegn l'elavuraziun da terminologias pli grondas retardada.

Numerus neologissemms vegnan dentant elavurads permanenta-main per singulas dumondas d'instituziuns e da persunas privatas.

En collavuraziun cun ils collavuratur regiunals e cun numerusas instituziuns e persunas singulas ha il PdL prestà infurmaziuns e cussegliaziuns en dumondas linguisticas e procurà ed intermedià numerus neologissemms en differents secturs tematics.

FUNTAUNAS: Per il tom 4 ha il PdL surpiglià la coordinaziun ed ha elavurà en collavuraziun cun l'autur ina concepziun ed in plan da lavur. Durant il 1991 èn vegnidas exequidas differentas lavurs da preparaziun e da redacziun en collavuraziun cun l'autur. La part biografica e bibliografica è terminada, la part antologica preselecziunada.

En collavuraziun cun il post da translaziun èn vegnidas procuradas numerusas translaziuns e correcturas da texts en ils idioms ed en rumantsch grischun. Sper lectorats e revisiuns da translaziuns èn era vegnidas fatgas diversas translaziuns dal rumantsch en auters linguatgs.

Il post da lavur dal 'Lexicon istoric da la Rumantschia (LIR)' è collià cun la banca da datas dal post da rumantsch grischun. La terminologia speziala sto e sa dentant en blers cas vegnir stgaffida mo en stretga collavuraziun cun ils istoricists, uschia ch'ella dat e vegn anc a dar blera lavur.

Project: Institut linguistic rumantsch

Il rumantsch è il sulet linguatg naziunal svizzer che sto sez far l'entira normaziun e standardisaziun linguistica. Ils ulteriurs trais linguatgs nazionals tudestg, franzos e talian pon surpigliar questa normaziun dad instituts da linguatg da l'exteriur. Questa conuschienscha ha motivà ina proposta concreta en il rapport LA QUADRILINGUITAD SVIZRA – PRESCHEM E FUTUR. Per prestar la lavur da la normaziun e standardisaziun linguistica e per amplifitgar il linguatg permanenta-

main duvrass la communitad rumantscha in institut specific. La supranza è s'occupada cun questa dumonda e cun in concept per in institut linguistic rumantsch cun 3 partiziuns:

1. Innovaziun linguistica (neologissem, coordinaziun da terminologias);
2. Standardisaziun e normaziun linguistica (tuttas lavurs per normar sistematicamain il linguatg);
3. Implementaziun linguistica (ediziun da terminologias, curs per quels che dovran novs plects, scolaziun da creschidas, etc.).

Da discutir è era, tge status in tal institut linguistic rumantsch duess avair, en u ordaifer la Lia rumantscha ed en collavuraziun e coordinaziun cun instituziuns già existentas. Ina grupp da lavur è prevedida per concretisar il concept, la structura d'organisaziun e la finanziaziun. Decisiuns definitivass èn da ponderar ils proxims onns.

Rumantschaziuns

En il rom da la SCUNTRADA ha François Grin preschentà in project sut il titel «Rumantsch vesaivel» che vuless augmentar il rumantsch scrit en ils secturs commercialis cun inscripziuns sin pachetaschas, en instrucziuns da diever dad apparats etc. La LR ha fatg ina circulara tar numerus producents dad artigels dal mintgadi, da victualias, cosmetica, medischnas, etc. Il resultat è stà fitg modest. Las attatgas violentas cunter il rumantsch grischun han chaschunà ina gronda malsegirtad. Diversas firmas che avevan ils ultims onns cumenzà ad utilisar il rumantsch en la furma standardisada dal rumantsch grischun, valaivel per l'entir territori rumantsch, vulan ussa spetgar las reacziuns en connex cun la petiziun conc. il rumantsch grischun.

En las regiuns èn vegnidas realisadas rumantschaziuns en il rom dals ultims onns. Ins sa stenta da mantegnair rumantschas las domenas da la posta, dal cudesch da telefon, da las inscripziuns publicas en las vischnancas. La Lia rumantscha dat contribuziuns per inscripziuns novas en il rom da 10% dals custs effectivs.

Regularmain vegnan scrittas brevs ad administraziuns centralas da tut gener e rendì attent a rumantschaziuns pli pitschnas da num d'instituziuns etc.

Senza success è la LR s'engaschada per che las leschas da model, realisadas da l'Associaziun per la planificaziun dal territori (BVR) vegnan realisadas en versiun u en ina versiun rumantscha. I sa tracta dal «Musterbaugesetz» (MBauG 88), dal «Muster-Abfallbewirtschaftungsreglement» (MABR 91) e dal «Muster-Erschliessungsreglement» (MER).

7. POST DA TRANSLAZIUN

Survista da las translaziuns	<i>1990</i>	<i>1991</i>
idioms	110	116
rumantsch grischun	290	290

Questas cifras mussan, ch'il dumber da las translaziuns s'ha stabilisà durant ils ultims onns.

Sut il titel «Lavurs da translaziun» e «Nus ed il linguatg» èn vegnidas organisadas durant la SCUNTRADA differentas occurenzas che han già il scopo d'orientar davart la lavur da translaziun da la LR. Medemamain han Rumantschas e Rumantschs pudì s'exprimer davart lur lingua, lur problems dal diever ed era davart las pretensiuns envers instanzas ed administraziuns.

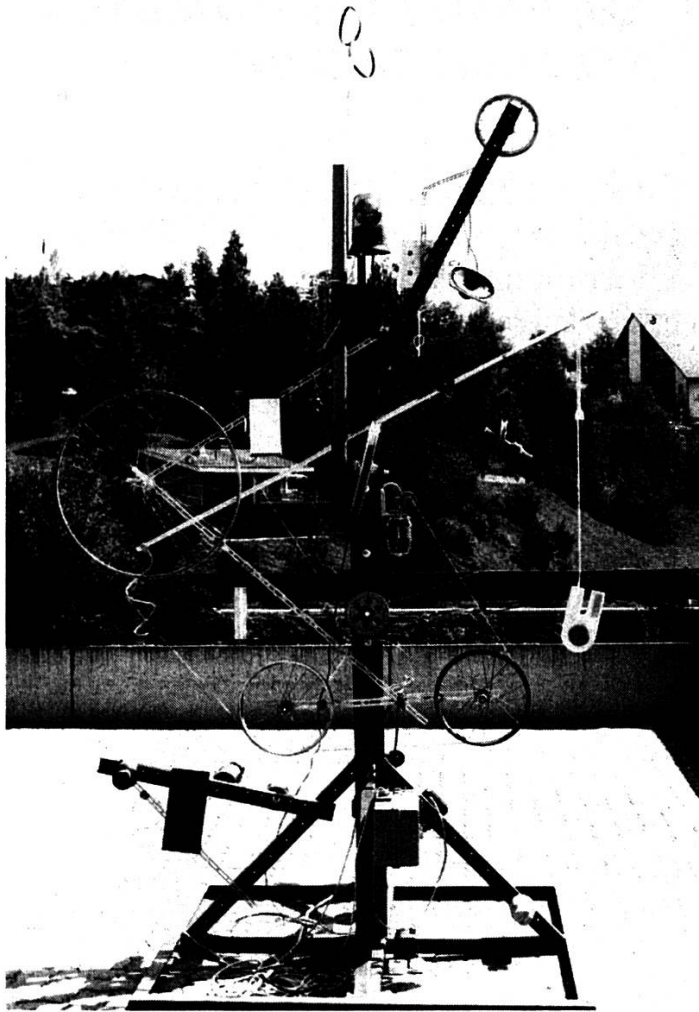
En general beneventassan ils participants schliaziuns pratitgables e pussaivlas che promovessan la preschientscha dal rumantsch; p. ex. al plaz da lavur. En mintga cas spetgan ils pertutgads dapli agid da la LR e da sias uniuns affiliadas per francar e promover il rumantsch en lur mintgadi.

Curs da translaziun

La LR ha organisà in seminari da translaziun. El è stat destinà per translatur/-as da professiun (translatur chantunals, da la LR, persunas dal radio e da la televisiun e da chanzlias). 13 persunas da l'entir chantun han frequentà el. Il seminari è vegnì manà da dr. Clau Solèr. Questa scolaziun è vegnida organisada en duas fasas. L'emprima fasa da trais giadas in di ha già lieu la primavaira aifer il temp da dus mais a Cuir. Suenter in'introducziun en la teoria da translatur e la preschentaziun dals meds auxiliars (vocabulary, manuals e banca da datas) han las participantas ed ils participants fatg sezs translaziuns, crititgà e curregì traducziuns fatgas. Discussiuns e demonstraziuns praticas han creà in spiert da cuminanza. En la segunda fasa dal november ha Flurin Spescha fatg ina critica extendida da translaziuns existentas or dal punct da vista dad in scriptur e translatur da prosa d'art.

Dr. Clau Solèr ha frequentà il curs da terminologia dal servetsch da linguatg da la chanzlia federala a Berna. Quest curs dad 8 dis è ina preparaziun per lavurs da terminologia per il rumantsch e porscha en pli enconuschientschas dals meds moderns da lavur (banca da datas da la confederaziun e dal cussegl d'Europa).

**La 'sculptura',
pussibilitada da
l'Ovra electrica
sursilvana OES tras
lavor pratica da
giuvenils, ha ina
dimensiun simbolica
per la dinamica
cumplexa da la
Rumantschia.**

ARS HELVETICA

1991 èn cumparids ils toms VIII «Artisanat, art applitgà (Ines Gartmann)», e IX «L'art popular (Flurin Spescha)». Ils toms X e XII ha la PRO HELVETIA surdà directamain per la translaziun e la LR è sa guida cun la Pro Helvetia per questas translaziuns.

8. SERVETSCH D'INFURMAZIUN E DOCUMENTAZIUN

Il Post d'infurmaziun e documentaziun è stà occupà er il 1991 be parzialmain (60%; mars '91: 100%). Pliras incumbensas (surtut lavurs da documentaziun ed archivaziun) han perquai stuì vegnir suspaisas a favur da lavurs pli prioritaras (lavurs d'infurmaziun).

Infurmaziun

En connex cun il 700avel anniversari da la Confederaziun, cun la SCUNTRADA rumantscha '91 a Laax e conturn, cun la revisiun da l'artitgel 116 CF, cun las midadas da l'urden da renconuschientscha da maturitad (instrucziun en tut las quatter culturas da la Svizra) e surtut en connex cun la meglieraziun da la posiziun dal rumantsch avain nus dà divers scleriments en scrit ed a bucca (telefon e visitas) ed organisà plirs dis d'infurmaziun e curs da perfecziunament:

Referats/curs:

- 31-5-1991/LR: «*Linguatg e cultura rumantscha*», referat a l'occurasiun d'in di da perfecziunament da la Scola chantunala da Son Gagl.
- 14-7-1991/LR: Infurmaziuns ad ina grupp da students da l'universitad da Turitg davart las activitads da la LR.
- 19-24 d'avust 1991/Cuira: Minicurs da rumantsch al Radio DRS-Mobile.
- 21-8-1991/Breil: «*Linguatg e cultura rumantscha*», referat salvà a l'occurasiun d'in'emna da studi dal Seminari da magisters dal chantun Turitg.
- 26-9-1991/Samedan: «*Rumantsch grischun e Quotidiana*», referat salvà a l'occurasiun d'in'emna da studi da magistras e magisters secundars e reals dal chantun Turitg (manader: Harry Müller).
- 3-10-91/LR: «*Linguatg e cultura rumantscha*», referat a l'occurasiun d'in'emna da studi da la Scola chantunala da Son Gagl.
- 22-11-1991/Bienna: Di d'infurmaziun (5 lecziuns) al gimnasi franzos da Bienna a l'occurasiun d'ina emna da studi davart la lingua e cultura rumantscha.
- 9-12-1991/Zezras-Untervaz: «*Landessprache Rätoromanisch: Strategien einer Kleinsprache*», referat salvà a l'occurasiun dal rapport dals instructurs dal BALST (Uffizi federal da las truppas da protecziun da l'aria).

Documents pratics/artitgels:

- Ils diapositivs, previs tenor il program da lavur '91, n'han anc betg pudì vegnir realisads.
- Realisaziun d'in prospect d'infurmaziun davart la lingua e cultura rumantscha (versiun rumantscha e tudestga). La translaziun da quest prospect en franzos e talian è vegnida surdada l'entschatta december a.c. a Jean-Jacques Furer, Zignau. Correcturas dal prospect en vista ad ina restampa en ils quatter linguatgs naziunals.
- Resumaziun da 12 ovras litteraras da scipturas e scripturs rumantschs per il «Guide littéraire de la Suisse», Editions de l'Aire, Losanna 1991.
- «Die Schweiz und ihre vier Sprachen und Kulturen: Rätoromanisch heute», en Gasetta dal Coop, nr. 26/91.
- Text davart il rumantsch per in'exposiziun en la Chasa federala a Berna.
- «Zum drittenmal Begegnung der Rätoromanen», en Europa Etnica, 4/91, 48avla ann., pp. 213–214.

Documentaziun

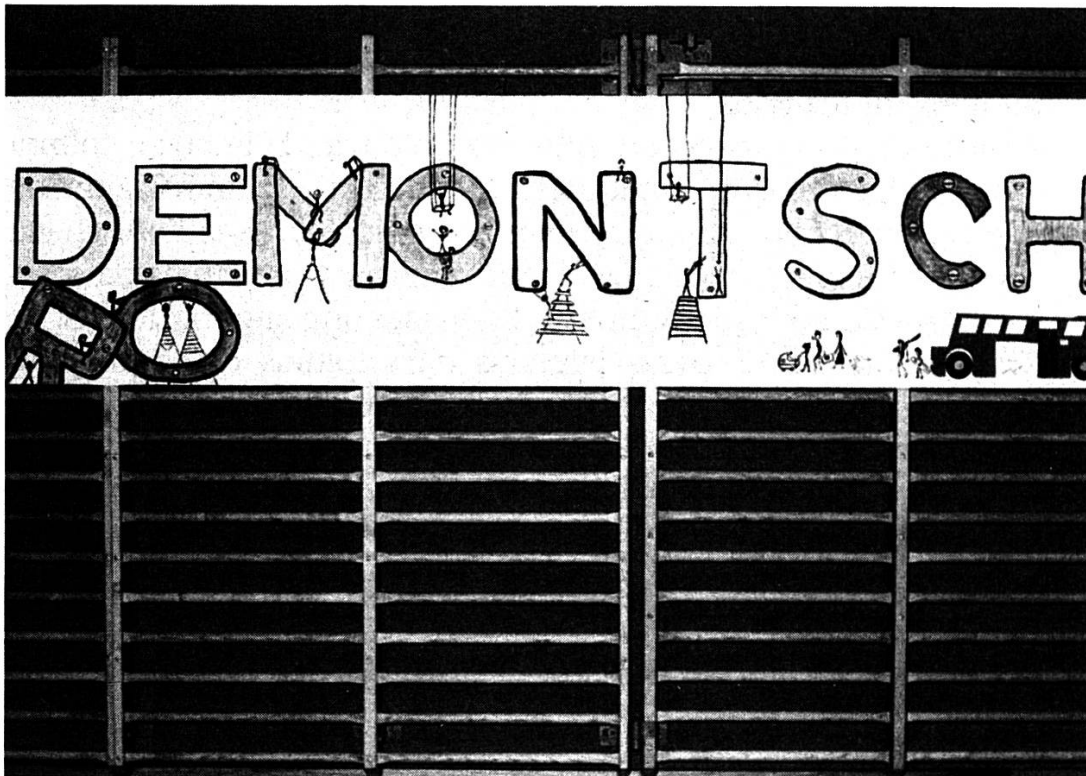
Per mancanza da temp n'ha la documentaziun dal PID betg pudì vegnir cumplettada sistematicain, mabain mo occasiunalmain. L'inventarisaziun e l'archivaziun en collavuraziun cun las societads rumantschas e cun instituziuns cun incumbensas complementaras progredescha per las medemas raschuns be plaunet. Il temp manca er per reorganisar l'archiv cun agid da l'elavuraziun electronica da datas. La fototeca percunter ha pudì vegnir amplifitgada considerablamain.

Terminologia:

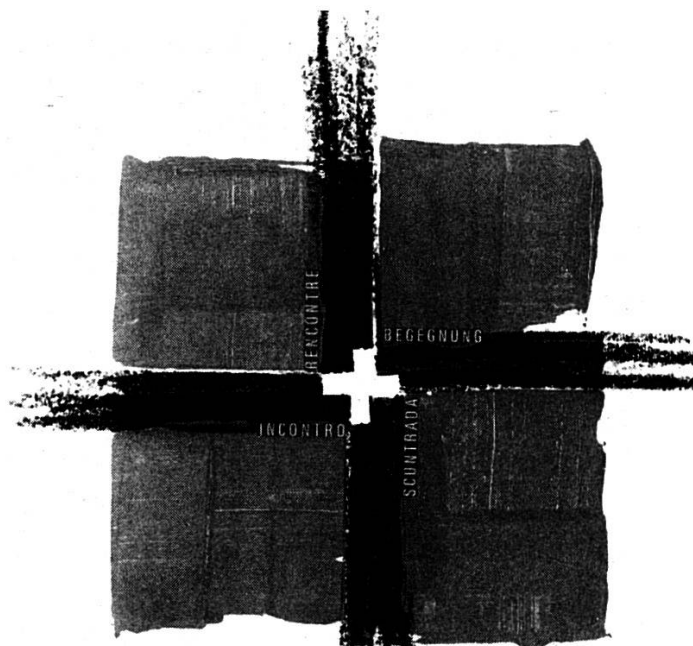
- L'ediziun dal «Pled Rumantsch/Plaid Romontsch», vol. 5. (Tecnica II) sa retardescha puspè pervi da correcturas e lavurs da redacziun supplementaras (stadi actual: supervisiun dal manuscrit tras il Post da linguatg/LR).
- La collavuraziun cun la cumissiun da nomenclatura chantunala e cun gruppas d'acziun per rumantschaziuns è stada occasiunala.

Diversas:

- Lectorat dals volums IX e X da l'Ars Helvetica.
- Diversas correcturas e translaziuns.
- Diversas lavurs en connex cun la Scuntrada '91 a Laax e conturn (translaziuns simultanas; survegliaziun da l'infrastructura tecnica; preschentaziun da «Lingo, il gieu svizzer das las linguas» e.a.p.).

**Realitad u fantasia
da scolars?**

**Il vast program
da la SCUNTRADA
è anc vegnì enritgì
supplementarmain
cun occurrenzas
purschidas da las
uniuns localas da
Laax**

**GUID LOCAL
SCUNTRADA 91
L A A X**
5 - 11 / 8 / 91

9. MEDS DA MASSA, INFURMAZIUN, PRESCHIENTSCHA RUMANTSCHA

Gasetta quotidiana

Il mainaproject dat il sequent rapport annual:

«1991 ei la projectaziun per ina gasetta romontscha dil di secontinuada intensivamein. Igl ei stau in'incarica fetg stentusa. La cumissiun projectonta ei seradunada a 16 sesidas. Plinavon eis ella seconferida inagada cun la Cumissiun dalla Casa Stapfer e duas gadas cun la suprazionza dalla LR. La lavur ei primarmein seconcentrada sin elaborar in project. Bugen vess ella era – perquei ch'igl ei indispensabel – informau regularmein la publicitad surlunder. Ina cunvegna da miez fevrer tochen il davos d'avrel – ch'ei la finfinala vegnida prolunghida tochen la fin d'uost – cun ils editurs dalla Gasetta Romontscha (GR) e dil Fögl Ladin (FL) ha denton tratg in streh tras quei quen.

La cumissiun planisonta ha saviu terminar siu project – sco basa da lavur, discussiun e contractivas – alla fin d'avrel. Calonda matg ein ils documents: las propostas dils editurs dalla GR e dil FL per migliurar igl existent e niev project per ina Gasetta romontscha dil di vegni brattai ora. Nies concept sebasava sin la proposta d'integrar las gasettas romontschas existentas en ina quotidiana.

Las contractivas – ed oravontut il dialog – vessen tenor entelgientscha vicendaivla giu d'entscheiver gia viers la fin da matg. In meins pli tard lain ils editurs dalla GR e dil FL saver ch'els drovien dapli temps da rispunder sin nies project. Per saver far quei en tutta calma seigi la tematica da «La Quotidiana» – cun orientaziun e discussiun d'omisduas varts – da sclauder alla SCUNTRADA a Laax. La LR consenta mo nuidis. Duront la Scuntrada cumpara perquei il feagl d'informaziun dalla Ligia romontscha quotidianamein.

L'entschatta settember s'entaupan ils dus representants dalla GR e dil FL cun la cumissiun da projectaziun. Il discuors ei constructiv. Ei dat in scomi da meinis ed opiniuns. En certs puncts semuossa congruenza – tier auters restan las damondas aviartas. La cumissiun rispunda a scret, punctuond ch'ins seigi promts da tut temps da seplidar e tschercar sligiazions e cumpromiss tras contrahar – denton sut l'opziun dalla gasetta dil di. Ils editurs dalla GR e dil FL perencunter rispundan a scret cun tschentar damondas ed oravontut tras far cundiziuns.

Enstagl da schar aviart las portas per contractivas van ils editurs dalla GR e dil FL – malgrad che nus vevan avertiu da far quei pass – cun

lur posizun en la GR ed el FL il di avon la radunonza da delegai dalla LR dils 7 da december, laschond strusch in bien fil vid il project dalla cumissiun. Quella – sustenida dalla suprastonza – reagescha immediat. Ella propona alla radunonza da delegai da cuntinuar cun las preparativas per realisar ina gasetta romontscha dil di e da bein star en contact cun ils editurs dalla GR e dil FL, denton d'elaborar alternativass – en fuorma redimensiunada – cun calculaziun – en collaboraziun culs editurs da bunaveglia. Ils resultats contonschi ein da suttametter ad ina radunonza extraordinaria dalla LR che ha da ver liug tochen il davos d'avrel 1992 e decider co ed en tgei fuorma ch'ei va vinavon cun la quotidiana. Aschia concludan ils delegai cun 39 : 1 vusch.

Era sch'il giavisch da numerus da saver realisar ina quotidiana 1991 – igl onn giubilar dalla Confederaziun – ei buca ius en vigur, sch'ei ins tuttina vegnius en quei grau in considerabel pass anavon. La quotidiana ei daventada tema central dalla discussiun enteifer la Romontschia e lunsch sur quella ora. Il basegns per ina gasetta romontscha dil di ei ual aschi incontestaus sco sia muntada per la tgira da nies lungatg-mumma periclitau. In'alternativa viers la quotidiana maunca. Las discussiuns davart damondas fundamentalas dalla survivenza linguistica enteifer las scheinas romontschas – e la fuorma co quei ei succediu – ha demussau 1991 cun tutta clarezia che la Romontschia drova urgentamein la quotidiana per survegnir ed haver vusch da defender sia posiziun e ses interess giustificai.»

Giusep Capaul, meinaproject

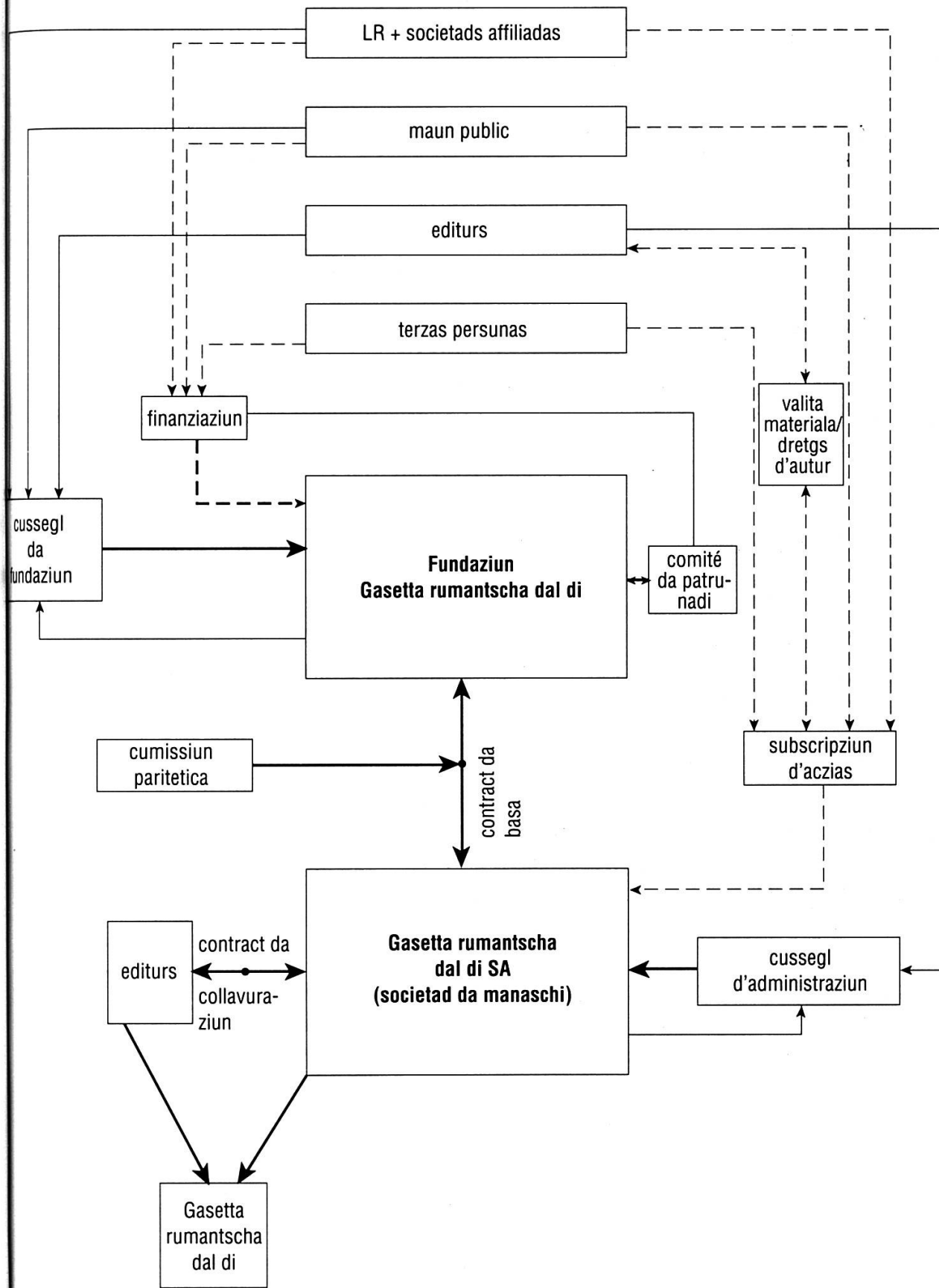
Per la planisaziun dal project ha il cussegl LR decidì in credit supplementar da radund fr. 55 000.– per 1991 (ord il «Fondo PRO PATRIA»). Per 1992 ha la radunanza da delegadAs sancziunà in preventiv spezial che pretenda dentant anc da recaltgar finanzas per cuntinuar las lavurs.

A la radunanza da delegadAs dal december ha la cumissiun projectanta suttamess in project tenor il sequent schema:

Meds da massa

Ils meds da massa han retschet regularmain infurmaziuns da la LR conc. las fatschentass tractadas. La pressa svizra ha rapportà extendidamain davart il rumansch en connex cun la SCUNTRADA, cun la revisiun da l'artitgel 116 e cun la petiziun encunter l'adiever dal rumantsch grischun tras la confederaziun.

Purtader Gasetta rumantscha dal di

Orientaziuns directas per las medias:

- A chaschun da las radunanzas da delegadas dals 4 d'avust a Laax e dals 7 da december a Cuira.
- Preschentaziun dal program da la SCUNTRADA ils 11-3-91 a Cuira.
- Conferenza d'avertura e da finiziun da la SCUNTRADA a Laax.

Schurnalistas e schurnalists han era visità la LR en connex cun las festivitads dals 700 onns confederaziun.

Il secretari è sa participà cun referats u allocuziuns a las sequentas occurrenzas:

- Mustermesse Basilea: Linguatg en la vita da mintgadi.
- Mondolingua Genevra: (Forum) 'Communautés linguistiques régionales en Europe du 21ième siecle».
- Forum Helveticum Berna: Quadrilinguitad e multilinguitad en Svizra.
- Conferenza scolastica da la Foppa: La scola ed il rumantsch grischun.
- Preschentaziun dal 1. tom dal Lexicon svizer a Berna: Minoritads (naziunalas) e lur preschientscha en lexicons.
- Academia Amriswil: Dovra il rumantsch ina preschientscha publicistica ordaifer ses agen territori?
- Centre Européen de la Culture a Genevra: Minoritads linguistics e culturalas en l'Europa unida.
- Cussegl da scola Flem: Romontsch en scolas fundamentalas tudestgas.
- Scolasts e geniturs dad Andeer e Ziràn: Ha il rumantsch ses plaz en scolas dad anteriuras vischnancas rumantschas?
- Cumissiun chantunala per l'instrucziun da linguatgs esters: Tgenins linguatgs esters en las scolas tudestgas dal Grischun?
- Differents referats davart il rumantsch per gruppas che visitan la Lia rumantscha.
- Gruppas da magistras e magisters da l'exteriur en in seminari a Vella: Gruppas minoritaras ston acceptar las sfidas dad oz e damaun per subsister.

10. TEATER RUMANTSCH

Cussegliaziun

Las gruppas rumantschas han fatg diever era quest onn dal servetsch da cussegliaziun e mess a disposiziun a la LR lur translaziuns per integrar ellas en la biblioteca da teater. Il post da teater vegn consultà activamain da gruppas e singuls. L'onn passà ha il post da teater tramess sin 113 dumondas radund 700 tocs per invista e selecziun. Dasperas ha il post era procurà dretgs da translaziun e represchentaziun.

Per il sustegn a gruppas en las regions èn ils collavuratur regiunals da la LR respunsabels. Tenor lur indicaziuns e la controlla dal post LR èn vegnids giugads l'onn 1991 radund 30 tocs rumantschs pli lungs.

Persunal

Dunna Annemieke Buob, ch'èra fin uss persuna da contact cun l'UTP e respunsabla per dumondas da teater ordaifer la LR è sa retratga da sia lavur. Ella s'occupa dentant anc da dumondas dal teater d'ufants (organisaziun ASTEJ = Association Suisse du Théâtre pour l'Enfance et la Jeunesse).

Sco successura da Claudia Cathomen ha la suprastanza LR elegì Karin Pattis nova manadra dal post da teater LR. Ad Annemieke Buob ed a Claudia Cathomen engraziain nus cordialmain per lur lavur a favur dal teater popular rumantsch.

Biblioteca da teater

L'onn 1991 èn vegnids integrads en la biblioteca da teaters rumantschs 20 novas translaziuns, 4 translaziuns pli veglias, 10 tocs novs originals e 5 tocs originals già in pau pli vegls. Il dumber dals titels avant maun en la LR è uss s'augmentà a ca. 1190. Quests teaters vegnan mess a disposiziun tenor dumonda a tut ils interessads.

En la pressa rumantscha e tudestga dal chantun Grischun sco era en il «Reflectur» (fegl d'infurmaziun per il teater triling en il Grischun) è vegnì infurmà regularmain davart las occurrenzas ed ils curs da teater.

La retscha dal MUSSAVIA DRAMATIC III è vegnida cumplettada cun 31 titels novs.

Teater a la SCUNTRADA 91

A chaschun da la SCUNTRADA 91 a Laax han trais gruppas da teater preschentà lur tocs: La *Gruppa da teater Muntanellas* «Il pitschen prinzi», in teater en plirs linguatgs (rumantsch, tudestg, spagnol, tamil), preschentà da scolarAs da l'entir Grischun; la *Tribuna 84*, che sa cumpona da scolarAs da la Cadi, «Ursin», tenor l'istorgia da S. Chönz, dramatisà dad A. Manetsch; e la premiera da la *Tribuna Sursilvana* cun «Notg sur Salem» dad A. Miller. Sut il titel «Vita en il teater – teater en la vita» ha la LR organisà in curs da teater per acturAs e reschissurAs. A quest curs han participà 11 persunas.

Questas occurrenzas da teater èn vegnidas sustegnidas da la LR cun meds ord il conto 'donaziun dr. Felix Calonder'.

Commembradis

La LR è commembra dals suandants instituts internaziunals che sa fatschentan cun il teater d'amateurs:

- CIFTA (Comité International des Fédérations Théâtrales Amateurs de culture latine)
- ITI (Institut internaziunal da teater).

Contribuziuns per translaziuns

- Uniun da teater Cuschnaus/Erwin Caduff per «Rueida on zuler» e «Il Paul sin peis».
- Società drammatica Müstair/Annetta e Diego Conrad per «Üna festa cun consequenzas», «Hotel dal Crüzer» e «Massa pac curaschi».
- Chor maschdà Strada-Martina/Margarita Michel per «Palantöz in chasa».
- Cumpignia da teater Laax/Mariano Tschuor per «Dunna Pif Paf».
- Gruppa da teater Salouf/Moscha Jegher per «En dretg saloster».
- Scolas Sumvitg per «Il dutg raquenta».
- Tribuna Sursilvana/Giusep Decurtins per «Notg sur Salem».
- Gruppa da teater Breil/Elsa Cavegn per «Las vias dallas strias».

Rapport annual dal represchentant da la LR en l'Uniun grischuna per il teater popular (UTP)

«La lavur sco represchantant da la LR en l'UTP ha entschet cun mia elecziun en la suprastanza a chaschun da sia radunanza generala dals 20 d'avrigl 1991 a Samedan. Dapi alura hai jau l'incumbensa da remplazzar duas dunnas dal fatg, dunna Claudia Cathomen, dentant anteriura manadra dal Post da teater da la LR, e dunna Annemieke Buob, ch'era plirs onns a la lunga tant suprastanta fitg activa da l'UTP, viceparsura da tala sco er manadra da curs. En mia incarica hai jau empru-

và d'unir tant ils interess da la LR sco er tals dal teater popular rumantsch en il ravugl da l'UTP. Quella incumbensa n'è betg adina simpla, siond la relaziun tranter LR ed UTP stada in pau divergenta, chaschunada entras las midadas da persunas cumpetentas, e pervia da dumondas da structura e da cumpetenza, che n'eran betg adina cleras.

Per dar ina nova direcziun a la collavuraziun tranter LR ed UTP hai jau gî da sbozzar in contract che duai reglar las cumpetenzas e las incumbensas dad omaduas organisaziuns sin il sector da la promoziun dal teater popular rumantsch. Il contract ha anc da vegnir approvà entras la suprastanza da l'UTP per alura vegnir suttamesa a la LR. Plinavant hai jau proponì ina midada da structura da l'UTP, la quala avess per finamira da subdivider questa tenor criteris linguistics per pudair meglierar la promoziun dal teater popular en mintga regiun linguistica e per evitar uschia divergenzas, chaschunadas entras la mancanza d'in concept linguistic da l'UTP. En mia funcziun da represchantant da la LR fetsch jau er part dal comité d'organisaziun dal Festival da teater da Tusaun. Cun gronda stentas èsi reussì d'animar (displaschaivla-main mo) ina grupp rumantscha che fa part da quest festival chantunal. Sco suprastant da l'UTP hai jau prendì ina posiziun positiva envers il project dal Teater Retic. Jau hai intimà l'UTP d'organisar conferenzas regionalas davart quest tema. Questas han gî lieu a Zernez ed a Cuir.

Jau ma gid er cun la redacziun dal «Reflectur», scrivend ina contribuziun rumantscha per mintga numer. Sin il plaun naziunal sun jau stà preschent al Festival da teater a Fribourg, che ha gî lieu en il rom dal giubileum «700 onns Confederaziun», e nua ch'igl è vegnì signà il contract d'amicizia tranter las uniuns da teater da las 4 regiuns linguisticas en Svizra. Per la Svizra rumantscha e quel vegnì suttascrit da Philipp Lenz, il parsura da l'UTP. A questa occasiun ha la grupp da Rueras represchentà la Rumantschia cun il toc «Il process pervia dall'umbriava d'in asen». – Jau hai er l'incumbensa da represchentar l'UTP a chaschun da la sentupada dals 4 partenaris dal contract d'amicizia. Questas scuntradas han per finamira da dar in cuntegn practic al contract d'amicizia, p. ex. preparond la Biennala dal teater popular svizzer dals 1993, sco emprim fritg da la collavuraziun sin plaun naziunal da las 4 federaziuns svizras dal teater popular. Sin plaun internaziunal, in sector che vegniva tgirà fitg bain da dunna Annemieke Buob, na sun jau anc betg da ventà activ. Jau speresch che quai saja alura pussaivel, suenter ch'il contract da collavuraziun tranter la LR e l'UTP vegn ad esser suttascrit. Ma la lavur essenziala avain nus da prestar en il Grischun, promovend il linguatg rumantsch cun il med dal teater.»

Bartolome Tscharner

11. CHANT E MUSICA

La cumissiun da chant da la LR prepara la segunda furniziun da chanzuns per il project «Ediziun chanzuns». La spediziun als abunents duess succeder l'emprima mesadad dal 1992.

Durant la SCUNTRADA ha la LR organisà en collavuraziun cun diferentas persunas

- in champ da chant e musica per uffants
- in concert da la vigilia cun chant e musica rumantscha
- chant avert durant 5 dis.

La collecziun da chanzuns da la LR vegn adina puspè cumplettada cun chanzuns che nus survegnin dals cumponists rumantschs. Questa collecziun stat a disposiziun als dirigents da chors sco era ad autras persunas interessadas.

Cun ina circulara als chors virils avain nus sclerì l'interess per ina eventuala reediziun da la Guardia grischuna da 1948. L'ediziun scursanida da 1971 na po betg cuntentar.

**Illes represchentants
da las vischnancas
rumantschas al
cortegi il di final
da la SCUNTRADA**

12. EDIZIUNS LR 1991

Ovras fundamentalas

- Gieri Menzli **Curs da rumàntsch sutsilvan I**
(adatt. Georgina Schaller-Gabriel)
(variàntas da la Montagna; Paul Frigg)
(variàntas da la Tumleastga: Bartolomé Tscharner)
- Gieri Menzli
Alena Plesar **Cuors da rumantsch vallader I**
(2. ediziun, 995 exemplars)
- Gieri Menzli/
Göri Klainguti **Cuors da rumauntsch putér I**
(2. ediziun, 500 exemplars)
- Liver Ricarda **Manuel pratique de romanche (RR4)**
(2. ediziun repassada, 1005 exemplars)

Meds per la scolina

- Gerda Bächli **Circus Barbado, sursilvan**
(adatt. Antonia Casutt, 355 exemplars)
- Circus Barbado, surmiran**
(adatt. Madlaina Peterelli, 250 exemplars)
- Circus Barbado, putér**
(adatt. Curo Mani, 360 exemplars)
- Circus Barbado, sutsilvan**
(adatt. Curo Mani, 88 exemplars)

Circus Barbado è ina translaziun da l'original cun il titel: «Zottelbär» or da la seria 3 (Schwingungen), edì da la chasa editura da musica «PAN SA», Turitg. Ils texts da punt èn vegnids procurads en rumantsch grischun da dunna Annetta Ganzoni Pitsch.

Cudeschs d'uffants e cassetas da praulas

- Theo Candinas **La fuigia dil Stoffel (sursilvan)**
(2. ediziun nunmidada, 780 exemplars)

Reproducziun
da:

Cassetta «Salep e la furmicla»

(2. ediziun, 109 exemplars)

Cassetta da praulas sursilvanas I

(3. ediziun, 105 exemplars)

Cassetta da tarablas ladinias I

(2. ediziun, 108 exemplars)

Cassetta da tarablas ladinias II

(3. ediziun, 156 exemplars)

Cassetta da praulas surmiranas II

(2. ediziun, 100 exemplars)

Cassetta da parevlas ladinias II

(2. ediziun, 109 exemplars)

Cassetta da praulas (M. Cadruvi)

(2. ediziun, 168 exemplars)

Diversas ediziuns

Hallwag/LR

Flurs da prada (rg)

(1. ediziun, 2470 exemplars)

Ravensburg/LR

La famiglia crescha, sutsilvan

(adatt. Casper Nicca, 183 exemplars)

La famiglia crescha, surmiran

(adatt. Rina Steier-Peduzzi, 593 exemplars)

La famiglia crescha, sursilvan

(adatt. dr. Clau Solèr, 1633 exemplars)

LR

Cudesch da publicaziuns rumantschas

(5000 exemplars)

LR

Rapport annual 1990

Carnets OSL

Gion Deplazes/
Corinna Galvagni

Carstgauns sentaupan (OSL 1030)
(restampa, 640 exemplars, sursilvan)

Jean Giono/
Robert Luzzi/
Antonella Bolliger
Rosalia Capaul/
Marianne Spälty

La ierta dal Ramüttel (OSL 1426)
(restampa, 600 exemplars, vallader)

**Historias da striegn ord la Surselva
(OSL 1753)**
(restampa, 600 exemplars, sursilvan)

René

**Manzegnass, mal il venter e cugliuns
(OSL 1803)**
(restampa, 600 exemplars, sursilvan)

Ute Keil/Yoly Mauser/
Moscha Jegher

Barba Fadri ed igl teissa (OSL 1944)
(1. ediziun, 600 exemplars, surmiran)

Robert Tobler/
Hanna Stracuk/
Domenica Steier
Astrid Lindgren/
Gianna Bettina Gritti

Igls deis strubagleas (OSL 1945)
(1. ediziun, 600 exemplars, surmiran)

Mio, meis Mio (OSL 1946)
(1. ediziun, 710 exemplars, vallader)

Ursula Lehmann/
Edith Schindler/
Chatrina Urech

**Cotschnuna, inua es tieu bap?
(OSL 1947)**
(1. ediziun, 710 exemplars, puter)

Ediziuns en preparaziun

La cuntinuaziun dals «Curs da rumantsch» da Gieri Menzli. Per 1992 è planisà: La preparaziun dal curs sutsilvan II; ina adattaziun dal curs rumantsch grischun per interessentAs da linguatg talian. Ultra da quai vegn cuntinuà cun l'adattaziun dal curs da rumantsch grischun-français, tom II. La cuntinuaziun dal curs da Menzli cun in 3. tom davart vita, lingua e cultura en la Rumantschia vegn sistida per il moment. Cun magistras e magister vegnan discutadas eventualas midadas dal curs II per novas ediziuns.

«Tecnica II», glista da plets tenor Duden (cf. cif. 8).

«Vocabulari administrativ-giuridic». Damai che la dumonda per quest cudesch è adina puspè avant maun, prepara il post d'ediziuns in'ulteriura ediziun limitada da ca. 25 exemplars en furma da cudesch.

Ina versiun ladina dal cudesch per l'educaziun sexuala cun il titel: «La famiglia crescha» vegn planisada en ediziun da 1000 exemplars en vallader. La translaziun è gia avant maun, procurada da dunna Ernesta Mayer, Ardez.

Gieus per emprender linguatg da Manuela Gross. La preparaziun da quest nov med d'instrucziun è ussa en la fasa finala. Quest gieu vegn edì en tut ils idioms rumantschs.

La revista da giuvenils KODI, la quala è vegnida edida sco project da pilot en 3 idioms, sa cumprova strusch. La LR sto far ina nova dumonda en Engiadina e Surmir per evaluar la recepziun da quest KODI en 3 idioms en il medem carnet. Sch'il dumber d'abunents na po betg vegnir augmentà en Engiadina e Surmir, na vali betg la paina da cuntinuar cun quest project en 3 idioms. Il KODI vegniss alura realisà vinvant mo en sursilvan.

«Mes emprim dicziunari» da R. Scarry vegn preparà per ina nov'ediziun en ils idioms vallader e sutsilvan.

Liadira dal «Pledari sutsilvan» da Curo Mani. Las artgas per quest pledari èn gia avant maun. Nova liadira ca. 300 exemplars.

Chanzuns, versets e gieus per las scolinas. Ediziun en dus idioms (sursilvan e ladin) en collavuraziun cun la CMR. La lavur da rimnada dal material è pli u main terminada. L'ediziun è prevedida per 1992.

Il 4. tom da l'istorgia da la litteratura rumantscha da Gion Deplazes, FUNTAUNAS IV, cun il titel «Litteratura contemporanea» progredescha. La part bio- e bibliografica è terminada. Ina selecziun da texts per l'antologia sa chatta en lavur.

Ils quaderns OSL (5-6 carnets, evtl. 1 quadern spezial per la Sutselva en collavuraziun cun la Renania).

Contribuziuns per ediziuns a:

La suprastanza da la LR ha sustegnì, sin fundament da dumondas documentadas, las suandantas ediziuns (* ediziuns anc betg cumparadas):

Desertina Il cavalè dalla Greina da Toni Halter (restampa)

Desertina Tiaracotga da Donat Cadruvi

Desertina Da mesa stad da Silvio Camenisch *

Renania Ovras da Curo Mani

UdG Register dal Chalender Ladin

UdG	Il tunnel da Jon Nuotclà
UdG	Sögl funtaniv da div. auturAs
URS	Ursign cantign; canzungettas e versets
Andrea Darms	Cronica da Flond
Ensemble vocal Schons	Carnet da text tar la cassetta ed il disc cum- compact cun il titel «Egn pintg mumaint»
Carli Tomaschett	Romanica Raetica 7, Nums locals da Trun
Romania da giuventetgna	Talina
Romania	Ischi 91 *
Stamparia engiadinaisa	Peterna *
Peder Cadotsch	Anc sgolan las ronclas *
Societad da turissem Engiadin'ota	Enviamaint linguistic *

Propagaziun e vendita da publicaziuns

Al Salon du livre et de la presse (1-05 fin ils 5-05-91) a Genevra è la LR stada preschentada per la 3. giada. Quest onn è il Grischun stà chantun ospitant. Questa chaschun ha pussibilità a la LR da collavurar cun autras instituziuns grischunas e da preschentar in stan da reclama e vendita cuminaivel. Noss stan è vegnì frequentà savens ed ils ospes èn sco mintg'onn stads fitg interessads per lingua e cultura rumantscha. La vendita è stada buna e correspunda a quella dals onns passads.

Er quest onn èn diversas persunas rumantschas cun dimora a Genevra e conturn sa gidadas exemplaricamain cun il represchentant da la LR. Nus na vulain betg tralasar d'engraziar grondamain ad els per la solidaritad demussada.

Durant la SCUNTRADA a Laax (5-08 fin ils 11-08-91) ha la LR en-drizzà ina butia da cudeschs en las localitads da la scolina. Il bun lieu gist a l'entrada da la scola, ha carmalà bleras e blers visitaders da la

SCUNTRADA per in'invista a l'exposiziun da noss cudeschs e blerAs han era fatg adiever da questa purschida. Ultra da quai ha la LR fatg diversas acziuns cun cudeschs per pretschs fitg favuraivels. Divers cudeschs ed artitgels da reclama (T-shirts, tatgaders etc.) ha la LR regalà tar diversas chaschuns.

Antiquariat da cudeschs rumantschs

L'interess per cudeschs vegls è ordvart grond. Uschia ha la LR er quest onn pudì vender in grond dumber da cudeschs vegls che statan en connex cun noss linguatg u cun l'intschess rumantsch. La LR ha era quest onn pudì recaltgar divers cudeschs antiquars da privats sco er ord relaschs.

Per la revendita, resp. distribuziun, surpiglia la LR tut ils cudeschs antiquars e vegls.

Furniziun, regals da cudeschs, bibliotecas

Per installar u per cumplettar bibliotecas u autras rimnadas ha la LR er quest onn surdà diversas ediziuns gratuitamain. Quest onn per exempel a:

- Die Deutsche Bibliothek, Leipzig
- Biblioteca Sent
- Scoletta Rabiis
- Scoletta Sagogn

Ultra da quai regala la LR atgnas ediziuns sco premis da tombolas, per div. occurrenz, concurrenz, e.a.v.

Per la summa da ca. fr. 5000.– ha la LR furnì cudeschs ad universitads e persunas privatas a l'ester. Quest import va a quint da la PRO HELVETIA.

La LR ha lantschà diversas acziuns da vendita (Scuntrada, Salon du livre et de la presse, scolas rumantschas) per far plaz en noss magasins emplenids cun cudeschs, uschia che l'inventari dal 91 mussa per part cifras legraivlas. En spezial ils carnets OSL avain nus pudì vender quest onn a moda fitg cuntentaivla, er sch'il quantum da carnets avant maun è anc adina ordvart grond.

Libreria rumantscha a Cuira

La suprastanza ed il cussegl LR han discutà pussaivladads per realisar ina libreria rumantscha, eventualmain era trilingua en collavuraziun cun la «Pro Grigioni Italiano» e la «Walservereinigung», a Cuira. L'intenziun fiss da metter las ediziuns rumantschas en vetrina, dad

augmentar la derasaziun da lectura rumantscha e da porscher als ca. 8000 Rumantschs en la regiun pli vasta da Cuirina ina buna pussaivladad per sa documentar davart il rumantsch e cumprar cudeschs. Ina tala libreria na dastga concurrenzar las butias da cudeschs e la vendita da cudeschs en las regiuns. Il cussegl LR ha decidì cunter quest project ed incumbensà il secretariat LR da tschertgar sulettamain ina vitrina a Cuirina per rinforzar la vendita.

Il president da la cumissiun redacziunala rumantscha per carnets OSL dat il rapport sequent:

«La redacziun OSL retorumantscha ha sapientivamein desistì da preschentar per 1991 in program da giubileum. Nus avain vulì far nosa lavur d'adina. Profità da l'ambient festiv da 1991 avain nus tuttina, en spezial cun la SCUNTRADA a Laax, nua che la Lia rumantscha ha fatg buna propaganda per noss products. A noss postulat dad ir dapli a fiera cun ils carnets, ha la Lia era dà suatientscha cun ina acziun dil december che ha gì bun success.

Na cuntentaivla è stada la vendita sur onn ora. La charischia e quella constataziun han alura menà al fatg che nus edin per 1992 mo tschintg carnets. Per ils onns suenter quintain nus alura da savair revegnir puspè al dumber dad otg carnets.

Deplorablamain avain nus stuì prender cumgià da nossa capavla redactura *Rut Plouda*. Rut è stada desch onns en noss gremi ed ha contribuì fitg bler cun sias posiziuns engaschadas, criticas e loialas. Gist ses quità da savair s'engaschar endretg là nua ch'ins è engaschads, ha muventà ella da far quest pass.

Sco sia successiva è *Uorschla Gustin* vegnida elegida, ella è gia sa lavurada en bain en sia lavur.»

Augustin Manetsch

13. CONTACTS/AUTORITADS

Contacts cun las autoritads federalas e chantunalas.

Contacts cun la confederaziun en connex cun:

- Posiziun conc. in artitgel da cultura en la constituziun federala (art. 27 septies CF)
- Contacts conc. participaziun da la Rumantschia a la «Cumissiun culturala consultativa italo-svizra»
- Messadi davart la revisiun da l'artitgel da linguatg da la constituziun federala (art. 116 CF) dals 4 da mars 1991 en rumantsch. Discussiuns cun parlamentaris conc. la revisiun d'artitgel 116 CF
- Discussiuns cun l'uffizi federal da statistica conc. l'evaluaziun dals resultats da la dumbraziun dal pievel 1990 (dumondas conc. ils linguatgs)
- Participaziun dal parsura LR ad in «hearing» cun la cumissiun pre-deliberanta dal cussegl dals stadis per la revisiun d'artitgel 116 CF.

Contacts cun chantuns

- Al chantun da Genevra è vegnì suttamess in rendaquint ed ina nova dumonda per la contribuziun da Genevra a la LR.

Contractivas cun il chantun Grischun en connex cun:

- Meds per l'instrucziun da rumantsch en scolas fundamentalas tudestgas
- Augment da las contribuziuns federalas al chantun Grischun
- Instrucziun da rumantsch en scolas fundamentalas tudestgas, en spezial a San Murezzan, Bravuogn
- Directivas conc. la translaziun da texts uffizials en linguatg talian e rumantsch dals 21 da schaner 1991
- Instanza davart il resguard dal rumantsch sco rom da tscherna obligatori per la partiziun tudestga en il seminari da magisters e magistras a Cuira
- Discussiuns en connex cun l'integraziun dal preseminari ladin en il seminari chantunal a Cuira
- Discussiuns en connex cun ils projects «Gasetta dal di» e «rumantsch grischun»
- Approvaziun dal preventiv e program da lavur e dal quint e rapport da lavur tras la regenza
- Instanza conc. contribuziun per la SCUNTRADA rumantscha

- Quints per la scolaziun da creschidas en la SCUNTRADA
- Consultaziun conc. il sboz da l'ordinaziun tar la lescha federala da radio e televisiun
- Consultaziun tar la revisiun da la lescha chantunala da scolina
- Discussiuns conc. project da telecomunicaziun en Surselva
- Lavurs en connex cun la preparaziun da meds d'instrucziun
- Discussiuns conc. l'instrucziun da rumantsch al Plantahof e resguard dal rumantsch sin attestats da finiziun d'empredissadi
- Diversas infurmaziuns vicendaivlas conc. linguatg e cultura
- Collavuraziun dal parsura e dal secretari en la «Gruppa da lavur regiuns linguisticas dal Grischun».

Integrasiun da las Rumantschas e dals Rumantschs ordaifer il Grischun en la Lia rumantscha

La radunanza da delegadas dals 4 d'avust 1991 a Laax ha decidì las midadas da statuts necessarias per recepir ina «Uniun dals Rumantschs e da las Rumantschas da la Bassa» (URB) sco uniun extraterritoriala affiliada a la LR. Cun questa decisiun ha la LR 8 uniuns affiliadas. Las midadas dals tschentaments vegnan agiuntadas sut documents a quest rapport.

Contacts cun vischnancas e citads

Als contacts permanents cun las vischnancas tgiran ils collavuratur regional. Els sa scuntran cun suprastanzas communalas e dattan era orientaziuns en radunanzas localas e communalas. La LR sezza ha tgirà ils sequents contacts cun vischnancas, circuls e citads:

- Ils circuls politics dal territori rumantsch han per part reagì sin la dumonda suttamessa da la LR da rumantschar ils nums uffizials. Il num dal cumin «Oberhalbstein» è vegnì midà en Surses, «Obtasna» en Surtasna.
- Tuttas vischnancas rumantschas èn vegnidas envidadas da delegar il bandierel a l'act festiv da la SCUNTRADA. La gronda majoriad da las vischnancas ha acceptà quest invit.
- Cun las vischnancas da Laax, Flem, Falera e Sagogn han gì lieu contacts speziels en connex cun la SCUNTRADA.
- Cun las vischnancas cun scola fundamentala tudestga ed instrucziun supplementara en rumantsch ha gì lieu ina tschentada d'infurmaziun e barat d'experientscha a San Murazzan e differents contacts speziels.
- Per diversas vischnancas surpiglia la LR incumbensas da translaziun (cunter pajament).

- Las vischnancas èn vegnidas dumandadas da metter a disposiziun a la LR lur leschas ed urdens en rumantsch. Cun questas furniziuns è il post da linguatg da la LR vegnì amplifitgà.

En connex cun la revisiun da la constituziun communal da la vischnanca da Laax han gì lieu differents contacts e discurs conc. francar il linguatg rumantsch en la nova lescha da vischnanca. En la nova constituziun communal ha la vischnanca da Laax francà il rumantsch en sequents artitgels:

«art. 4 Principi territorial

La vischnanca da Laax sesanfla el territori linguistic romontsch.

art. 25 Protocol; all. 2

Il protocols dalla radunonza communal, dalla suprastonza e dil cussegl da scola vegnan scretts per romontsch.

let. d) Scolas

art. 56 Lungatg d'instrucziun

L'instrucziun en scoletta sco era en scola primara tochen la quarta classa vegn fatga exclusivamein en romontsch.

Per midar quei artechel drova ei l'approbaziun da duas tiazas dalle vuschs valaivlas.»

Contacts cun autoritads ecclesiasticas e cun las Baselgias

En connex cun la SCUNTRADA ha la LR mess a disposiziun l'infrastructura per in program pli vast conc. dumondas religiusas. La collavuraziun è stada fritgaivla.

Contacts cun instituziuns chantunalas e naziunalas

La *Fundaziun Planta* e la *Fundaziun Retoromana* han retschet contribuziuns per lur curs da stad. Il *Legat Cadonau* s'engascha en spezial per la reediziun dal vocabulari Vieli/Decurtins: sursilvan – tudestg. El porta ils custs da la redacziun d'Alexi Decurtins.

Cun la «*Pro Grigioni Italiano*» e la «*Walservereinigung*» tgira la LR contacts permanents per activitads e discussiuns vicendaivlas. Ina buna collavuraziun è sa dada en connex cun la SCUNTRADA. Exponents da la «*Pro Grigioni Italiano*» e da la «*Walservereinigung*» èn sa participads cun occurrenzas e referats. Cun omaduas organisaziuns èn vegnidas discutadas pussaivladads per realisar a Cuirina ina libreria rumantscha respectivamain trilingua. La voluntad da collavurar è avant maun. La dumonda da la libreria vegn discutada vinavant.

**'Tuns novs' dal
cabaret FALSET
a chaschun da
l'act final da la
SCUNTRADA**

**(Da sanester a dretg:
Rico Peterelli,
Justina Derungs ed
Iso Camartin)**

En la *Cuminanza da lavur grischuna per cudeschs da la giuventetgna* (CGCG) collavura Erwin Ardüser sco represchentant da la Rumantschia e persuna da contact cun la LR. La CGCG ha organisà a Laax durant la SCUNTRADA la 3. dieta da las bibliotecaras e dals bibliotecars dal Grischun. Ella s'engascha per derasar cudeschs rumantschs a la giuventetgna. Quai succeda spezialmain cun regalar onn per onn als magisters rumantschs, commembers da la CGCG, in cudesch rumantsch che correspunda al stgalim da la classa ch'els instrueschan.

Represchentantas u represchentants da la LR tgiran numerus contacts cun diversas organisaziuns naziunalas:

- Cristian Joos represchenta la LR en la *QUARTA LINGUA* che sustegna acziuns da rumantschaziun e l'ediziun dad *ARS HELVETICA*.
- Cristian Joos è era represchentant en la fundaziun *OSL/SJW*.
- Dunna Heidi Derungs-Brügger represchenta la LR en la *Societad Svizra per minoritads*.
- Il parsura u il secretari han mantegnì ils contacts cun il *Forum Helveticum*, il *Stapferhaus* e la *Fundaziun Waldegg*.
- La *Pro Helvetia* sustegna divers projects rumantschs tenor las indicaziuns en il quint LR.

- *L'Academia svizra per scienzas moralas (ASSM)* ha realisà en collavuraziun cun la LR in colloqui dals 15 fin ils 20 d'avrigl 1991 a Parpan e Cuira davart la tematica: «Sprachstandardisierung: Bausteine zu einer Theorie der Sprachstandardisierung».
- La *Chasa Stapfer a Lenzburg* ha dà ina contribuziun per il project «Gasetta rumantscha dal di». Quest'organisaziun è era vegnida documentada ed orientada davart las decisiuns da la LR en chaussa ed ha gì ina dieta da lavur cun la suprastanza LR e la gruppa d'accumpagnament per il project.
- Cun la *Montagna*, la revista mainsila da la *SAB (Gruppa svizra per las regiuns da muntogna)* collavura la LR per in resguard dal rumantsch en questa revista.
- En l'*Acziun da sentupada 91* ha il parsura collavurà sco viceparsura. Exponents da la LR han participà ad occurrenzas e la LR ha mess a disposiziun materialias d'infurmaziun.
- A la radunanza da la *Pro Raetia* è la LR stada represchentada cun Giusep Capaul. Il parsura è commember da la suprastanza da la *Pro Raetia*.
- Cun la *Helvetia Latina* è vegnidas discutadas dumondas per in «Forum Foederativum» u ina «Maison Latine» a Berna e dumondas da la preschientscha dal rumantsch sin plaun federal ed en l'administraziun centrala.
- Cun il *museum Ballenberg* ha la LR collavurà per l'organisaziun dad ina scuntrada dals linguatgs svizzers. ScribentAs e chantauturAs rumantschAs èn stadAs preschentAs.
- En la *Fondation Romandie, Svizzera Italiana e Retoromania* vegn la LR represchentada d'inspectur da scola Claudio Gustin. El ha abditgà per la fin da l'onn ed è vegnì remplazzà tras Chasper Pult.
- Il secretari collavura en il cussegl da la *Fundaziun per collavuraziun confederala*.
- Per rumantschaziuns ha la LR contact cun numerusas interpresas, instituziuns ed organisaziuns en Svizra (Uniun da vischnancas burgaisas, Pro Senectute, Pro Juventute, Pro Patria, Academia Amriswil, e.a.).
- *L'Academia Amriswil* cun Dino Larese sco animatur resguarda da nov regularmain rapports da la lavur culturala rumantscha en sia revista.
- Per la *Fundaziun Festa Federala* procura la LR la vendita da las ensainas dal 1. d'avust a Cuira.
- Cun la *Societad per la perscrutaziun da la cultura grischuna* vegnan discutadas dumondas da perscrutaziun, en spezial l'ediziun da las ovras da Giachen Hasper Muoth ed auters projects rumantschs da cas tar cas.

Contacts cun instituziuns ed organisaziuns internaziunalas

L'avertura da l'Europa e la discussiun concernent in'integrasiun da la Svizra en il spazi economic europeic (SEE) u en la cuminanza europea (CE) porta numerusas dumandas a la Rumantschia da sa participar a colloquis e congress internaziunals. La LR ha contacts pli regulars cun las sequentas instituziuns ordaifer la Svizra:

- Las gruppas dals *Furlans* e dals *Ladins da las Dolomitas* è vegnida envidada a la SCUNTRADA. Ils instituts ladins e furlans retschaivan per regla era publicaziuns da la LR e tramettan era talas per nossa biblioteca.
- L'institut Ladin - Furlan «*Pre Checo Placerean*» è entrà en contact cun la LR per instituir barats pli regulars.
- Al congress da l'*Uniuin federalistica da las communitads etnicas da l'Europa (UFCE/FUEV)* a Budapest ha Romedi Arquint represententà la Rumantschia. En connex cun la SCUNTRADA ha el era preparà in concept davart dumondas da dretg da linguatg en l'Europa.
- In represchentant dal *Biro europeic per las linguas main derasadas (European bureau for lesser used languages/Bureau européen pour les langues moins repandues)* ha participà a la SCUNTRADA.
- La *Fryske Akademy* ha retschet la documentaziun da la LR per che nossa organisaziun possia vegnir integrada en la documentaziun davart minoritads en l'Europa (Mercator Guide to Organisations).
- Il parsura ed il secretari han participà a la dieta da la *Cuminanza da las gruppas etnicas dals pajais vischins* da l'Austria a Vienna. En quest connex èn divers contacts cun minoritads da l'Europa orientala stads pussaivels.
- La LR resta en contact cun l'*Associaziun internaziunala per la defensiuin da linguas e culturas smanatschadas (Association internationale pour la défense des langues e des cultures menacées (AIDLCM))*.
- En l'*Organisaziun da giuventetgna da las cuminanzas etnicas europeicas (GCEE)* lavura Duri Denoth da Sent sco parsura. La LR contribuescha a la gruppa rumantscha che participescha al seminari da Pascas da questa organisaziun.
- Contacts mantegna la LR era cun l'*Observatori linguistic en Frontscha*.
- En la revista *Europa ethnica* contribuescha il post d'infurmaziun LR artitgels.
- En occurrenzas respectivas da la SCUNTRADA han collavorà exponents da minoritads da la *Comunitad europeica, da l'Ungaria, da la Rumenia e da Cymru/Wales en la Gronda Bretagna*.

14. SCUNTRADA RUMANTSCHA 1991 E 700 ONNS CONFEDERAZIUN 1991

Program da la SCUNTRADA

La SCUNTRADA è vegnida organisada en l'interval da 3 onns (suenter '85 ed '88) ed è crudada ensemen cun las festivitads en connex cun ils 700 onns confederaziun Svizra.

Il program d'annunzia ed il guid da la SCUNTRADA dattan ina rivista precisa en il concept e la preparaziun da la SCUNTRADA. Tenor guid èn vegnidas offeridas 154 occurrenz, differentas da quellas en pliras parts u cun curs da mintga di. Ils surtitels tematics èn ils sequents: Agricultura, architectura, art, artisanadi, astronomia, chant/musica, cudeschs, dunnas, ecologia/ambient, energia, excursiuns, exposiziuns, gastronomia, gieus, giurisprudenza, giuventetgna, istorgia, lingua, litteratura, meds da massa, minoritads, planisaziun da linguatg, politica ed economia, psicologia, punts tranter las regions linguistics, religiun/baselgia, rumantsch grischun, sanadad, saut, sport, teater, trilinguitad, turissem.

Passa 300 personas han participà activamain sco referentAs, mainacurs, participantAs a podis etc. a la SCUNTRADA. La participaziun da la populaziun è stada cuntentaivla, en singulas occurrenz buna u fitg buna. Ils resuns en la pressa rumantscha, grischuna, svizra e per part ordaifer la Svizra en favuraivels.

Diversas organisaziuns han collavurà cun la Lia rumantscha per il program da la SCUNTRADA. Sper las vischnancas partecipadas èn quai surtut la «Walservereinigung», la «Pro Grigioni Italiano», la Corporaziun da vischnancas Surselva, il Cerchel Cultural da Laax, la Gallaria Sursilvana a Glion, las Ovras electricas Sursilvanas SA, l'Uniun da scripturas e scripturs rumantschs, e.a.

La SCUNTRADA 91 è stada en la tradiziun da las SCUNTRADAS 1985 e 1988. Ella ha purschì pussaivladads da s'inscuntrar e collavurar, scolaziun da creschidas cun ina vast'offerta, analisas e discussiun davart la situaziun dal rumantsch oz e sias vistas en l'avegnir en convivenza cun las autras linguas. La SCUNTRADA ha era cumpiglià las gruppas da linguatg tudestgas e talianas dal Grischun e personas d'ulteriurs linguatgs che vivan en nossas regions. Referats e resultats da la SCUNTRADA vegnan publitgads per diever da bibliotecas e documentaziuns.

FINANZAS SCUNTRADA

Grazia ad ina surveglianza consequenta èsi reussì da restar en il rom dal preventiv cun las finanzas per la SCUNTRADA.

Cusseglier federal Adolf Ogi, schef dal departament federal da traffic ed energia: «Mo simpatia nizzegia nagut, sche quai

va per salvar la multilinguitad. Las ovras èn decisivas. Per exempel rinforzar considerablain la pressa rumantscha.»

Cusseglier guvernativ Joachim Caluori, schef dal departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient dal chantun Grischun, a chaschun da si'allocuziun il di final da la SCUNTRADA

Las expensas sa muntan a fr. 239 741.80. Ultra da quai han ins anc sustegnì projects da teater en il rom da la SCUNTRADA cun l'import da fr. 6 000.— ed organisà la scola da teater a Sagogn, quai che ha purtà expensas da fr. 8 364.60.

Cun fr. 160 635.40 entradas resta il quint en il rom dal preventiv. La vendita da chartas d'entrada e bigliets ha purtà ca. fr. 22 000.—. Pli navant han ins gi' entradas per concerts, per il champ d'uffants e per la scola da teater.

Sustegns pli gronds ha la LR pudì retschaiver da:

Fundaziun Pro Laax	fr. 33 000.—
Vischnanca Flem	fr. 5 000.—
Vischnanca Falera	fr. 3 000.—
Banca chantunala	fr. 5 000.—
Migros	fr. 5 000.—
PGI	fr. 5 000.—
Pro Helvetia	fr. 32 500.—
Romania/Uffizi districtual Foppa	fr. 4 500.—
Renania	fr. 1 000.—
AUPS/VSV (Associaziun scolas autas popularas)	fr. 5 000.—

Il guid è vegnì sustegnì cun inserats da:

Banca chantunala	fr. 2 000.—
Winterthur segiranzas	fr. 1 500.—
Publicitas	fr. 1 500.—
Crap s. Gion SA	fr. 3 600.—

La SCUNTRADA po vegnir realisada en questa dimensiun e cun questa vastadad da cuntegn sulettamain cunquai che referentas e referents, manadras e manaders da curs, ateliers, seminaris e podiums sco era gidantras e gidanters stattan a disposiziun per onoraris ordvart mudests. La sonda dals 11-8-91 ha gi' lieu ina dieta cun la tematica «Rumantsch en l'avegnir, fatgs e visiuns». Sut la direcziun dal mainaproject Constantin Pitsch, incumbensà per dumondas da linguatg en l'uffizi federal da cultura, han collavurà numerusas persunalitads cun mandats publics.

15. ADMINISTRAZIUN, ORGANISAZIUN, FINANZAS

Persunal en la centrala LR

A las personas che han bandunà il manaschi da la LR durant l'onn 91 vulesan nus exprimer noss sincer engraziament per lur lavur. Igl èn quai

Claudia Cathomen, ch'è stada engaschada en il post da teater/secretariat,

Maria Süsskind-Riatsch, mussadra en la scolina ladina

Franca Martinelli, che ha terminà ses emprendissadi da biro cun fitg bun success.

Da nov ha la suprastanza LR elegì

Madlaina Arquint, mussadra per la scolina ladina

Armin Casanova, emprendist mercantil

Constanza Mosca, emprendista mercantila (per 1 onn)

Contribuziuns da la LR

Sin dumondas documentadas ha la LR concedì las suandantas contribuziuns (per ediziuns vesair pg. 52/53) per ils intents sequents:

- 'Verein Portrait Filme' per portrets filmics da personalitads rumantschas (vegn realisà 1992)
- UdG secziun Cuir per las activitads 1991
- 'Schuschu' per project da teater (realisà al cumenzament 1992)
- 'Psych. Institut Uni Turitg' per project «Abilitad da leger» (entradas chantun + Uni Turitg)
- Instrucziun supplementara da rumantsch en scolina ad Andeer
- Inscunter dals exponents da vischnancas cun scolas fundamentalas tudestgas ed instrucziun supplementara da rumantsch
- Scoletta Alvagni per transports da scolars
- Diversas contribuziuns che figureschan en il quint da la SCUNTRADA

Entradas

Las contribuziuns da la Confederaziun èn vegnidas adattadas a la chareschia e muntan per 1991 a fr. 2 000 000.—. Las contribuziuns davart dal chantun restan sin l'import da fr. 400 000.—.

Sper questas contribuziuns da basa ha la LR cuntanschì durant l'onn da rapport ils pajaments sequents da vart publica e privata (allegadas vegnan summas da passa fr. 1 000.—).

Chanzlia federala

– per lavurs da terminologia (Clau Solèr) fr. 1 267.–

Chantun Grischun

– scolinas d'exercizi fr. 5 071.15
– scolaziun da creschids fr. 2 777.–
– scolaziun da creschids SCUNTRADA (cf. conto Scuntrada)
– per project da leger fr. 6 600.–
– per l'ediziun «Circus Barbado» fr. 3 000.–
– per la restampa dal
«Manuel pratique de romanche» fr. 7 000.–
– per lavur vid med da lingua 5/6avla fr. 3 528.–
classa puter (Gian Peder Gregori)

Chantun Genevra

– contribuziun annuala fr. 50 000.–

Citad da Cuira

– contribuziun per scolinas rumantschas fr. 75 000.–
– per instrucziun da rumantsch en las scolas fr. 5 000.–

Citad da Turitg/EWZ

– contribuziun ordinaria fr. 5 000.–

Uniun da scolinas Cuira

– contribuziun a transports scolarets fr. 5 700.–

Pro Helvetia

– per 3 toms Ars Helvetica fr. 19 800.–
(2 da quels cumparan 1992)

Quarta Lingua

– per Ars Helvetica fr. 4 000.–

Societad per las ciencias morales

– per la restampa dal fr. 5 000.–
«Manuel pratique de romanche»

Pro Juventute / Fondo Cadonau

– per l'ediziun da «La famiglia crescha» fr. 5 000.–

Fondation Alfred et Eugénie Baur

– contribuziun per il project fr. 10 000.–
«rumantsch grischun»
(contribuziun messa en cto. da bilantscha)

Documents

1. Demarschas parlamentaras conc. il rumantsch

En il cussegl grond èn vegnidas discutadas las sequentas demarschas conc. dumondas linguisticas.

- Resposta a l'interpellaziun conc. il dretg da condecisiun dal pievel davart il rumantsch grischun e la quotidiana (vesair protocol dal cussegl grond, favrer 1991, pag. 872 sq)
- Interpellaziun conc. introducziun dal rumantsch grischun en las scolas e vischnancas (vesair protocol dal cussegl grond, favrer e matg 1991)
- Postulat conc. la promoziun dal teater en ils 3 linguatgs ed en las regiuns dal Grischun. (vesair protocol dal cussegl grond, november 1991).

2. Directivas conc. la translaziun da texts ufficials en lungatg talian e romontsch

Relaschadas dalla Regenza dil cantun Grischun ils 21 da schaner 1991 sin fundament digl art. 1 al. 1 digl uorden da fatschenta per la Regenza

I. En general

Art. 1

Camp da regulaziun e finamira

Questas directivas rugaleschan la translaziun da texts ufficials dil Cussegl grond, dalla Regenza e dall'administraziun en talian e romontsch.

Ellas han per intent da garantir in'applicaziun aschi vasta sco pusseivla dil talian e dil romontsch el contact cun la populaziun e cun las autoritads ed ils uffecis ordeifer l'administraziun.

Art. 2

Translaziuns

En talian ed en romontsch vegnan translatai per regla:

a) Decrets, cunvegnientschas intercantunalas e conclus dil Cussegl grond, ch'èin prevedi per la publicaziun el cudisch da dretg grischun

b) Recess tier las votaziuns dil pievel sco era ils cedels da votar e d'elecziun

c) Publicaziuns el Fegl official dil cantun, aschilunsch ch'ellas ein da muntada pigl entir cantun ni specialmein pils territoris da lungatg talian resp. romontsch

d) Decisiuns e disposiziuns dalla Regenza e dall'administraziun; la translaziun en talian succeda, sch'ils acts corrispundents sedrezzan ad adressats da lungatg talian, quella en romontsch sche tals acts sebasan sin inoltraziuns en lungatg romontsch ni sche la translaziun vegn pretendida digl adressat; acts preliminars sco specialmein descripziuns e rapports tecnicos ein excepti dalla translaziun

e) Directivas e circularas che sedrezzan a vischnancas, ad autras corporaziuns ni organisaziuns egl entir cantun ni specialmein a talas en territoris da lungatg talian resp. romontsch

f) Projects preliminars impurtonts tier leschas che van en consultaziun

g) Rispostas sin damondas a scret dil Cussegl grond, schilunsch che quellas vegnan publicadas en las medias

Communicaziuns da pressa dil Cussegl grond e dalla Regenza, schilunsch ch'ellas ein da muntada pigl entir cantun ni specialmein per territoris da lungatg talian resp. romontsch

i) Corrispundenza; la translaziun en talian succeda, sch'ella sedrezza ad adressats da lungatg talian, quella en romontsch sch'ei setracta da rispostas sin damondas en lungatg romontsch ni sche la translaziun vegn pretendida digl adressat.

Art. 3

Translaziuns

Da principi astgan texts officials vegnir consignai ni publicai pèr lu, sche era las translaziuns ein avon maun.

Da quei principi astga ei vegnir fatg excepziuns per motivs impurtonts. Quei principi vala buca per la publicaziun da decrets, che vegnan integrai el cudisch da dretg grischun, per publicaziuns el Fegl official dil cantun.

Art. 4

Idioms
romontschs

La translaziun da texts ch'ein da muntada pigl entir cantun, succeda egl idiom sursilvan e ladin.

II. Organisaziun

Art. 5

La canzlia cantunala procura il survetsch da translaziun e survigilescha l'activitad da translaziun en l'administraziun.

Survetsch da translaziun dalla canzlia cantunala e survigilanza

Ultra da quei eis ei l'incumbensa dil survetsch da translaziun da cussegljar ils departaments ed ils uffecis en damondas da translaziun e schilunsch che quei ei necessari da coordinar l'activitad da translaziun en l'administraziun.

Art. 6

Ils departaments ed ils uffecis fan sezs las translaziuns el rom da lur pusseivladads da persunal e da qualificaziun.

Translaziuns en departaments ed uffecis

Survetschs da translaziun existents els uffecis ein obligai dad era far translaziuns per auters departaments ed uffecis el rom da lur capacitads libras.

Art. 7

Translaturs privats astgan vegnir engaschai mo lu, sche sligiazions enteifer l'administraziun vegnan buca en damonda.

Translaturs privats

Art. 8

Il survetsch da translaziun dalla canzlia cantunala ed ils survetschs da translaziun existents els uffecis collaboreschan in cun l'auter.

Collaboraziun

En cass da munconza da capacitads gidan els in l'auter.

Art. 9

Ils departaments ed ils uffecis san dar directamein incaricas al survetsch da translaziun dalla canzlia cantunala. Igl incumbensader ed il translatur fixeschan comunablamain il termin per la translaziun. Quel sedrezza tenor il scalem da difficultad dil text, tenor l'urgenza e l'occupaziun dil translatur ni dil survetsch da translaziun.

Incaricas

En cass da divergenzas d'opiniuns decida il cancelier ni siu substitut.

Muster *Art. 10*
Vegn ei relaschau savens decisiuns e disposiziuns sco era correspondenzas tenor il medem ni semegliont text, ein ils departaments ed ils uffecis obligai da tschentar si e da schar translatar musters corrispundents.

Las translaziuns vegnan adattadas silsuenter dils departaments e dils uffecis al cass concret.

Vigur *Art. 11*
Questas directivas van en vigur igl 1. da fevrer 1991.

3. Midadas dals tschentaments da la Lia rumantscha

En connex cun l'integraziun da las Rumantschas e dals Rumantschs ordaifer il Grischun en la LR ha la radunanza da delegadAs da la LR dals 4 d'avust 1991 a Laax midà ils tschentaments da la LR sco suonda:

Art. 1: stritgar en l'ultima construcziun dad art. 1, al. 1 ils plects «cun sedia en il Grischun». Resultat: «*Societads-candidatas pon vegnir recepidas da la radunanza da delegadAs sin dumonda.*».

Art. 7, nova littera c1) «*La conferenza dals Rumantschs ordaifer il Grischun deleghescha trais represchentantAs.*».

Art. 7, littera o) stritgar: «che lavuran sin l'intschess grischun». Resultat: «*La radunanza da delegadAs decida davart la recepziun da societads-candidatas.*».

Art. 8: Quest artigel è d'interpretar en il senn ch'il president da la delegaziun extraterritoriala ha il status da president dad ina societad affiliada. El fa pia part dal cussegl LR.

4. Petiziun al president dalla Confederaziun, signur cusseglier federal Flavio Cotti, cau dil departement federal digl intern Berna, encunter il diever dil «rumantsch grischun» en las publicaziuns dall'administraziun federala

Ina gruppa d'acziun en Surselva ha inoltrà la sequenta petiziun:

«Aultstimau signur president,

Ils sutsignai, Romontschas e Romontschs ein indignai dalla pratica vertenta dall'administraziun federala arisguard il diever dil lungatg romontsch en publicaziuns officialas dalla Confederaziun. Senza la minima basa legala ed encunter ils dretgs humans vegn il «rumantsch grischun», lungatg artificial e buca official applicaus en publicaziuns, ordinaziuns e formulars. Quella pratica che corrispunda buca alla voluntad dalla majoriad romontscha, decuraschescha bia Romontschs

en lur perseveronza per il manteniment dil lungatg-mumma, smasa la substanza dils lungatgs sviluppai e carschi el decuors dils tschentaners ed accelerescha la digren dil romontsch.

Nus supplichein perquei Vus, stimau signur president, responsabels per il departement da cultura da procurar che las publicaziuns romontschas dalla Confederaziun succedien a partir dad oz buca pli en «rumantsch grischun». Vus satisfageis cheutras ad ina obligaziun legala e presteis in grond survetsch alla pasch linguistica el Cantun Grischun e per il manteniment dil lungatg romontsch.»

Cunter questa petiziun ha la radunanza da delegadas da la LR prendì cun 57 encunter 5 vuschs la sequenta resoluziun:

«La radunanza da delegadas e delegads da la Lia rumantscha dals 7 da december 1991 sa distanziescha en furma e cuntegn da la petiziun inoltrada a cusseglier federal Flavio Cotti cunter l'adiever dal rumantsch grischun e declera sia loialitad e solidaritad envers la LR e sia supranza che applitgescha il rumantsch grischun tenor la decisiun da la radunanza da delegadas e delegads dals 10 da zercladur 1989 a Vella.

La radunanza supplitgescha la confederaziun da cuntinuar cun las translaziuns en rumantsch tenor las directives federalas vertentas.»

Cunter la petiziun èn era las sequentas organisaziuns s'exprimid:

- Conferenza generala ladina
- Giuventetgna rumantscha
- Ravugl Rumantsch d'Andeer a danturn
- Romania
- Romania da giuventetgna
- Studentas e students rumantschs a las universitads svizras
- Uniun da scripturas e scripturs rumantschs
- Uniun dals Grischs
- Uniun rumantsch grischun
- Uniun rumantscha Berna

5. Statuts da l'Uniun da las Rumantschas e dals Rumantschs en la Bassa (URB)

1. Finamira

- 1.1. L'uniun da las Rumantschas e dals Rumantschs en la Bassa (URB) è ina societad constituida conform a l'art. 60ss dal Cudesch civil svizzer. Concernent religiun e politica è ella neutra-la. La URB è ina associaziun affiliada a la Lia rumantscha.
- 1.2. Commembras èn las associaziuns rumantschas/grischunas ordaifer il chantun Grischun che vulan far part da l'uniun.
- 1.3. La finamira da l'URB è da reunir las associaziuns rumantschas/grischunas ordaifer il chantun Grischun e da promover l'infurmaziun reciproca e quella cun la Lia rumantscha. Qua tras vul la URB contribuir activamain a la finamira da la Lia rumantscha e sustegnair ils sforzs per linguatg e cultura rumantscha.

2. Organs

Ils organs da la URB èn:

- a) la conferenza annuala
- b) la suprastanza

3. Conferenza annuala

- 3.1. La conferenza annuala è l'organ legislativ da la URB; ella è publica. Ella sa cumpona dals preschents ord las associaziuns affiliadas.
- 3.2. Mintga associaziun ha il dretg da delegar commembers a la conferenza annuala.
- 3.3. Mintga associaziun preschenta ha ina vusch. Las decisions vegnan prendidas cun il maunpli.
- 3.4. La conferenza annuala ha lieu ina giada l'onn. La suprastanza envida las associaziuns affiliadas.
- 3.5. Sin dumonda d'almain 5 associaziuns affiliadas po ina conferenza extraordinaria vegnir instradada.
- 3.6. La conferenza annuala tracta:
 - a) il protocol da la davosa conferenza
 - b) il rapport annual ed il program da lavur
 - c) l'elecziun dal president e dals commembers da la suprastanza per trais onns.
- 3.7. L'invit a la conferenza annuala e l'infurmaziun da la LR a las uniuns pertutgadas procura il secretariat LR en collavuraziun cun l'URB.

4. Suprastanza

- 4.1. La suprastanza è l'organ executiv da l'URB. Ella represchenta l'uniun externamain.
- 4.2. La suprastanza da l'URB sa cumpona dal president e da quatter suprastants. Ella sa constituescha sezza cun excepziun dal president.
- 4.3. La suprastanza organisescha la conferenza annuala ensemen cun la Lia rumantscha.
- 4.4. Trais commembers da la suprastanza èn ils delegads da l'URB a la radunanza da delegads da la Lia rumantscha. Il president da la conferenza annuala è medemamain commember dal cussegl da la Lia rumantscha.

5. Finanzas

- 5.1. L'URB dispona da naginas finanzas. Ils commembers prestan la-vur gratuita.
- 5.2. L'URB n'obtegna naginas contribuziuns regularas da la Lia rumantscha.

6. Revisiun e dissoluziun

- 6.1. Quests tschentaments èn vegnids approvads da la conferenza annuala dals 23 da november 1991 a Son Gagl e da la suprastanza da la Lia rumantscha ils 14 da favrer 1992.
- 6.2. La revisiun dals tschentaments sto vegnir approvada da la conferenza annuala e da la suprastanza da la Lia rumantscha.
- 6.3. La dissoluziun da l'URB sto vegnir approvada da la conferenza annuala e da la suprastanza da la Lia rumantscha.

Son Gagl, ils 23 da november 1991.

Per l'Uniun da las Rumantschas e dals Rumantschs en la Bassa

il president: *Gian Guolf Bardola*

Per la Lia rumantscha

il president: *Chasper Pult*

il secretari: *Bernard Cathomas*

Defuncts

Nus ans regurdain en pia memorgia dals defuncts stads engaschads en il moviment linguistic-cultural rumantsch.

Derungs Gion Giusep 1905–1991
ant. mistral da la Lumnezia, dirigent e cumponist

Nicolay Leo Artur 1929–1991
ant. redactur da la Pro Bravuogn e
president da la Fundaziun Augustin

Pult Jon dr. 1911–1991
ant. secretari LR

Signorell-Pfosi Padruot 1904–1991
ant. president da la Fundaziun Chasa rumantscha

Vinzens Alfons 1915–1991
ant. redactur dal Tschespet e scriptur

Rapports da las uniuns affiliadas

Societad Retorumantscha

L'on 1991 po gnir caracterisà sco on da continuaziun per quai chi riguarda l'incumbenza da la Società Retorumantscha e sco on d'innovaziun per quai chi riguarda l'infrastructura per pudair accumplir inavant l'incumbenza.

Chomp persunal

Culs 1. da schner 1991 ha Kuno Widmer cumanzà sia lavur sco redactor-assistent. Sper sia lavur da redacziun ha'l introdüt a la nouva documentalista da l'Institut dal Dicziunari Rumantsch Grischun, a duonna Ines Gartmann, in seis chomp da lavur. Als 4 da marz 1991 ha lic. phil. I Carli Tomaschett absolt cun success seis examen da doctorat a l'Università da Fribourg. Illa tschantada dals 3 da mai 1991 es il dr. Carli Tomaschett gnü tschernü onurificamaing ed in tuotta fuorma sco redactor dal DRG. I fa plaschair da pudair constatar insembel cul cheuredactor cha'l team da lavur dal DRG (4 redactor(a)s, 1 documentalista, 1 secretaria) es uossa baindotà e ch'el po prestar buna lavur.

La radunanza generala da la Società Retorumantscha ha stuvü tour incunter la demischiun da seis commember, rav. Flurin Darms. Nus til ingrazchain da cour per sia fideltà e per sia buna lavur. In sia piazza es gnü tschernü Martin Gabriel, Glion. Sco nouv redactor da las Annalas ha aderi – nus til eschan grats ch'el ha surtut la lavur – lic. phil. Roman Caviezel.

Als 31 d'october 1991 es mort a Sent l'antierur vicepresident da la Società Retorumantscha, il dr. Jon Pult ill'età d'ottanta ons. Üna gronda raspada funebra ha tut cumgià dad el als 4 da november sül sunteri da Sent. Nus ans algordain grats da tuot quai ch'el ha prestà meritaivelmaing a favur dal rumantsch in general, ma impustüt eir da seis impegn pellas meras da la Società Retorumantscha e til tgnaran in buna memoria (vair eir il necrolog i'l tom 105 da las Annalas da la Società Retorumantscha).

Als 22 da november 1991 es l'antierur cheuredactor dal Dicziunari Rumantsch Grischun, il prof. dr. dr. h.c. Alexi Decurtins, gnü undrà cul premi da cultura dal chantun Grischun. L'undrentscha da nos antierur cheuredactor, eir sch'ella es rivada brav tardiva, a noss avis, es bainvissa ed impustüt bainmeritada ed es üna distincziun eir pell'ouura dal Dicziunari Rumantsch Grischun (vair eir Laudatio i'l tom 105 da las Annalas da la Società Retorumantscha).

Proget «preparaziun per la stampa»

Grazcha al bun man dal cheuredactor, dr. Felix Giger, eir sül chomp da l'elavuraziun da datas in möd electronic, esa gratià da chat-tar d'ürant il 1991 üna soluziun cuntantaivla ed adeguata per quai chi riguarda il proget «preparaziun per la stampa». Tant per la concepziun co per las apparaturas ed ils programs – quists ultims fich complexs – sun las soluziuns avant man. La dumonda da la finanziaziun dal proget ha pudü gnir scholta almain parzialmaing grazcha ad üna contribuziun extraordinaria dal chantun Grischn (40 000.–). Prüms pass per avair ulteriuras contribuziuns davart da bancas sun gnüts fats ed impromettan eir els almain ün success parzial. L'Associaziun da bancas svizra (Schweizerischer Bankverein) ha intant fingià accordà a bocca üna somma da 10 000 francs. Nus ingrazchain al directur, sar Gianin Murk, fingià uossa per seis bun sustegn e revgniran al fat in noss prossem rapport.

Lavur scientifica, publicaziuns e contacts

D'ürant l'on da rapport es gnü a fin il tom 8 dal Dicziunari Rumantsch Grischn, eir el muni da registers extais (register etimologic, register tematic e survista linguistica-istorica).

Illa collecziun da las Annalas es cumparü il tom 104, dedichà a temas linguistics, litterars, istorics ed istorics-culturalas.

Il tom 7 da la collecziun Romanica Raetica cul titul «Die Orts- und Flurnamen der Gemeinde Trun» cuntegna la dissertaziun dal nouv redactor dal DRG, il dr. Carli Tomaschett. Il tom es gnü preschantà in ocasiun da sia cumparsa a Trun s'vess – cun ün referat da l'autur – in ün rom degn ed a listess temp festiv ed adattà per guadagnar ed interessar ün circol plü vast per la lavur filologica e per seis böts.

In ocasiun da la radunanza generala da la SRR ha referi indsche-gner forestal ETH Niculin Bischoff sur da «Impreschiuns d'ün viadi in Georgia». Il referent es stat d'ürant desch ons manader dal proget dals Chantuns e da la Confederaziun «Chüra dal god da muntogna». Il rapport sur da quist proget es cumparü in fuorma da cudesch cul titul «Gebirgswaldpflege». Pel viadi in Georgia è'l stat invidà dal WWF International. In Georgia ha'l gnü contacts cull'Università da Tiflis e culla Società per la chüra e per la protecziun da la natüra. Quist'ultima corre-spuonda a l'Academia da las ciencias natüralas in Svizra. Il referat – linguisticamaing ün giodimaint ed üna cumprouva cha'l rumantsch s'adatta eir sül chomp scientific – ha permiss da far congruals interessants tanter il svilup da la chüra dal god da muntogna in Svizra ed il stadi actual in Georgia.

Il cheuredactor, il dr. Felix Giger, il cusgliader pel BREW (Bündnerromanisches etymologisches Wörterbuch), il prof. dr. Alexi Decurtins, il team da redactor(a)s ed ils commembers da la Cumischiun filologica han mantgnü eir quist on ils contacts cun universitats e cun instituts scientifics in Svizra ed a l'ester. A l'exposiziun «Heureka» es il DRG stat preschaint cun üna tabla cul titul «Metter sut giuf».

Jachen Curdin Arquint

Suprastanza

<i>President</i>	Dr. Jachen Curdin Arquint, Cuaira
<i>Vicepresident</i>	Dr. Arnold Spescha, Cuaira
<i>Actuara</i>	Anna-Alice Dazzi Gross, Cuaira
<i>Cassiera</i>	Genoveva Seger-Arquisch, Vaduz
<i>Assessurs</i>	Dr. Cristian Collenberg, Cuaira
	Rest Luis Deplazes, Rabius
	Jost Falett, Bever
	Martin Gabriel, Glion
	Rav. Gion Gaudenz, Puntraschigna
	Cristian Joos, Cuaira
	Gion Arthur Manetsch, Cuaira
	Dr. Jon Mathieu, Cuaira
	Chasper Pult, Pasqual
	Dr. Stefan Sonder, Cuaira
<i>President d'onur</i>	Dr. Gion Deplazes, Cuaira
<i>Redacziun Annalas</i>	Roman Caviezel, Cuaira
	Rav. Gion Gaudenz, Puntraschigna
<i>Revisurs da quint</i>	Robert Capaul, Danis
	Chasper Stupan, Cuaira
<i>Dicziunari Rumantsch</i>	Dr. Felix Giger, Cuaira, caporedacziun
<i>Grischun</i>	Annatina Secchi Malfroy, Cuaira, redacziun
	Dr. Carli Tomaschett, Cuaira, redacziun
	Kuno Widmer, Cuaira, redacziun
	Ines Gartmann, Cuaira, documentaziun
	Alexa Arquisch, Cuaira, secretariat
	Dr. Alexi Decurtins, Cuaira

Romania

Radunonza da delegadas/delegai 1989/90

Onn essan nus s'entupai ils 24 da november a Sedrun. 115 delegadas e delegai e rodund 40 hosps ein stai envidai. Las nevadas dil gi avon nossa radunonza han smasau la gliesta da preschientscha (39 delegai/delegadas e 12 hosps) e schau crescher quella dallas perstgisas (24).

Suprastonza, cussegl e secziuns

Ad otg sedutas ei la suprastonza seradunada, a Glion, Peiden-bogn, Sagogn, Tavanasa, Trun e Laax. Il gi dalla Scuntrada romontscha a Laax essan nus s'entupai sur miezgi per dilucidar differentas pendenzas. Era uonn astgein nus constatar ina stedia participaziun a nossas radunonzas. Nus registrein mo 5 perstgisas e neginas absenzas nunperstgisadas. Puspei han ton nies representant ella suprastonza dalla Ligia Romontscha sco nies collavuratur regional e nuder assistiu a tuttas radunonzas.

Il cussegl dalla Romania (suprastonza, representant dalla Romania ella suprastonza dalla LR, collavuratur regional e collavuratur subregiunals) ei serimnaus a duas sedutas. Dunna Rita Killias-Cantieni, Laax suppleanta da nies representant ella suprastonza dalla LR ei stada presenta omisduas gadas. Quellas radunonzas dueien oravontut tgirar ils contacts culs collavuratur subregiunals. Mo era tractandas da pli gronda muntada dueien vegnir suttamessas al cussegl. Uonn ein quei stai la damonda d'ina revisiun eventuala da nos statuts, art. 1, circumscriziun dil territori da tgira e dil svilup da nies lungatg ella Foppa.

Sur dil decuors da quellas sedutas vein nus informau cuortamein ella Gasetta Romontscha e tras il Radio Rumantsch.

Nossa participaziun allas duas *radunonzas da delegai/delegadas* dalla Ligia Romontscha a Cuera ed a Laax vess saviu esser megliera. Da 19 delegai/delegadas ein mintgamai 16 stai presents.

Treis gadas ha la Ligia Romontscha radunau siu cussegl. Ils dus representants dalla Romania, nies representant ella suprastonza e Vies parsura, ein adina stai presents.

Cun plascher constatein nus il viv cunfar el ravugl dalla Romania da giuventetgna. Uonn eis ella sereorganisada. Nus vein beneventau ed acceptau ses statuts. – Il parsura ha representau la Romania a cuschun da pliras occurrenzas.

Romania e Renania

Il 22 da fevrer d'uonn ein las duas suprastonzas seradunadas alla seduta annuala da 1991. Oravontut ei la damonda d'ina revisiun dils artechels 1 dils statuts dallas duas organisaziuns vegnida discussiunada. La cumissiun paritetica veva suttamess las propostas suandontas:

- Schar ils artechels dils statuts ton dalla Romania sco dalla Renania sco quei ch'els ein, denton aschunscher en in dils artechels ils passus: «Romania e Renania lavuran en stretg contact e coordineschan lur acziuns nua ch'igl ei giavischeivel e pusseivel».
- Las duas uniuns vegnan fusiunadas ad ina suletta, aschia ch'ils dus terms «catolic/protestant» crodan.
- Las duas uniuns Renania/Romania restan sco tochen dacheu. Il territori vegn repartius tenor cunfins geografics, aschia ch'ils terms «protestant/catolic» curdassen.

La cumissiun preferescha l'emprema proposta.

Il cussegl dalla Romania ei staus unanimamein dall'opiniun che mo ina fusiun dallas duas organisaziuns fagess definitivamein fin alla separaziun tenor criteris confessiunals. Pil mument denton ei quella sligiazion buca pusseivla. La collavur culla Renania duei vegnir intensivada. Plinavon ei il cussegl staus dil meini ch'ins duessi s'occupar da fundament dalla historia dallas duas uniuns per contonscher ina basa da decider.

Nies parsura ha assistiu alla radunonza generala dalla Renania a Vargistagn.

Scuntrada e Formaziun Surselva

Quella organisaziun ei segiramein daventada ina impurtonta petga ella scolaziun da carschi en Surselva. Era il 6. rapport annual dat perdetga. Quel publichein nus parzialmein en nossa brochura.

Romania, Cuort Ligia Grischa, Trun

Aschia secloma nossa adressa dapi l'entschatta zercladur. Mo la midada da casa ha caschunau gronda lavur. Ei ha giu num mantener ils contacts cun l'architecta, cun ils commembers dil cussegl dalla Fundaziun Cuort Ligia Grischa e cun il comité d'organisaziun dalla fiasta da reavertura. Mo era translocar tut nos cudischs e nies uorden ellas novas stanzas ei stau ina lavuruna. Senza igl engaschi cumplein da nies collavuratur regional Carli Scherrer, da sia dunna e ses affons e da sia gidontra, dunna Celina Hosang-Vinzens, e sia famiglia, fuss ei semplamein buca stau pusseivel da terminar quella lavur ad uras. Ad els tuts nies cordial engraziament.

Dils 7 entochen ils 9 da zercladur, la fiasta da reavertura dalla Cuort Ligia Grischa, han biars visitau era nossas localitads. Bugen fussen nus era sepresentai ella pressa, mo nies artechel ei buca vegnius publicaus ella Gasetta Romontscha.

Strusch che nus vein giu quei suttetg definitiv vein nus astgau re-tscheiver ina gronda donaziun. Sur prevost Giusep Pelican ha regalau a nus ina gronda part da sia biblioteca romontscha. Dad in gi sin l'au-ter essan nus daventai possessurs dallas impurtontas periodicas ro-montschas da nies territori e da biars cudischs singuls da gronda vale-ta. E nus vein ils megliers aspects da survegnir ina ulteriura donaziun. A nos generus donatur savein nus mo exprimer nies grond Dieus paghi. A nus mauncan mo aunc ils daners da schar far las crunas e vi-trinas necessarias.

Per las donaziuns vegnin nus a constituir el decuors digl onn pro-xim la *Fundaziun biblioteca Romania*.

Ediziuns

Ils 27 da november 1990 vein nus astgau presentar a Trun l'ovra «Igl uaul grond» da Rico Tambornino, ina ediziun da cuminonza culla Renania. Attentamein ein ils interessai suandai las explicaziuns da sco-last Augustin Manetsch e la prelecziun digl autur.

Il fevrer d'uonn ei cumparius il «Nies Tschespet» nr. 62. L'ovra da Vic Hendry, intitulada «Cun l'auter a pèr» ei vegnida presentada dil re-dactur Silvio Camenisch miez mars a Lumbrein. La populaziun da Lumbrein ha priu stediamein part da quella serada embellida dil chor viril ed ha era procurau per ina viva discussiun cugl autur.

Ils 19 d'avrel han varga 100 persunas assistiu alla presentaziun digl «Ischi», annada 75, nr. 2, 1990, a Domat. Iso Camartin ha dilucidau l'ovra e la pictura exponida. La grafica tier igl Ischi 1990 ha il pictur Robert Cavegn procurau. Era quella vernissascha ha dau caschun ad ina emperneivla serada.

Il zercladur ei il tom 2 dalla retscha da Toni Halter, «Il cavale della Greina» cumparius en coediziun Desertina e Romania.

Uonn havess *Duri Sialm* saviu festivar siu 100avel gi da naschient-scha. La Romania ed il Radio Rumantsch han preparau ina cassetta ed ina CD cun ovras da quei valent cumponist sursilvan. Proximamein san ins cumprar quella biala ovra musicala. La Romania ha giu undrau Duri Sialm cun fa inscriber siu num el Curtin d'honor a Trun.

In grond success vein nus giu cun las «Schibettas» dallas Soras Scherrer. Gest ei la secunda ediziun dallas cassetas cumparida. Nus sa-vein pia puspei offerir las Schibettas.

La Romania ei era separticipada dall'ediziun «La famiglia crescha», realisada dalla Ligia Romontscha.

700 onns Confederaziun: festivitats

La populaziun svizra ei seregurdada en numerusas e multifaras festivitats dil giubileum da 700 onns Confederaziun.

La Ligia Romontscha ha organisau en collavur cun la Romania e la Renania ed oravontut cun la populaziun dalla vischnaunca da Laax la Scuntrada romontscha 1991. Sco a Savognin ed a Scuol ei puspei in vast e variont program vegnius purschius. Era quella Scuntrada ha reuniu numerusas Romontschas e biars Romontschs a Laax, Falera e Sagogn. Il grond engaschament da biars ha possibilitau in bien ed interessant andament da quella occurrenza che vegn a star a nus en buna regurdientscha. La vischnaunca da Laax mereta nies sincer Dieus paghi!

Ils Romontschs da Winterthur e contuorn han, egl onn giubilar, preparau ina sentupada culturala Surselva-Winterthur. Bugen vein nus surpriu il patronadi da quella occurrenza ensemen cun il cussegl dil marcau da Winterthur e cun la Quarta Lingua. L'organisaziun ha caschunau dabia lavur. Mo quella ei sepagada.

Ils 8 da zercladur ha il «Gewerbemuseum» da Winterthur aviert las portas per la vernissascha dalla exposiziun da maletgs dils dus Sursilvans Mathias Spescha e Gieri Schmed. Varga 100 persunas han dau suatientscha als invits persunals ed ella pressa da Winterthur. (Deplo-
rablamein ei nies preavis buca vegnius publicaus ella Gasetta Romontscha.) Bugen essan nus era ina gada sestentai per dus da nos pictur-artists. L'exposiziun ha cuzzau entochen ils 23 da zercladur.

Ils 14 da zercladur ha il marcau da Winterthur offeriu in apêro avon la sera d'auturs sursilvans. Silsunter ein ils dus scribents Vic Hendry e Theo Candinas sepresentai agl auditori cun prelecziuns en romontsch e tudestg. Las soras Scherrer ed il frar Clau han delectau ils presents cun cant e musica.

Autras acziuns

Ina semeglionta sentupada sco quella dad onn a Sedrun ei preparada per Sagogn. Quella duess sefar ensemen cun la Renania. Nus lein discuorer dil diever da nies lungatg en quei vitg che schai ella Foppa ch'ei periclitada linguisticamein. Bugen offerin nus nos survetschs.

Bardigliar ha era ses avantatgs. Ins vesa tgei ch'ei tut s'emplunau el decuors dils onns. En vesta a nies magasin pleins da cudischs vein nus fatg ina acziun da cudischs per tut las scolas dallas vischnauncas da nies territori. Differentas vischnauncas ein semussadas engrazievlas cun bialas contribuziuns finanzialas.

Ils 11 da november ha liug a Rueun igl emprem concert d'in chor dil vitg e da pliras gruppaziuns musicalas da nossa regiun. Ulteriurs concerts duessen suandar en Lumnezia ed ella Cadi.

A caschun d'ina sentupada cun representants dalla Stampa Romontscha Condrau SA vein nus discutau davart las relaziuns denter Romania e la stampa. Nus vegnin oravontut a coordinar l'ediziun e la presentaziun da cudischs.

Nossas finanzas

Quellas han caschunau e caschunan vinavon bia mal il tgau. Tut vegn pli car, oravontut las ediziuns. Ed el medem temps stagnescha la vendita da cudischs. Nus stuein reducir l'ediziun, era tier Tschespet ed Ischi, sin denter 1000 e 1500 exemplars. Per mintga ediziun ha ei num spluntar per susteniments. Ediziuns supplementaras san mo vegnir realisadas cun finanziaziuns specialas. Quei ei donn, mo ei va buca auter.

Cun grond plascher vein nus surpriu las localitads ella Cuort Ligia Grischa a Trun. Mo ussa eis ei da cumprar mobiglias, teppis, cazzolas, crunas e vitrinas da cudischs etc. Nus vein instradau ina acziun speciala scrivend brevs ad instituziuns e fatschentas da nossa regiun suppli-cond da sustener nossas stentas d'endrizzar nies niev dacasa. Nus spe-rein!

Vesend nus ellas stretgas ha l'Uniun dals Grischs empristau a nus la biala summa da 30 000.– francs, per 5 onns e senza tscheins. Per quei susteniment savein nus bien grau. El ei in mussament extraordinari da solidaritad denter Romontschs. Nus esprimin era en quei liug nies meglier engraziament als Engiadines.

La Romania engrazia era al Cumin da Glion pils 4 500 francs impundi per la Scuntrada a Laax.

En vesta a nossas schliatas finanzas organisein nus plirs concerts da beneficenza en nossa favur. Nus sperein che musicistas e musicists sco era gruppaziuns da cant e musica sunien e contien gratuitamein per nus.

L'administraziun da taglias dil cantun Grischun ha dau suatien-tscha a nies giavisch e declarau la Romania libra da taglias. Cheutras san donaziuns fatgas alla Romania vegnir deducidas dallas entradas da nus pagataglias!! (El rom da 10% dall'entrada netta.)

Susteniments finansials

Bugen vessen nus dau dapli!

Uonn vein nus susteniu:

- la Romania da giuventetgna
- il Chor d'affons Lumnezia (daner da start)
- Editura Desertina Mustér (Tiara cotga)

- la Sentupada culturala Surselva-Winterthur
- la Tribuna 84 Mustér (presentaziun Ursin)
- la Scuntrada romontscha a Laax

In memoriam

La fin da mars 1991 ei morts ad Uors/Lumnezia suenter ina cuorta maldispostadad Gion Giusep Derungs. Cun el piarda buca mo la Lumnezia mobein la Surselva ina persunalitad marcanta. Il giuven scolast sededichescha gia baul alla politica e daventa president da vischnaunca, mistral, deputau, mediatur e derschader. Siu camp per propi ei denton la cultura. Bunamein 30 onns diregia el il Chor viril Lumnezia e fuorma quel ad ina impurtonta instituziun dalla Lumnezia. Dasperas cumpona el canzuns per chors d'affons e per chors pli pretensius. Ses merets ein vegni renconuschi ed el undraus: dirigent d'honor dil Chor viril Lumnezia e dalla uniun cantunala e districtuala da cant, retscheiva in premi da renconuschientscha dalla Regenza grischuna, il premi dalla CRR e daventa commember d'honor dalla Romania.

Alfons Vinzens ha passentau sia veta a Trun. 37 onns dat el leu scola e renda – en tutta mudestiadad – biars survetschs alla publicitad: administratur dalla representanza dalla Banca cantunala, causecziun, vicedirigent dil Chor viril da Trun, reschissur da teater ed onnsora organist a Zignau. Dasperas redegia el il cudisch dall'emprema classa «Mia affonza» e scriva el poesias, raquens e teaters. Adina puspei ein sias translaziuns da teaters, poesias e texts per canzuns apprezzadas. Alfons Vinzens ei era staus redactur dil Nies Tschespet. La Romania ha publicau igl october 1990 ina schelta da sia ovra el cudisch «Monas en iral».

Engraziament

Puspei va in onn da gronda lavur e da beinenqual quitau a fin.

Jeu astgel engraziar sinceramein a mia consuprastonta, a mes consuprastonts, a nies representant ella suprastonza dalla LR ed a nies collavuratur regional per las bunas ed emperneivlas relaziuns da nossas sedutas e per la gronda lavur prestada. Ch'ei sa buca depender mo dalla suprastonza savein nus tuts. Mo nus astgein adina sefidar da gidonters, da nossa collavuratura el center a Trun, da nos redactors da Nies Tschespet ed lschi, da nos collavuratur subregionals e da nos representants ellas differentas gruppas da lavur. Impurtont eis ei era d'adina anflar portas aviartas, in bien plaid e cussegl cumpetent ella Ligia Romontscha. Nies sincer Dieus paghi a Vus tuts.

Els ein strusch da tschaffar e numnar, ils biars singuls ch'ein per-tscharts dalla tenuta culturala ella veta quotidiana. Senza quels sa negina lingua e negina cultura vegnir tgirada e mantenida.

Il parsura: Gion T. Deplazes

RAPPORT DIL COLLABORATUR REGIONAL

Mias activitads principalas selaian resumar sut suandonts tetels:

Sesidas e rapports – Vendita da cudischs – Presentaziun da cudischs – Dun da cudischs allas scolas – Dislocaziun dil center – Avertura ufficiala – Romontschaziuns – Informaziuns.

Sesidas e rapports:

Dapi igl onn 1984 assistel jeu allas sesidas da suprastonza dalla Romania, quei senza dretg da vuschar e scrivel il protocol. Cun quella caschun orienteschel jeu mintgamai la suprastonza davart acziuns previdas ni terminadas.

Mintga meins s'entaupan ils quater collaboraturs regionalis dalla LR a Cuera en Casa Romontscha. Els rapporteschan, secusseglan e retscheivan incumbensas.

Vendita da cudischs

Acziuns da vendita han giu liug a Sedrun, Mustér, Sumvitg, Cuschnaus e Lumbrein. La purschida da cudischs dalla Romania e dalla LR ei stada exponida plirs dis els loghens numnai.

ISCHI, NIES TSCHESPET, MONAS EN IRAL ed IGL UAUL GROND hai jeu purtau als revendiders en mintga vitg.

La vendita da cudischs el center e per adressa ei confidada a nossa vendidra dunna Celina Hosang-Vinzens da Trun che ha era organisau in survetsch da brat per numers pli vegls dil NIES TSCHESPET.

Presentaziun da cudischs

Ils 12 d'october 1990 ha giu liug a Trun en sala communal la presentaziun da MONAS EN IRAL dad Alfons Vinzens. Cun quella ediziun ha la Romania undrau il poet e sribent da Trun cun caschun da siu 75avel anniversari. Igl ei stau la pli davosa caschun d'undrar il me-

riteivel. Mo paucs dis suenter ein malsogna e suffrientscha dadas a dies agl undrau. Ils 16 da zercladur 1991 ha Alfons Vinzens bandunau il terrester. El ruaussi en pasch.

Ils 27 da november 1990 han Romania e Renania presentau a Trun IGL UAUL GROND da Rico Tambornino. Quei cudisch che dat faviala als animals digl Uaul Grond ei in'ediziun cumineivla da Romania e Renania.

Il NIES TSCHESPET 62 «Cun l'auter a pèr» da Vic Hendry ei vegnius presentaus ils 15 da mars 1991 a Lumbrein. La populaziun indigena ha priu stediamein part da quell'occurrenza litterara.

La presentaziun digl ISCHI 75, redigius da Gieri Venzin ha giu liug ils 18 d'avrel 1991 a Domat. Era quella occurrenza litterara ha priu in stupent decuors.

Il collaboratur regional ha giu da s'occupar dils detagls da tuttas presentaziuns.

Dun da cudischs allas scolas

La primavera 1991 steva la bardigliada dil center en la Cuort Ligia Grischa a Trun sin rucca. Las reservas dils davos 14 numers dil Nies Tschespet e dad auters cudischs eran fetg grondas ed il plaz el magasin niev limitaus. Cudischs stattan meglier sin crunas accessiblas a lecturs che en stgirs magasins. Ord quels dus motivs ha il cussegl dalla Romania decidu igl 1. da mars da far in dun da cudischs allas scolas romontschas. Realisau quell'acziun ha il collaboratur regional. Las vischnaucas han renconuschiu bein il dun da cudischs dalla Romania. Entochen serrar quen ha quell'acziun purtau alla Romania la summa da fr. 9 300.—. Bien engraziament allas vischnaucas che han contribuü.

Dislocaziun dil center

Il meins d'avrel 1991 havein nus dislocau il center dalla Romania naven dalla casa da scolast Valentin Vincenz a Trun en la Cuort Ligia Grischa. Nus vein affittau quater stanzas che surveschan per biro, stizun, archiv e magasin.

Ils responsabels per la casa sestentan da purtar veta el museum. Las activitads dalla Romania ein sco fatgas per contonscher quella finamira. Cun acziun e scaffend biars contacts sespruein nus dalla Cuort Ligia Grischa anora da promover lungatg e cultura dils Romontschs. Biars contacts persunals sefan en nies biro, en nossa stizun ed egl archiv nua che nus sestentein da cumpletter la retscha da documents linguistics. Cheutras gidein era nus a far pli reha la purschida dil museum.

Activitads quotidianas selain cumbinar stupent cul museum e sut in tetg.

La Romania engrazia a sgr. dr. Pius Tomaschett ed als auters responsabels ch'ella ha survegniu dimora en la Cuort Ligia Grischa.

L'avertura ufficiala

dil museum e da nies center ha giu liug ils 7, ils 8 ed ils 9 da zercladur 1991. Ei ha duvrau bia preparaziun: mobiliar las localitads, actualisar la purschida da cudischs en stizun, endrizzar biro ed archiv e deponer provisoriamain las reservas da cudischs si surcombras. Ils dis d'avertura han biars visitau la Cuort Ligia Grischa e nies center. La vendita da cudischs ei stada dètg cuntenteivla.

Romontschaziuns

el sector inscripziuns publicas controlleschan las pli biaras vischnauncas ussa sezzas il svilup e pretendan che inscripziuns novas seigien romontschas. Quei bien exempel duessen propi tuttas vischnauncas imitar. Inscriptiuns publicas ein signals. Signals plaidan per ordinari in sempel e clar lungatg. Cunsun sch'els ein cumbinai cun in pictogram. – Igl ei strusch da capir ch'in uffeci federal astga montar sper via, amiez il territori romontsch ina termenta tabla cun text tudestg «ZEICHEN SCHAFFEN KLARHEIT». Malgrad pliras interenziuns da differentas varts serepeta quella historia mintg'onn! – El sector dallas translaziuns dat ei adina puspei da far. Il pli savens translateschel jeu fegls sgulonts e messadis da firmas.

Informaziuns

Singulas personas, gruppas e societads visetan beinsavens il museum e naturalmein era nies center. Ei vegn giavischau informaziun e documentaziun.

Il medem giavischan era scolas dalla Bassa che passentan lur vacanzas en nossa regiun.

Engraziament

Jeu engraziel alla suprastonza dalla Romania, alla suprastonza ed al secretariat dalla LR ed a dunna Celina el center pil bien sustegn e las bunas relaziuns. Era allas vischnauncas, firmas e personas privatas seigi engraziu per confidanza e collaboraziun.

Carli Scherrer, collaboratur regional

Suprastonza

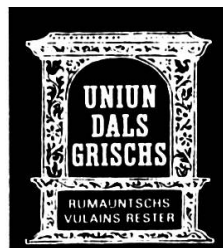
Parsura
Viceparsura
Administratur
Assessurs

Gion Tumasch Deplazes, Domat
Claudia Gienal, Glion
Giusep Giuanin Decurtins, Laax
sur Gion Martin Pelican, Sagogn
Remo Arpagaus, Laax

Publicaziuns
Ischi annual
Tschespet

redactors:
Gieri Venzin, Sedrun/Cuera
Silvio Camenisch, Rueun/Domat

Uniun dals Grischs

La suprastanza

ha trattà ed evas 137 tractandas in 8 tschantadas, chi han gnü lö a Zernez ils 4 settember, ils 27 october, ils 6 november 1990, lura ils 4 schner, ils 15 favrer, ils 10 avrigl, ils 11 lügl ed a Chaunt sur Valchava ils 29 mai 1991.

Chesin Manella

La gestiun da nossa butia da cudeschs e da mezs auditivs es allegraivla, grazcha a l'ingaschamaint da nossa collavuratura e butiera Ursula Willy. Ursula Willy e Jacques Guidon han eir quist on realisà l'ultima eivna da mai üna butia ambulanta tras l'Engiadina e la Val Müstair, e quai cun fich bun success.

Publicaziuns

1. Chalender Ladin

Il redactur Nicolò Men Gaudenz ha preschantà seis seguond Chalender zuond varià chi'd es rivà in var 4000 chasadas in terra ladina ed our i'l muond.

2. Dun da Nadal

Duonna Anita Gordon-Steinrisser ha preschantà seis ultim Dun da Nadal. L'UdG till'ingrazcha per sia gronda lavur prestada daspö 14 ons.

Sco nouva redactura s'ha missa a disposiziun *Chatrina Urech-Clavuot* da Samedan.

3. OTRAS publicaziuns

«Il tunnel», ün roman da Jon Nuotclà.

«Sögl funtaniv», ün volüm cun istorgias cuortas da diversas scripturas e divers scriptuors.

«Register dal Chalender Ladin» da las annadas ün fin ottanta chi cumpiglia ün register cumplet d'autohors ed ün grond register da materias.

Las ouvras da Men Rauch sun bainbod prontas per la stampa.

«Sto sü Lala, il San Niclò es cò», ün cudesch da pops da la chasa editura Nord-Süd, verti in puter dad Anni Tscharner-Tschander.

«Olli, l'elefantin», ün cudesch da pops da la chasa editura Nord-Süd, verti in vallader dad Anni Tscharner-Tschander.

«Ils nanins da Surèn», üna cassetta.

«Annapurna», ün raquint realistic da l'India, tradüt in puter da Nina ed Anna-Alice Dazzi.

4. *Publicaziuns sustgnüdas*

«Aviöl», ün periodic per scolars, edit da la Conferenza ladina.

Ün catalog da l'exposiziun «Valär» da la Chasa Jaura a Valchava.

«Il Bap nos» dad Emil Strimer.

5. *Oters sustegns*

Cun *cudeschs* vaina sustgnü diversas bibliotecas.

Cun *munaida*: ils cuors da rumantsch da la Fundaziun Planta a Sa-medan; ils cuors da rumantsch da stà a Scuol cun üna garanzia da deficit.

Sustegns finansials a l'UdG

La Fundaziun *Biblioteca engiadinaisa* ha sustgnü l'ediziun da duos cudeschs da pops cun 6000 francs. Ün grazcha fich a quista fundaziun, sco eir a seis parsura, sar Otto Largiadèr.

Ils cumüns politics da nos intschess ans han sustgnüts cun bels imports. L'UdG tils ingrazcha.

Cuors

Nos collavuratur Jacques Guidon ha eir quist on organisà ün *cuors per chanzlists* vaira bain frequentà a Zernez.

Per la terza jada ha organisà l'UdG insembel cun la Società da trafic da Scuol ün cuors in vallader per indigens e per esters.

47 persunas s'han partecipadas dals 29 lügl als 2 avuost in chasa da scoula a Scuol. Il cuors es gnü pardert e manà da Jacques Guidon. Diversas persunas s'han ingaschadas sco magisters.

Scolaziun e Fuormaziun Ladina (SFL)

La SFL es üna suotorganisaziun da l'UdG. Presidiada vain l'SFL da *Jacques Guidon*, planisada ed organisada da la magistra per cuors da creschüts, duonna *Flurinda Raschèr-Janett* da Susch. Ün grazcha fich eir a quista organisaziun per la gronda e buna lavur prestada l'on 1990/91.

Cuors per assimilar genituors chi nu sun da lingua rumantscha

Duonna *Rosina Fanzun*, magistra primara chi sta a Champfèr, s'ha missa a disposiziun per organisar e manar quists cuors. Duonna Rosina ha fat d'urant ils mais avrigl e mai üna pruna lavuors preparatorias, uschè ch'ella po cumanzar d'utuon in Engiadin'Ota cun sia lavur. Ella es impiegada da l'UdG sur on per duos fin trais dis l'eivna. L'UdG tilla giavüscha bler success e satisfacziun sün quist nouv chomp.

Dieta putera

L'UdG ha organisà ils 5 d'avrigl üna dieta putera a Samedan, üna sairada preparada cun grond zeli da *Jacques Guidon*, insembel cun üna cumischiun preparatoria. Var tschient personas s'han partecipadas. Quista dieta ha fat evidaint, cha'l puter bsögna üna chüra fich intensiva, impustüt sül chomp da la scolaziun. L'Engiadin'Ota es ün territori bilinguistic, ingio cha'l rumantsch dvainta vieplü falomber. Id es perquai necessari da definir cler e net che sectuors da la vita chi desan esser rumantschs e chenüns tudais-chs. L'UdG vuol in quel sen crear üna cumischiun cun la lezcha da tscherchar e formular vias (nouvas) pratichablas per mantgnair ün bilinguisssem bainfuondà.

Radio Piz Corvatsch

L'UdG s'ha intermissa pro quist radio local, siond ch'el nun accumulscha las prescripziuns da la concessiun datta da la Confederaziun chi pretenda dal Radio Piz Corvatsch 15% contribuziuns da pled in rumantsch.

L'UdG s'ha declerada pronta da sustgnair quist radio, per ch'el riva d'accumplir la concessiun. In quel sen ha l'UdG scrit in üna charta a signur Antonio Riva, directur general dal radio DRS, giavüschond da surlaschar al Radio Piz Corvatsch il bloc da novitats dal Radio rumantsch.

Preseminar Ladin

L'UdG s'ha intermissa cun tuot sias pussibilitats per mantgnair il Preseminar Ladin a Samedan, uschè cun telefons, cun chartas, cun sairadas e cun üna resoluziun drizzada al departamaint d'educaziun dal Chantun Grischun. Malavita sto il Preseminar Ladin far müdada e vain a star our a Cuaira.

Pro Engiadina Bassa

La Pro Engiadina Bassa es landervi ad elavurar ün concept da svilup per sia regiun. Maria Sedlacek, Jon Domenic Parolini, Jacques Guidon e'l parsura da l'UdG fan part in differentas cumischiuns per quist concept.

Cumischiun «Dicziunari indiomatic puter e vallader»

Domenic Andry es respunsabel pel dicziunari vallader sco eir pel puter. Sco assistenta o güdonta permanenta ha l'UdG elet a Nina Dazzi.

Insembel cun la LR ha l'UdG eir elet üna cumischiun chi dess sustgnair e cusgliar a la redacziun. A quista cumischiun fan part:

Anna-Alice Dazzi Gross sco linguista e rapreschantanta da la LR; Claudio Gustin, inspectur scolastic, sco rapreschantant dal Chantun; Chatrina Urech-Clavuot per dumondas dal puter e Gion Tscharner chi funcziuna eir sco parsura da quista cumischiun.

Collavuratur regional

Jacques Guidon ha eir d'ürant quist on prestà üna pruna lavur (mera seis rapport). Ils 23 da lügl 1991 ha el gnü seis 60avel cumplion; l'UdG til gratulescha e til ingrazcha per seis grond ingaschamaint a favur da la Rumantschia e til giavüscha tuot il bun per seis avegnir.

Ingrazchamaints

Bleras secziuns localas da l'UdG e societats da teater ed otras societats han prestà buna lavur rumantscha; quai vala eir per nossas magistras e magisters da scouline, da las scoulas primaras, secundaras, professiunalas e medias; quai vala eir per tuot las bleras persunas chi praistan lavur publica sül cbomp politic, social, religius ed economic. Ün lod special va al cunmün da San Murezzan chi ha creà bel ed aposta ün mez d'instrucziun rumantsch per las scoulas primaras dal lö.

In memoria

L'on scuors sun mortas duos persunas cun gronds merits per l'UdG e seis movimaint (mera ils necrologs). I sun quai:

Leo Artur Nicolay da Bravuogn e Clostra. El es stat blers ons redacatur da la «Pro Bravuogn» e president da la Fundaziun Augustin.

Prof. dr. e dr. h.c. Andrea Schorta, üna gronda persunalità, cun-
tschainta sur cunfins sco linguist da gronda sapchüda, chi saja sco
schefredactor dal Dicziunari Rumantsch Grischun, sco collectur e
cumpiladur da ses toms voluminus da las Funtanas da dret grischun,
sco autur da trais toms dal Cudesch da noms retics, sco referent e.u.i.

Nus tils tgnain in buna e pia memoria.

Il parsura: Gion Tscharner

RAPPORT DAL COLLAVURATUR REGIONAL

Il rapport dal president da l'UdG manzuna eir üna buna part da
mia actività. Eu fetsch part a tuot las radunanzas da la suprastanza da
l'UdG cun vusch consultativa.

Las incumbenzas dal collavuratur regional sun multifarias e per
part eir interessantas. Il mal es, chi nu's po bod mai star vi d'üna lavur
sainza gnir interruiot da lavuors imprevisas.

Scoula

- Scoulinas: il cuors tradiziunal da rumantsch per mussadras / pel
mussader ha gnü lö als 6 da november 91. El es stat dedichà a «Ils
tschinch sens». Già cha nus nu chattain adüna manadras/mana-
ders da cuors Rumantsch(a)s, eschna sforzats da recuorrer a da
quel(la)s da lingua tudais-cha.
L'ambiant dal cuors es però rumantsch, e la lingua da communi-
caziun es medemmamaing rumantscha.
La statistica da la lingua dals scolars es ün tschert spejel da la situa-
ziun demografica da l'intschess ladin.
- Quai chi'm manca es il contact cun la magistraglia. Mia participa-
ziun a la Conferenza generala ladina (CGL) nun es sufficiainta per
stabilir ün contact e per appellar als magisters da s'ingaschar illa la-
vur culturala.
- Eu n'ha tut part a la reuniun dals rapreschantants da las scoulas fun-
damentalas tudais-chas cun instrucziun da rumantsch (12 favrer a
San Murezzan).
- Scoula commerciala: A chaschun dals examens finals n'haja func-
ziunà sco examinatur e sco expert.

Scoulaziun da creschüts

La restructuraziun da la Scuntrada + Furmaziun Ladina (SFL) s'ha verificada. A tuottavia es l'actività da noss'instituziun dvantada plü cuntschainta e quai eir grazcha a la publicità plü pronunzchada. Ils cuors sun frequentats vaira bain. Success ha gnü eir l'acziun per cundenscher commembers. Cumprovada s'ha eir la collavuraziun cun la Società da commerzi e da mansteranza da l'EB.

Sco rimplazzant n'haja s'vess gnü da dar cuors: Atelier da scriver e correspundenza d'affar.

- Eu n'ha tut part sco commember a las radunanzas da la suprastanza centrala da la AUPS (Associazion da las universitats popularas svizras). Implü fetscha part da la Cumischiun pedagogica da l'AUPS.
- Ils cuors d'assimilaziun chi vegnan organisats dals cuvis in collavuraziun cun la SFL in bliers cumüns han ün vaira bun esit. Id es mal eruir per üna data fixa il numer dals cuors e dals partecipants, causa chi'd han lö d'ürant l'inviern.
- Il cuors annual da rumantsch per chanzlists e pels nuders da circul e dad organisaziuns regionalas han gnü lö als 15 november 91.
- Il seguond cuors intensiv da rumantsch cun program cultural supplementar (chant, musica, referats ed excursiuns) – Scuol, 29 lügl fin 2 avuost 91 – arrandschà da l'UdG ed organisà insembel cun la Società da cura da Scuol ha gnü ün bun success (48 participant(a)s in 5 classas da prestaziun).

Contact direct culs cumüns

Eu n'ha tscherchà il contact cun autoritats cumünalas e sun gnü a pled illas radunanzas cumünalas dals seguaints lös: Tarasp, Susch. OTRAS autoritats cumünalas m'han miss in vista da pudair referir in lur radunanzas.

Contacts cun otras minoritats

Ils contacts sun stats limitats plüchöntschi a contacts privats co d'uffizi.

Qua e là fetscha da guida per gruppas da Ladins da las Dolomitas chi vegnan a far visita in Terra ladina, ma eir tils orientesch in quellas occasiuns davart l'intera Rumantschia. Ultimamaing han Tirolais dal Nord tscherchà ün contact cultural cun l'EB. Els lessan imprendder a cugnuoscher la lingua chi vain discurrüda a l'En, ant ch'el dvainta Inn.

Ediziuns

Preparaziun da manuscrits per la stampa, istanzas per subvenziuns, trattativas cun stamparias, correcturas da manuscrits e da binde-ras da stampa. Derasaziun da las ediziuns in collavuraziun cun l'administraziun, recensius. Servezzan da traducziun.

La «Libreria ambulanta» chi'd es statta in viadi dals 27–31 mai 91 ha gnü ün bun esit.

Teater

- Intimà da giovar a teater. Agüd pro la tscherna da tocs. Schi'd es stat mez e pussibel suna stat a las rapreschantaziuns i'l intsches la-din.
- Cooperà pro la fundaziun da la «Tribüna valladra» chi prevezza da rapreschantar dal 92 ün gö liber. Lavur organisatorica fin chi'd es stat in pè il comitè d'organisaziun. Daspö, stretta collavuraziun.
- Güdà a l'Uniun da teater popular (UTP) ad organisar üna reuniun regionala da las gruppas da teater (30 november a Zernez).

Ulteriuras activitats

- Cusgliader in dumondas da cultura in general: Collavuraziun culs Amis da l'art d'EB; visita ad exposiziuns e concerts.
- Trattativas cun ün pèr respunsabels da la Televisiun rumantscha concernent la realisaziun dal film televisiv «L'ierta retoruman-tscha».
- Participaziun activa a la Scuntrada a Laax.
- Trattativas cul Radio local Piz Corvatsch conc. lecziuns da rumantsch. Cumpilà üna lecziun da pilot.
- Participaziun al Colloqui «Standardisaziun linguistica» (18/19 avrigl a Cuaira).
- Organisaziun da la «Dieta putera» a Samedan (9 avrigl 91).
- In tschercha da persunas chi's mettan a disposiziun per intervistas.
- Referats e votums per conferenzas da magisters e classas da scoula da la Bassa.
- Audienzas a mediums da massa: schurnalists, coll. da radio e televisiun.

Jacques Guidon, collavuratur regional

Suprastanza

Parsura: Gion Tschärner, Zernez
Vice-parsura: Nina Dazzi, Zuoz
Actuar: Renata Bott, Tschierv
Chesin Manella: Attilio Bivetti, Segl
Assessur: Jon Domenic Parolini, Scuol/Cuoira
Suppleants: Maria Sedlacek-Luppi, Sent, chaschiera
Jürg Zappa, S-chanf

Publicaziuns: Chalender Ladin
Il Dun da Nadal
Redactors: Nicolò M. Gaudenz, Scuol
Chatrina Urech-Clavuot, Samedan

Administraziun e deposit da litteratura:
Chesin Manella, Schlarigna: Ursula Willy, Zuoz

Renania

La Renania e stada cunfruntada igl on passo surtut cun midadas personalas a cun problems da l'instrucziùn da rumàntsch an las scoletas a scoletas. Antras la demissiùn da sear Johann Clopath sco redactor da la «Casa Paterna/La Pünt», antras la demissiùn da ser Jacob Michael sco redactor dil «Dun da Nadal», part sutsilvana, ad antras la mancànta da mussadras rumàntschas sutsilvanas en las petgas da la promoziùn linguistica da la Renania – las qualas en la nosssa pressa a la scoletas – vagnidas stramblidas fetg igl on passo.

Plenavànt vainsa constato cun malaveta, ca tant igls curs da rumàntsch an Sutselva sco ear igl diember digls partizipànts da tals tschessan on par on, da maniera ca la Renania e nezessitada da far sforzs speziels sen que sectur.

Sco evenimaint legivel par ancunter e'gl da manzunar l'ediziùn da las ovras digl poet a scrivànt da Schons, Curò Mani, cun quegl e suainter egn'interupziùn da 15 ons puspe egn'eada cumparieu cudeschs an sutsilvan.

Igls dus redactors Gion Kunfermann a Curò Mani àn samess a la redacziùn digl Pledari Sutsilvan (vardar raport pagina 30).

Las activitads da la suprastàntza

La suprastàntza da la Renania à salvo 9 sasidas durànt igl on da gestiùn passo. Ella à gieu da s'ocupar cun var 40 fatschendas. Las ple impurtàntas en stadas:

- L'instrucziùn da rumàntsch an las scoletas da Ziràn ad Andeer: Par l'egna à la Renania sustanieu l'instrucziùn da rumàntsch an la scoleta d'Andeer cun egna cuntribuziùn, par l'otra à ella sapartizipo da la discussiùn, co promover quell'instrucziùn, egna discussiùn ca à mano a la dezisiùn memorabla da mantaner l'instrucziùn da rumàntsch tant an scoleta sco ear an scola primara.
- Dumondas redacziunalas a furmalas an conex cun l'ediziùn digl «Dùn da Nadal»:
Igl «Dùn da Nadal» satgata d'egn pèr ons annà an egna crisa. Par l'egna tschessa la vendita on par on, igl diember d'abunents ear, par l'otra eassan nezessitos da midar igl concezt a plenavànt à'l demissiuno igl redactor da la part sutsilvana, igl sear Jacob Michael ca à procurò durànt 18 ons par egn curturevel «Dùn da Nadal». Igls seas suczessurs en: Christ Casper Dolf (redactor), Normanda Fehr (cunredactura) a Paul Frigg (cunredactor).

- Igl artetgel 1 digls tschantamaints da la Renania: La suprastànza â elavuro egna proposta partutgànt la formulaziùn digl artetgel 1 digls tschantamaints da la Renania. Quel risguarda las pretensiùns da la radunànza generala (varda radunànza generala).
- La constituziùn da la suprastànza suainter las ligidas digls 23 da marz: Igl parsura â antschiev la sia davosa perioda d’ufezi. Sep Item e vize-parsura a Martin Gabriel davainta scrivànt, Martin Wetten e igl sieus substitut.
- La scolaziùn da carschieus an Sutselva: Igl e vagnieu instalò egna cumissiùn par darasar ple fetg l’ideia da la scolaziùn da carschieus an Sutselva ca e ida da randieu igls davos ons.
- La posiziùn davart igl tschantamaint da scoletas cantunal: La Renania â inoltro la sia posiziùn davart la nova lescha da scoletas grischùna. Ella pretenda surtut c’igl Cantùn prendi masiras urgiaintas par scular mussadras rumàntschas an curs da la savunda veia da la scolaziùn.
- L’ediziùn da las ovras da Curò Mani: (varda ediziùns).
- La ligida d’egn redactur nov par la CP/LP (varda organs).
- La dumonda da sapartizipar da la «Telecommunicaziun Surselva»: La Renania desista da far part da que project, igl qual ella savess trer a nez me minimalmeing.
- Igl project da parscrutaziùn da duna Regula Bücheler: La Renania sustegn finanziàlmeing a concretameing igl project da duna Bücheler, egna geografa turitgesa da la direcziùn sozuala, ca parscrutescha igl grad da l’integraziùn dad imigrànts an la vischnànca da Sagogn. Da que project spetga la Renania novs impuls par la promoziùn digl rumàntsch a Sagogn near an vischnàncas cun situaziùns samagliàntas.
- A caschùn da la santupada cun la Romania digls 22 da favrer e vagnieu discussiuno igl artetgel 1 digls tschantamaints da las duas organisaziùns. Cun quella caschùn e ear puspe egn’eada vagnieu tratg a strada igl tema fusiùn. Mo igls suprastànts desistan da perseguitar venavànt que tema, siànd el megna poc actual. La situaziùn precara an las scoletas da la Foppa e alura vagnida discussiunada a las lavurs da la cumissiùn «Fatscha da nos vitgs».
- La santupada cun la suprastànza da Flond: Igls 15 d’avregl â gieu liac la santupada cun la suprastànza da Flond, a caschùn da la quala la Renania â constato igl angaschi digls da Flond an favur digl rumàntsch, malgro ca la populaziùn tudestga e carschainta a la vischnànca â stuieu angaschar egn canzlist tudestg. Igls da Flond givischan ca la Renania activeschi ple fetg la giuventegna rumàntscha.

- La santupada cun la suprastànza da Sagogn. La situaziùn actuala a Sagogn e detg critica: Par l'egna e igl president comunel da lieunga tudestga, tutas sasidas da suprastànza a las radunànzas comunelas àn da vagnir fatgas par tudestg, par l'otra àni betga cato egna mus-sadra rumàntscha. Igls scularets – igl e egn considerabel diember c'e da lungatg tudestg – survignan instrucziùn da rumàntsch me durànt egn pèr uras ad eanda. Igl e ear gea anqual uniùn ca fa las sias activitads me ple an tudestg.

Plenavànt à la suprastànza da la Renania tracto 10 damondas da sustegn. Ella à cunzedieu cuntribuziùns par las suandàntas ovras near ocurenztgas:

- an favur da l'instrucziùn da rumàntscha an la scoleta d'Andeer
- agl Kino Rätia da Tusàn
- agl Vocalensemble Schons/Mantogna/Tumleastga par egna cd cun 14 canzùns rumàntschas
- an favur da l'ediziùn da l'istorgia da Flond, antras Andrea Darms
- an favur da la «Cursa da Schons» a da la «Cuorsa populara Pez d'Ar-tgas/Vuorz».

Radunàntza generala

La savunda radunàntza generala da la Renania à gieu liac an la sia part sutsilvana: Var 50 cumembers en sarandieus a Vargistagn par schliberar las fatschendas. Agl zenter da talas en stadas las ligidas a la midada digl artetgel 1 digls tschantamaints.

Igls dus cumembers da suprastànza, duna Vreni Caprez-Spreiter da Trin, stada actuara durànt 6 ons, a sear Bernard Demarmels d'Andeer vevan demissiuno. Nus prandagn bugent la caschùn d'igls angraztgear par lur prestaziùns an favur da la promoziùn digl rumàntsch ad an favur da la Renania. Els en vagnieus ramplazos antras igls dus novs: ser Huldrych Blanke da Ziràn a sear Martin Wetten da Luven.

Igl quent da la Renania mussa expensas da 189 846 fràncs. Graztga a la bùna lavur digl cassier Hanspeter Meiler resta a la fegn egn pintg surple da 2730 fràncs, malgro igl defzit previeu. La radunàntza generala à alura dischapruvo la proposta da la suprastànza partutgànt la midada digl artetgel 1 digls tschantamaints. Leza leva mantaner igl criteri cunfessiunal par definir igl antschie d'acziùn. Ella e dantànt vagnida incumbensada da catar egna formulaziùn c'e cunfessiunalmeing neutrala par zircumscriber igl territori renanian. Quella proposta, ca de considerar me l'incumbensa linguistica-culturala da la Renania, de vagnir sutamessa a la 3. radunàntza generala digls 1992.

Par la sera â la vischnànca da Vargistagn organiso egna sera cume-memorativa par Steafan Loringet, naschieu igls 1891. Casper Dolf, Toni Cantieni, ser Jacob Michael a Giovanni Loringett ân saragurdo digl grând benefactor da la sia vischnànca nativa ad igl promotur instanca-bel digl rumàntsch, digl qual sear Jacob gi: «Igl sieus ple grând maret e, c'el e sto agl cass da manar nus Rumàntschs sen bünas veias.» Christian Joos â mano atras la serada, ambalida digl tgànt da la Calandaria (direcziùn: Menga Juon-Dolf) a digl cor digls sculars (direcziùn: Georgina Schaller). La Renania angraztga a tuts par lur stupenta purschida.

Ediziùns

Da measa stad e'gl sto adaquella: Suainter preparativas da radund dus ons, en cumparidas las ovras an dus toms digl capo-poet da Schons, sear Curò Mani, ilustradas da sear Konstant Känz da Zuoz. L'ediziùn cumpeglia 500 exemplars par tom. Igls 30 d'avust en quellas ovras vagnidas preschantadas a la populaziùn da Schons: Egna sala fulanada â do pardetga digl interess da la nossa gliעד da quellas ovras, preschantadas da ser Gion Tschärner da Zernez a da ser Huldrych Blanke da Ziràn. Igl e da sperar ca quellas exzelentas ovras tgatan bi dalünga blears lecturs.

La suprastànza da la Renania â refiers l'ediziùn da las ovras da dr. Giuseppe Gangale, parveda màncanza da daners.

La Renania â ear stuieu prender ancunter la demissiùn da duna Yvonne Michael, ca procurava par la vendita da cudeschs. Quella lavur vean fatga ad interim digl colavoratur regiunal.

Igls ravugls rumàntschs

Las secziùns da la Renania: igl Ravugl Rumàntsch d'Andeer, la Cuminonza Romontscha da Trin ad igl Comité Romontsch da Flem ân mess ad ir lur aitgnas activitads an favur digl rumàntsch. La Renania sustegn lur activitads cun mieds finansials ad agid organisatoric antras igl colavoratur regiunal, scha quegl e giavischo.

An que conex angraztgainsa a sear Gion Christ Demarmels, ser Ulrich Cafilisch ad a sear Hanspeter Meiler par lur angaschamaint.

Las cumissiùns da la Renania

Igl dacurs digl on passo â la Renania instalò near reativo las duas cumissiùns c'ân la leztga da sustaner igl redatur da la CP/LP. Venavànt â ella instalò egna cumissiùn ca de promover la scolaziùn da carschieus an Sutselva.

Las cumissiùns stablas en:

- la Cumissiùn La Punt (parsura: Johann Clopath, Trin)
- la Cumissiùn Casa Paterna (parsura: Johann Clopath, Trin)
- la Cumissiùn Fatscha da nos vitgs (parsura: Carli Scherrer, Trun).
Quella cumissiùn â betga svilupo egn'activitad da num igl dacurs digl on passo.
- la Cumissiùn Scolaziùn da carschieus an Sutselva (parsura: Regina Fravi-Dolf, Farden).

Organs

Igls organs da publicaziùn en cumparieus an furma usitada a sainza interrupziùn. Nus lagn betga mancantar la caschùn d'angraztgear aglis noss redactors a colavurators, an spezial a:

- duna Emmi Caviezel da Cuira, redactura digl «Dùn da Nadal»
- sear Johann Clopath da Trin, redactor cass da la CP/LP
- ser Martin Fontana da Favugn, redactor digl «Calender par mintga gi»
- sear Augustin Manetsch da Mustêr, cunredactor digl «Dùn da Nadal»
- ser Jacob Michael da Sagogn, redactor cass digl «Dùn da Nadal» a redactor an ufezi digl «Calender par mintga gi»
- sear Manfred Veraguth da Vuorz, nov redactor da la CP/LP.

Cun fastedi â la Renania prieu cumgieu cun la fegn digl on digl redactor Johann Clopath ca veva redigieu la nossa giaseta la CP davent digls 1974, peia durànt 18 ons, a La Pünt, la part sutsilvana, durànt igls davos 5 ons. An que lùng tains â el sasvilupo ad egn redactor zund fido a verso; da maniera c'igl gli e gartagieu da far ord la Casa Paterna – egn figl dubel d'alura egna giaseta eamnìla respectada a reputada agl miez da las giasetas rumàntschas. La CP/LP e davantada egna giaseta da la nossa regiùn cun format, egna giaseta cun la quala la nossa glied s'identifitgescha, egna giaseta, la quala nossa glied spetga vess da saver liger. Igl e ear legivel da constatar c'igl diember d'abunents â sadublagieu an que tains.

La Renania salegra fetg, c'igl e reussieu d'angaschar an la persùna da Manfred Veraguth da Vuorz, egn giuven plagn anim ad angaschamaint, sco nov redactor da la CP/LP. Nus eassan parschuadieus, c'el vean a prestar bùna lavur, schagea ca sear Manfred Veraguth stat pèr a l'antscheata da la sia carriera schurnalistica, a nus speragn surtut ca noss fideivels corespondents vignan ear a sustaner el, scrivànd cuntribuziùns davart ocurenzas ad aranschamaints an lur cuntorn, venavànt speragn nus fetg, c'igl gartegi ad el d'incantar lecturas e lecturs

cun la sia moda a maniera da far la giaseta, senaquegl ca la Casa Paterna/La Pünt prospereschi venavànt sco igls davos ons. Igl angraztgamaint sinzer admetainsa ear aglis cumembers da la supra-stànza. Da cuminànza nus vean igl a gartagear da prender ainta mèn igls problems, ca nus spetgan igl dacurs digl on curaint.

*Martin Cantieni, parsura
Bartolome Tscharner*

RAPPORT DAL COLLAVURATUR REGIONAL

Mia lavur da l'onn passà cumpeglia, en moda resumada, ils sequents secturs:

Scolaziun da creschids en Sutselva: Jau hai elavurà il program ed il preventiv da questa, hai fatg las publicaziuns necessarias. Er durant l'onn passà èsi da constatar ina schminuziun da curs e da participants. I n'è betga stà pussaivel da far in curs da rumantsch a Ziràn, a Donat ed a Preaz pervia da mancanza da participants. Persuenter èsi stà pussaivel dad organisar per l'emprima giada suenter 15 onns puspe in curs da rumantsch a Scharons, grazia a dunna Christina Buchli-Mani, e per l'emprima giada a Maton, grazia a Martina Dolf-Clopath, ed a Pignia, grazia a Dumeni Mani, ils quals jau hai instrui en l'adiever dal curs da G. Menzli.

La Renania ha installà ina cumissiun che sustegna mia lavur en connex cun la scolaziun da creschids en Sutselva.

A Flem èsi reussì da metter ad ir in curs per novizs, grazia a la reclama supplementara. Las pli grondas fadias ha chaschunà la tscher-tga d'in/a magister/stra. Finalmein è sa messa a disposiziun dunna Maria Chistell-Cajacob, magistra a Falera, per instruir quest curs.

Scolaziun da creschids en Surselva: Jau hai exequì l'uffizi d'actuar da la Scuntrada e Formaziun Surselva. Jau mez hai dà 55 lecziuns da rumantsch a Flem.

Collavuraziun cun la Casa Paterna/La Pünt: Il decurs da l'onn passà hai jau substitui il redactur da la CP/LP durant 4 emnas.

Jau hai scrit rapports ed artitgels (65) per CP/LP ed hai fatg transla-ziuns (129) per questa.

Translaziuns e correcturas da traducziuns: Translaziuns per uffizis ni per privats èn stad da far paucas. Mia l'avur da traductur sa restrenschia surtut al sutsilvan. Jau hai translata en sutsilvan texts en connex cun il giubileum da la Confederaziun (text per il carnet da program dal Kino Rätia da Tusaun) ed en rumantsch grischun enqual pitschen text per il «Figl scolastic» e per il «Reflectur», l'organ da l'UTP. Jau hai translata en sutsilvan il «S-chazi da plets», in gieu cun plets, da Manuela Gross. En sursilvan èsi stà da translatar paucs texts.

Vinavant hai jau curregì l'adattaziun dal med d'emprender sutsilvan da Gieri Menzli/Georgina Schaller, sias translaziuns dals cudeschs da quints per la scola da Donat, la translaziun dal cudesch da lectura «Danturns» e la translaziun en sutsilvan da «La famiglia crescha», per il qual jau hai er fatg in glossari dal stgazi da plets specific.

Jau hai gì da curreger, per in'eventuala ediziun entras la Romania da giuventetgna, las ovras da Bartholome Battaglia da Sched.

Collavuraziun cun la suprastanza da la Renania: Jau hai fatg part da tuttas 9 sesidas da la suprastanza e da la radunanza generala a Vargistagn.

Collavuraziun cun cumissiuns e secziuns da la Renania: Jau hai fatg part dad insaquantas sesidas da la Cuminonza romontscha da Trin e da ses arranschaments, medememmain hai jau fatg part dad insaquants arranschaments dal Ravugl Rumantsch d'Andeer e da quels dal Comité Romantsch da Flem. Jau hai tgirà ils contacts cun ils parsuras dals ravugls rumantschs rananians. Jau sun commember da la cumissiun d'ediziun da las ovras da Curo Mani e da la cumissiun Fatscha da nos vitgs.

Ediziuns e vendita da cudeschs: Jau hai tgirà l'ediziun da las ovras da Curo Mani, faschond tutta lavur administrativa (scriver istanzas, tractar cun stamparias, calculaziun dal pretsch, arranschar la preschentaziun, organisar la vendita, etc.).

Jau hai repassà ed adattà las paraulas da Gieri Grischott per las edir sco carnet per giuvenils, en sutsilvan.

Jau hai endattà en l'ordinatur electronic las poesias ed ils raquints da Gion Battaglia e preparà l'ediziun da talas en l'idiom da Sched.

Dapi la stad 1991 hai jau er da m'occupar da la vendita da cudeschs da la Renania che vegniva tgirada fin alura entras Yvonne Michael.

Teater: Dapi il matg 1991 sun jau commember da la suprastanza da l'UTP, en la quala jau represchent la Lia rumantscha. (Varda rapport special a pagina . . .)

En mia funcziun da collavuratur hai jau frequentà las represchentaziuns da teater sin l'intschess da la Renania.

Contacts: Jau hai fatg part da las radunanzas da la suprastanza da la Renania cun las suprastanzas communalas da la Foppa (Flond e Sagoggn). Ils contacts cun autras autoritads, uniuns e persunas privatas èn stadas anzi mudestas il decurs da l'onn passà.

Rumantschaziuns: Las rumantschaziuns èn in sector da mia lavur che na stat betga sin l'emprim rang da prioritads. La rumantschaziun en Val Schons spetga anc adina sia realisaziun. Percunter hai jau gidà a rumantschar il cudesch da telefon dals da Trin, en collavuraziun cun la Cuminonza Romontscha da Trin.

Contacts cun la LR: Jau hai fatg part da tuttas sesidas da rapport e da las radunanzas da delegads. A chaschun da la SCUNTRADA 91 hai jau organisà e tgirà tutta emna in'exposiziun da las ovras dal sculptur da Veulden, Christian Tscharner. Il medem temp hai jau er gidà a realisar il figl d'infurmaziun quotidian da la LR.

Incumbensas generalas: Sco administratur da la Renania fetsch jau era la corrispondenza per lezza.

Il decurs da l'onn hai jau er già la chaschun da far dus referats davart il sviulp dal rumantsch. I fiss da beneventar d'avair dapli chaschuns da sa pronunziar publicamain.

Bartolome Tscharner, collavuratur regiunal

Suprastanza

<i>Parsura:</i>	Martin Cantieni, Donat
<i>Viceparsura:</i>	Sep Item, Flem
<i>Actuara:</i>	Vreni Caprez-Spreiter, Trin-Digg
<i>Cassier:</i>	Hanspeter Meiler, Flem-Vitg
<i>Assessur(a)s:</i>	Bernàrd Demarmels, Andeer Martin Gabriel, Glion Silvia Mark, Ziràn Felix Pfister, Domat Georgina Schaller, Donat
<i>Revisurs:</i>	Gieri Pfister, Vuorz Gion Sutter, Maton/Cuira

Redactur(a)s:

<i>Casa Paterna/La Pünt:</i>	Johann Clopath, Trin-Mulin
<i>Calender per mintga gi:</i>	Martin Fontana, Favugn (part sursilvana) Jacob Michael, Sagogn (part sursilvana)
<i>Dùn da Nadal:</i>	Emmi Caviezel, Cuera (part sursilvana) Augustin Manetsch, Mustér, cunredactur (part sursilvana) Jacob Michael, Sagogn (part sursilvana)

Uniun rumantscha da Surmeir

An ples sedutas è la suprastanza dall'URS sa fatschantada dallas fatschentas da travagl e surtot dalla tgira digl lungatg an Surmeir e dallas relaziuns Leia rumantscha e societads affiliadas.

La tgira digl lungatg an noss esser aint igl mintgade, sen veia, an scola, an cumegn e societads, an affaris e baselgia etc. ò ampren prioritad. Per sarveir a chella fegnameira sa serva l'URS tras mantigneir bunas relaziuns cun uffezis e respunsabels da tot geners e cotras er porscher vicendevlamaintg sustigns e sarvetschs.

Uscheia en nias trattos parzialmaintg igls sequents camps:

Calender/Sulom

Igl Noss Sulom è cumparia an sia 70avla, igl Calender surmiran an la 40avla annada, tottas dus periodicas on adampia cun bravura igl sarvetsch a noss lectours. L'egna scu l'otra vevan pero ossa pitost la taimpra d'antiquitad e nivan ligeidas correspondentamaintg. Per chel muteiv ò la suprastanza instrado siva grondas ponderaziuns en concept nov. La fegnameira era da dar allas periodicas puspe actualitad e surtot concepeir en product tgi vign ligia e tant scu pussebel er duvro durant igl antier onn or. La mancanza da redactours e la situaziun da finanzas ò bagnspert cumando l'avischinaziun digls dus organs. La suprastanza ò relaschea en statut da redacziun e confirmo ena cumischung cun l'elaboraziun digl SULOM SURMIRAN. Igl ampren organ unia SULOM SURMIRAN stat oz an voss mangs. Possa chel organ purtar igls fretgs giavischias e delectar igls noss lectours e lectouras er vevant.

Pagina da Surmeir

Da grond'impurtanza per la derasaziun, igl dialog e la confrontaziun cun igl pled scretg rumantsch ò sainz'oter la nossa gasetta jamnila la PdS. Ena cumischung eligeida dalla suprastanza dall'URS sesa savens, periodicamaintg e tratta tottas pendenzas correspondentas a fundamaint d'en statut redacziunal. La cumischun è fitg activa e premurada da leir porscher agl lectour ena gasetta schi actuala e schlargeda scu pussebel. La mancanza da collaboratours ed igl fatg dad aveir angal ena suletta persunga responsabla per la redacziun èn chitos permanents. En'avischinaziun ad ena gasetta digl de è en tema avert.

Vocabulari surmiran

Igl vocabulari surmiran, duvrabel per scola e mintgade vign a cumpareir. Cun sustign dalla LR, igl inspectorat da scola e digls noss deutos agl cunsegl grond ègl reuschia d'instradar igl vocabulari nov definitivamaintg sur la regenza cantunala. Tal è nia declaro chest onn per med da scola e sottastat ad ena cumischung da survegilaziun. Cun la redacziun è nia incumbenso scolast secundar Faust Signorell. Igl vocabulari sa basa agl vocabulari «Garnier» e cumpeglia ple u mang 25 000 plets tudestg/rumantsch e 15 000 plets rumantsch/tudestg. Oz dastgagn nous constatar tgi la lavour è progredeida bagn. Per settember 91 èn gio messas ca. 29 000 adataziuns (plets) vot deir anfignen igl pled H. I resta anc ca. 36 000 plets la part tudestg/rumantsch; Nous ans legragn gio oz da chella reuscheida indispensabla per igl avignair digl lungatg surmiran.

Administraziun

L'administraziun ed animaziun vign per gronda part promoveida e sustigneida tras igl collaboratour regiunal. Per igl sies post è nia installo da novissem en computer PC tgi è colia d'ena vart cugl PC existent dalla redacziun dalla PdS e cun la banca da datas (plets) dalla LR. A disposiziun per la redacziun PdS e collaboratour regiunal stat er en telefax. Oz vignan texts per la PdS e per periodicas scretgs a Savognin sen diskettas e per part moduladas anavant directamaintg alla stampareia. Cotras so l'URS porscher enqual plaz da lavour an Surmeir ed a madem taimp spargner bagenqual cost da stampareia.

Ediziuns 1991

Plaschevlamaintg cumpara per la fegn da november da chest onn en codesch da canzunettas e versets, illustro per part an calour. I sa tracta da canzunettas e versets per igl antier onn e cumpeglia: Ia e la mia famiglia, festas tgi ia va gugent, tgossas tg'ins fò gugent, ambiaint e conturn e mastiers. Participos a chesta realisaziun èn stos: Daniela Caspar-Steier, Riom, Marlies Jegher, Mulegns e Reto Capeder scu collaboratour regiunal.

Igl davos november antschatta december cumparan er dus novas cassetas da praulas per part or dalla Crestomazia e per part originalas da Giovanni Netzer, Savognin, tgi ò er procurò l'illustraziun dallas dus cassetas. Las praulas registradas digl Radio rumantsch sotligneadas da musica èn pi levas e modernas.

Ansemen cun la Leia rumantscha ò l'URS edia en codesch per l'educaziun sexuala cugl tetel: La famiglia crescha. La translaziun surmirana è neida procurada da Rina Steier-Peduzzi, Savognin.

An collaboraziun cun la Leia rumantscha è cumparia chest onn per l'amprema geda igl codeschign per unfants: Kodi, e chegl an differents idioms rumantschs. Igl resung è sto positiv.

Circus Barbado, sa cloma en'ediziun dalla Leia rumantscha, en codesch per las mussadras da scoligna. Igl codesch cuntigna 25 canzungs per giuier e saltar, per far teater e musica. Las canzungs èn scretgas aint igls idioms, igls texts accumpagnonts an rumantsch grischun. La versiun surmirana ò procuro Madlaina Peterelli, Coira.

Scu mintg'onnn èn cumparias er chest onn dus OSL, procuros da Domenica Steier-Brenn, Savognin. Igl tetel digls dus carnetigns: Igl deis strubagleas, translaziun Domenica Steier-Brenn, e Barba Fadri ed igl teissa, ena translaziun da Moscha Jegher-Camen.

An atgna ediziun ò Roc Poltera edia las sias poesias ainten en codeschign cugl tetel: Flours digl mies iert.

Romano Plaz, parsoura

RAPPORT DIGL COLLABORATOUR REGIONAL

Igl mies rapport sa dat digls rapports da mintgade per mang dalla Leia rumantscha e dall'URS.

La sung preschaint a tottas sedutas da suprastanza e da cumischungs, mintgamai cun vusch consultativa, noua tg'ia va er la caschung da rapportar dallas mias activitads e lavours.

Ediziuns

Grond taimp e lavour vaia stuia imponder chest onn per las ediziuns descretgas aint igl rapport annual. Tottas trattativas cun la stampa ed oters collaboratours/as von sur igl collaboratour regional, scu er tottas correcturas da texts, seia chegl per las ediziuns spezialas u per las periodicas. Correcturas tgi costan taimp, ma tgi èn necessarias per satisfar allas novas Normas surmiranas.

Scuntrada e furmaziun

La cumischung ò cumpilo danovamaintg en program per igl aton 1990 e publitgia chel an dus nomras dalla Pagina da Surmeir digl september, noua tgi la Pagina da Surmeir è neida distribueida ainten tottas casadas da Surmeir. Igl schaner è nia publitgia igl program d'an-

viern e nous dastgagn deir tg'igl noss program vegia catto buna accoglientscha e nous vagn savia realisar ple u manc tottas acziuns preveidas, numnadamaintg:

1. Seira d'infurmaziun rg a Lantsch cun 20 part.
2. Seira d'infurmaziun rg a Savognin cun 9 part.
3. Steilas da strom ad Alvagni cun 8 part.
4. 3 curs da cuschinar a Savognin cun 33 part.
5. Curs da rum. per Rumantschs a Sur cun 9 part.
6. Tura da skis da 2 deis Bernina cun 11 part.
7. Declaraziun da taglia a Savognin cun 11 part.
8. Cant avert a Lantsch cun 40 part.
9. Prelecziun e cant avert a Casti cun 75 part.
10. Excursiun d'aton Veia surmirana cun 4 part.
11. Curs d'informatica cun 9 part.

Chest onn vainsa publitgia per l'amprema geda er en curs d'engles, betg per ramplazzar igls curs da rumantsch, na, mabagn per dar la pussebladad d'amprender engles er agls noss indigens, per tgi na stoptgan betg eir utro. 33 annunztgas demossan tg'igl basigns era avant mang.

Curs da lungatg

Igl davos onn èn nias realisos 7 differentes curs da lungatg cun 41 participants a Savognin u a Lantsch. La conjuctura ota ed invasiun da gliout da glianga tudestga è sa redutgeida. Igls problems pigl proxim taimp niron pero betg pi pitschens, causa tgi vagn immigros dad oters paeis tgi son nign tudestg e tgi stuessan neir integros ainten la cumianza ed ainten scola.

Igl mument corran dus curs da lungatg a Savognin cun 24 participants e 2 curs per avanzos a Lantsch, noua tg'igl curs per principiants è nia referia segl schaner 92.

Acziuns spezialas

Aint igl davos onn am ègl reuschia da ma preschantar ad ena radunanza communal ad Alvagni cun en curt referat sur dalla muntada digl lungatg e digls sforzs per la promoziun e mantignamaint digl lungatg. Amperneda ègl pero rasto cun Alvagni.

Ad Alvagni vaia er gia contacts cun persungas digl li pert. la furmaziun d'ena gruppa culturala.

An differentes discurs dattigl da perseguitar anavant la tgossa. Gruppas culturalas fissan d'avantatg er ainten otras vischnancas. Ma la reali-

saziun e la cuntinuaziun dependa adegna da purtaders an vischnanca. E chegl n'è betg adegna simpel.

Tgi igl noss lungatg rumantsch giolda en bung nom alla Bassa saia experimentar adegna puspe cura tg'ia fatsch referats curts per scolars u amprendists tgi passaintan cò lour vacanzas u emdas da lavour.

Teater

Noua tgi sa dat prova d'animar da giuier teater. A caschung digl curs da teater a Lantsch cun la giuventetna dall'Alvra era previa da discussiunar dall'idea da furmar ena gruppa da teater Val Alvra, analog alla Tribuna sursetra. Causa da malsogna dalla manadra vign igl curs realiso pi tard. Igl intent resta pero igl madem e vess da neir iniziia proximamaintg sur ena gruppa d'interess. Da prancepi vaseta er tottas preschantaziuns da teater ainten la regiun.

Rumantschaziuns

Per chel sectour vaia gia chest onn fitg pac taimp e va agea angal sporadicamaintg, tenor basigns u dumonda.

Cant e musica

Er igl onn scadut vainsa savia realisar cants averts ainten differentas vischnancas surmiranas. En cant avert ò gia li er a Casti a caschung dalla preschantaziun digl codesch «Notiztgas dalla Sicilia» da Linard Candreia. Visitar concerts u otras occurrenzas da cant e musica appartignan mademamaintg all'incumbensa digl collaboratour. Tgi el na so pero er betg esser dapertot, ins stò er ancleir.

Vendita da codeschs

La vendita da codeschs davent digl noss biro scu er sur igls scolasts, resp. scolars sa spleia an ena furma fitg agreabla e plaschevla ed ia less angraztger danovamaintg a scolasts/as e scolars pigl sustign da mintg'onn. Ainten fitg bleras buteias surmiranas ins survign er cartas da gratulaziuns, Nadal e Bumang, scu er cartas da condolientscha.

Ulteriouras lavours

Scu collaboratour regional stung ia a disposiziun er a differentes mediums da massa, a gasettas, a scolas e classas dalla Bassa tgi s'interesseschan per la nosssa cultura. Cun referats pi lungs a pi curts amprova da sviglier l'ancligientscha per igls noss sforzs.

Damai tgi igl post da collaboratour regional e la redacziun dalla Pagina da Surmeir sa cattan sot igl madem tetg, sung ia involvo fitg er aint igl travagl dalla gasetta.

Lavour na mantga betg ed angal cun ageid da bliers sarogl pussebel aint igl futur da realisar acziuns a favour digl noss lungatg rumantsch.

Reto Capeder, collaboratour regional

Suprastanza:

<i>Parsoura:</i>	Romano Plaz, Savognin
<i>Viceparsoura:</i>	Remi Capeder, Casti
<i>Actuar:</i>	Gustav Sonder, Salouf
<i>Cassier:</i>	Gion Cola, Riom
<i>Assessoura:</i>	Marlies Jegher, Mulegns
<i>Delegos dalla Meirana:</i>	Anita Simeon, Lantsch Peter Andreas Cott, Tinizong
<i>Revisours da chint:</i>	Berti Farrér, Stierva Gion Mareia Cotti, Sur

Publicaziuns:

Redactours:

<i>La Pagina da Surmeir</i>	Peder Antona Baltermia, Salouf
<i>Sulom surmiran:</i>	Rina Steier, Savognin Francestg Schmid, Oberengstringen Otmar Spinas, Tinizong Reto Capeder, Savognin

Uniun da scripturas e scripturs rumatschs

Il plü tard daspö las Scuntradas rumantschas da Savognin (85), Scuol (88) e'ls prüms *DIS DA LITTERATURA* da Domat (90) ha la litteratura rumantscha documentà sia preschentscha indispensabla i'l ra-vuogl dal muvimaint rumantsch. Ouai nu voul però dir ch'ün vess fingià dat la resposta definitiva a la dumonda, scha'l rumantsch sta e crouda culs scriptuors o las scripturas, ma ella vain fatta adüna dar-cheu da nouv, mettand in discussiun texts cun bler flà tanter las lingias e spazi per far agens impissamaints.

La suprastanza ha tut a cour ils plets da Lichtenberg, ch'ün «stopcha eir *far* alch da nouv per pudair *verer* alch da nouv» e documentà quista maxima cun ün program fich varià in occasiun da la *SCUNTRADA RUMANTSCHA A LAAX, dals 5 als 11 avuost 1991*. Il grond interess per nossas occurenzas ha cumprovà ch'üna litteratura pitschna profita in möd particular, sch'ella unischa in fuorma concentrada autuors e lectuors, auturas e lecturas, sco schi's trattess d'ün inscunter giubilar d'üna gronda famiglia.

Il program litterar da Laax ha sgüra savü cuntantar las differentas aspettativas dal public, spordschand prelecziuns e discussiuns, referats e lecziuns scenicas, seminaris litterars, prelecziuns per minchün/a, cabaret, musica etc. Minchatant d'eiran eir grondas salas massa pitschnas.

E tuottüna, per correspuonder ad ün «exercizi in vardavlezza», sco cha Hilde Domin pretenda d'üna litteratura autentica, mancan minchatant als texts rumatschs l'elemaint da surpraisa, da qualità exemplarica. L'idea d'üna lingua da standard chi invida eir als oters idioms da tour part a l'incletta litterara füss per la litteratura rumantscha üna gronda sfida cun effet positiv in regard a la qualità dals texts. Ma intant sun els amo fich rars, ils poets innovativs culla vöglija da's dar d'incleger surour ils strets cunfins idiomatics.

Il program da Laax, sco elemaint culminant da la lavur litterara da quist on, spordschaiva mincha di prelecziuns da la daman fin saira cul tema «*L'autur/a e seis text*». Noms, sco *Erica Lozza, Dumeni Capeder, Annamengia Bertogg, Vic Hendry, Margarita Gangale Uffer, Jon Nuotclà, Tresa Rütbers Seeli, Oscar Peer, Flurin Spescha, Clo Duri Bez-zola, Silvio Camenisch, Anna Pitschna Grob Ganzoni* ed *Arnold Spescha* han preschantà per part ouvras novas e spuolvrà la cunvenziun litterara cun vent frais-ch.

Scha scriptuors rumantschs s'expriman in avegnir eir per tudaisch, nu's tratta da tils achüsar dad infideltà, ma dad acceptar cha quel chi scriva dovra quella lingua chi sta il plü daspera a seis impissamaints.

Per uschè dir, sco prevenziun, cha'ls texts nu's najaintan aint il mardals gronds peds, han pisserà las differentas cuntribuziuns musicalas. Ün inrichimaint tuot particular es statta la musica da clavazin virtuosa dad *Annina Sax* chi ha pisserà fingià la prüma saira in occasiun da l'inscunter cun *Adolf Muschg* per ün evenimaint extraordinari. Il cuntschaint professor da litteratura e scriptur Muschg ha sgüra savü schlargiar il muond rumantsch accentuand l'importanza da linguas e culturas pitschnas in vista ad ün'Europa unida.

Robert Grossmann, il cumponist da la prüm'opra rumantscha «Il president da Valdei», ha savü fascinar il public tanter las singulas prelecziuns da mardi saira cun finas punts musicalas d'ün stupend gö da guitarra.

In ün seminar sur da la lirica da *Luisa Famos* ha *Mevina Puorger Pestalozzi* savü dar glüm eir a las parts chi uschigliö as demuossan sco ermeticas e sombras.

«*La pagina*», dimena üna pagina e na daplü, pudaivan preleger in marculdi saira quels e quellas chi forsa s'han ris-chats per la prüma jada da preschantar ün da lur texts davant il public. Ma eir ün pèr «veglias vuolps» s'avaivan masdadas tanter ils novizs, uschè cha'l clarinetist e saxofonist *Domenic Janett* d'eira vieplü in seis elemaint, improviand cun seis instrumaints respostas a texts «crüs e cots».

La saira finala d'eira destinada al cabaret, a quella fuorma litterara chi chatschaiva sias plü bellas flurs dals ons 50 e daspö innan d'eira bod sparida dal palc. Insais dal cuors da teater, ma eir perfuormanzas da character spontan e sorprendent han pisserà per uras zuond divertaihlas. Il guitarrist *Daniel Erni* ha stuvü sunar amo divers tocs suraint fin cha'l public es gnü stanguel dad applaudir.

Il venderdi dals 9 avuost d'eira reservà per nossa *radunanza generala*, quista jada süsom la Surselva in Tujetsch a *Milez*. Nos collega *Toni Berther* avaiva organisà cun premura quist inscunter sün uschè «ot nivel». Sper las solitas tractandas statutaricas as trattaiva da tscherner ün/a nouv/a president/a ed ün/a successur/a per *Irma Klainguti* illa suprastanza. In piazza da *Flurin Spescha* cha la radunanza ha elet sco nouv president, es entrà *Jon Nuotclà*, e *Florentina Camartin* ha surtut la plaiv dad Irma Klainguti.

Culla tscherna da *Vic Hendry* e la conferma da *Flurin Spescha* es la redacziun da la *LITTERATURA* gnüda schlargiada per ün commember implü.

In seis pled final ha il president scadent, *Clo Duri Bezzola*, manzunà tanter oter il seguaint:

«Hoz nu sarà plü la situaziun economica chi sforza da bandunar almain per ün tempet la patria geografica, ma plütost quella culturala. La cultivaziun dal turissem, cun tuots seis aspets chi glüschan, pissera sgüra qua o là per üna sairada da gala in üna sala d'hotel, ma simils arandschamaints han in prüma lingia character da consum e paschaintan la conscienza impè da tilla inquietar o sdarlossar, eu discuor da quella conscienza litterara chi's nudrischa dal sentimaint cha scriver per rumantsch saja üna chosa necessaria, üna chosa chi cunvain, e l'autur/a nun haja il sentimaint cha la decisiun per la lingua rumantscha as demuossa sco perdatemp.

Ün poet da l'America latina ha dit ch'üna lingua, e cun ella la litteratura, degenerescha, scha seis lecturs nu san plü tilla scriver perquai chi tils manca üna lingua da scrittüra. Eu sun persvas cha la gronda part dals Rumantschs as rechattan in ün stadi tanter las linguas chi probabelmaing as schlova in pac temp a favur da quella chi's demuossa sco plü resistent, forsa il tudais-ch.

Ed ün bel di constattaina cha in fuond da noss'orma eschan amo adüna restats Rumantschs, ma nu stuvain avoir noscha conscienza, scha nus dovrain il tudais-ch per ans dostar per noss'identità.

Unicamaing cun scriver nu salvaina lingua e cultura rumantscha, ma *eir* cun scriver. E forsa vegnan ils temps per scripturas e scriptuors plü difficils in avegnir. Ma temps difficils han adüna eir promovü la resistenza, e scha quella as drizza vers la rasegnaziun, po'la forsa qua o là procurar per üna surpraisa. Sperain insembel cha nus tuots chattan fiduzcha in quella lingua chi porta adüna darcheu inavant noss plects, e cha nus possan restar fidels a noss agens purtrets.»

Linard Bardill es dvantà nouv commember da l'USR. Robert Luzzi es sorti da l'USR.

Ün sincer ingrazchamaint va a meis collegas ed a mias collegas in suprastanza per lur lojalità e lur sustegn d'ürant meis quatter ons da presidi, als revisuors, a la redacziun da la LITTERATURA, a la Cumi-schiun litterara, al rapreschantant ill'Uniun svizra ed a tuot las commembras e'ls commmembers chi han cuntribui a favur da noss'un-iun.

Clo Duri Bezzola, parsura

Suprastanza

<i>President:</i>	Flurin Spescha, Turitg
<i>Cassiera:</i>	Giovannina Brunold, Samedan
<i>Actuar:</i>	Benedetto Vigne, Turitg
<i>Assessur(a)s:</i>	Florentina Camartin, Mustér Jon Nuotclà, Cuir
<i>Giuria litterara:</i>	Francesc Friberg Danis/Tavanasa Rina Steier, Savognin Annetta Ganzoni-Pitsch, Berna Erica Lozza, Horw Arnold Rauch, Cuir
<i>Redacziun «Litteratura»:</i>	Mevina Puorger-Pestalozzi, Turitg Ursicin G. G. Derungs, Vacallo Vic Hendry, Schaffusa Flurin Spescha, Turitg
<i>Represchentant en l'USS:</i>	Ursicin G. G. Derungs, Vacallo

Cuminonza Romontscha radio e televisiun

Radunonza generala

La radunonza generala dalla CRR ha giu liug ils 20 d'avrel 1991 ad Andeer. Quella ha deliberau las *fatschentas statutaras* e fatg entginas *elecziuns remplazzontas*. Plinavon ei la radunonza vegnida informada davart las *emissiuns romontschas da radio e televisiun*. Enteifer la discussiun han quellas emissiuns obteniu en general ina buna giudicatura.

A caschun dalla radunonza annuala surdat la CRR per regla il *premi da radio e televisiun dalla CRR*. Quei premi vegn accordaus a persunas ni uniuns ed instituziuns sco era a gruppas ch'ei sefatgas meriteivlas per lungatg e cultura romontscha en moda e maniera speciala. Il premi per igl onn 1991 ei vegnius surdaus a *Plasch Barandun*, Veulden, sco undrientscha da sia lavur e prestaziun per lungatg e cultura romontscha duront biars onns en differents secturs en ina vischnaunca, nua ch'il romontsch ei en prighel, ed a *Silvio Camenisch*, Domat, sco renconuschientscha da sia lavur sco sribent ed el senn d'in impuls e d'ina promoziun da sia futura activitad litterara.

Nova posiziun giuridica enteifer la SSR

Igl onn 1979 ha la CRR obteniu sco societad commembra in *status special* cun differents dretgs e differentas obligaziuns d'ina regiun linguistica. Per l'emprema gada ha la concessiun dil Cussegl federal renconuschiu expressivamein alla CRR il *dretg sin in commensurau risguard* concernent las emissiuns romontschas da radio e televisiun. Sin fundament da quella nova posiziun dalla CRR ha il Cussegl federal lu era concludiu igl onn 1983 la cadeina da radio grischuna - romontscha. Quella migliur dalla posiziun giuridica ha possibilitau alla CRR d'augmentar considerablamein las emissiuns romontschas da radio e televisiun. Cun l'entschatta 1984 ei il temps *dallas emissiuns romontschas da radio* vegnius augmentaus da ca. 38 minutas a ca. 2¹/₂ uras per di. Suenter paucs onns eis ei stau pusseivel da contonscher in augment da quellas emissiuns da 2¹/₂ uras a ca. 5¹/₂ uras per di. Naven dall'entschatta 1991 cumpeglia il plan da structura *dallas emissiuns romontschas da radio* ca. 6¹/₂ uras per di. In svilup positiv san ins era constatar el sector dalla *televisiun romontscha*. Igl onn 1990 eis il diember dalla emissiun «SVIZRA ROMONTSCHA» vegnius augmentaus da 12 a ca. 24 emissiuns per onn. Il cuoz dalla emissiun jamnila

«TELESGUARD» muntava igl onn 1980 ca. 10 minutas . El decuors dils onns ha la SSR concediu in augment sin 15 minutas.

En connex cun la discussiun davart la nova structura e la revisiun dils statuts dalla Societad svizra da radio e televisiun (SSR) ha la *CRR proponiu da renconuscher la CRR el sectur dil radio romontsch sco nova regiun linguistica dalla SSR*. Suenter liungas discussiuns e contractivas ha la suprastanza centrala dalla SSR acceptau quella proposta per mauns d'ina revisiun totala dils statuts SSR. La radunonza da delegai dalla SSR ha approbau ils 22 da november 1991 ils novs statuts cun in clar resultat. Cun quella revisiun ei la regiun romontscha arisguard il radio romontsch per l'emprema gada sil scalem sco las regiuns dalla Svizra tudestga, franzosa e taliana. Per la CRR ei quei in fatg d'impurtonza en sia historia da gleiti 50 onns.

Aspects positivs da quella revisiun

La nova posiziun giuridica dalla CRR rinforza era la posiziun dallas emissiuns romontschas. Quei pass ei adattaus da rinforzar la preschientscha romontscha e da dar allas emissiuns romontscha novs impuls. Sco regiun obtegn la CRR plinavon *ina representanza en tuts organs decisivs dalla SSR*. Quei ei in aspect essenzial per il svilup dalla CRR e dallas emissiuns romontschas da radio e televisiun. Sin fundament da quella posiziun cun dapli autonomia che tochen ussa duess ei era esser pusseivel da contonscher el decuors dils proxims onns ils mieds finansials per realisar la gronda part dallas miras formuladas dalla CRR ensemen cun il studio romontsch.

Ord motivs legals e technics eis ei buca stau pusseivel da formar ina regiun autonoma per la televisiun romontscha. Quella resta consequentamein integrada tier la televisiun dalla Svizra tudestga e romontscha (DRS). Ensemen cun il studio regional romontsch vul la CRR contonscher entras ina cunvegna ina sligiazium e collaboraziun che satisfa als basegns ed aspects practics dalla televisiun romontscha.

Considerablas midadas organisatorias

Quella nova posiziun giuridica dalla CRR pretenda considerablas lavurs organisatorias. En emprema lingia ein ils statuts vertents dalla CRR da suttametter ad ina revisiun totala. Ils novs statuts basegnan l'approbaziun dils organs surordinai. Igl entir menaschi ei d'organisar tenor aspects d'ina interpresa. In ton dalla materia ei da normar en in reglament da gestiun. Per part vegnan era cunvegrientschas en da-monda. Plinavon setracta ei d'instradar in post da mediaziun ed ina nova organisaziun per il menaschi finansial.

Fidel Caviezel, parsura

Suprastonza

<i>President:</i>	Fidel Caviezel, Cuera/Sumvitg
<i>Vicepresident:</i>	Cristian Fanzun, Cuera/Tarasp
<i>Actuar</i>	Remi Capeder, Casti
<i>Cassier:</i>	Paul Michael, Cuera/Donath
<i>Assessur:</i>	Peider Ratti, Cuera/Malögia

Cuminanza mussadras rumantschas (CMR)

Il tema principel da l'an 1991 es sto per nus mussedras la revisiun totela da nossa ledscha da scoulina.

Fin la mited meg 1991 s'ho gieu la pussibilted dad inoltrer las propostas per la consultaziun al Departamaint d'educaziun.

Per coordiner noss giavüschs cun quels dad otras organisaziuns, per ex. cun: l'Uniun da magisters, la secziun tudas-cha da mussedras, ils Seminaris da mussedras e.u.i. ho que do discussiuns animedas e bgeras tschantedas.

Als 28 november ho tratto il Cussagl Grand la revisiun totela da nossa ledscha da scoulina.

Tuot noss giavüschs nu sun gniesus accumulieus, però in generel pudainsa esser cuntaitas cun que cha nus avains raggiunt. Uossa sperainsa cha eir il pövel accepta nossa ledscha, giand a l'urna a dir da schi.

Las vschinaunchas haun uossa, e varon eir in avegnir grandas difficulteds da chatter mussedras rumauntschas. Las classas dal Seminari da mussedras sun pel mumaint nempe fich pitschnas. Nus essans vi dal tschercher vias e soluziuns per schoglier quist problem. que chi nun es però simpel.

Il Departamaint d'educaziun organisescha pel 1992 ün cuors per duonnas chi vuessan darcho lavurer sün lur mister d'üna vouta. Chi so scha la nouva ledscha da scoulina güda a schoglier il problem?

Las gruppas respunsablas pel cudesch da chanzuns, versets e gös haun ramasso il materiel vulieu. Uossa stu gnir fat la tscherna, corret, e decis il format dal cudesch. E sprauza funcziuna que uschè ch'el po bainbod gnir do in stampa.

Düraunt la Scuntrada a Laax ho la CMR darcho surpiglio da chürer ils iffaunts. Displaschaivelmaing sun gniesus fich pochs. A Scuol d'eiran las mussedras surdumandedas, intaunt cha a Laax vaivans adüna be 3–5 iffaunts a la vouta. Per nus es que natürelmaing greiv dad elavurer ün program scha'l numer d'iffaunts variescha telmaing d'üna vouta a l'otra.

Per glivrer mieu rapport vuess eau ingrazcher cordielmaing a tuot quels chi sustegnan in ün u l'oter möd la CMR e cun que eir nossas scoulinas rumauntschas.

Mirta Hartmann, presidenta

Suprastanza

<i>Presidenta:</i>	Mirta Hartmann, Silvaplauna
<i>Vicepresidenta:</i>	Alice Ardüser, Flem-Vitg
<i>Actuara:</i>	Sora Florentina Camartin, Mustér
<i>Chaschier:</i>	Daniel Manzoni, Segl
<i>Assessura:</i>	Barbara Rupp, Laax
<i>Revisuras da quint:</i>	Sora Veronica Albin, Glion Mirta Lombris, Alvaneu-Dorf
<i>Cusgliedra da lingua:</i>	Anni Tscharner, Zernez

Rendaquint da la Lia rumantscha 1991

EXPENSAS

	Contribuziuns directas	<i>Quint 1991</i>	<i>Prev. 1991</i>	<i>Quint 1990</i>
	<i>Uniuns regiunalas</i>			
3050	Romania	69 000.--	69 000.--	69 000.--
3060	Uniun dals Grischs	69 000.--	69 000.--	69 000.--
3070	Renania	69 000.--	69 000.--	69 000.--
3080	Uniun Rumantscha da Surmeir	69 000.--	69 000.--	69 000.--
Total	<i>Uniuns regiunalas</i>	276 000.--	276 000.--	276 000.--
	<i>Uniuns surregiunalas</i>			
3150	Societad retorumantscha	20 000.--	20 000.--	20 000.--
3160	Cuminanza rum. radio e televisiun	500.--	500.--	500.--
3170	Uniun da scripturs rumantschs	32 000.--	32 000.--	32 000.--
Total	<i>Uniuns surregiunalas</i>	52 500.--	52 500.--	52 500.--
	<i>Pressa rumantscha</i>			
3250	Gassetta Romontscha	31 500.--	31 500.--	31 500.--
3260	Fögl Ladin	31 500.--	31 500.--	31 500.--
3270	La Casa Paterna / La Punt	70 000.--	70 000.--	70 000.--
3280	Pagina da Surmeir	70 000.--	70 000.--	70 000.--
3290	Chardun	7 000.--	7 000.--	7 000.--
Total	<i>Pressa rumantscha</i>	210 000.--	210 000.--	210 000.--
	<i>Diversas contribuziuns</i>			
3350	Ediziuns ordaifer la LR	21 525.--	20 000.--	13 855.--
3351	Uniuns culturalas	-.--	1 000.--	2 444.80
3352	Fundaziun Planta	2 000.--	1 000.--	2 000.--
3353	Fundaziun Retoromana	2 000.--	1 000.--	2 000.--
3354	Fundaziun Dialog	7 806.--	7 500.--	7 806.--
3355	Fundaziun scienza e giuventetgna	-.--	1 000.--	1 000.--
3360	SRR/Rapport LR en las Annalas	1 000.--	1 000.--	1 000.--
3361	Cuminanza mussadras rumantschas CMR	500.--	500.--	500.--
3362	Projects circumscrits	1 500.--	1 000.--	1 800.--
3364	Fuev-delegaziun rumantscha	3 760.50	2 500.--	1 856.20
3365	Gassetta da scholars/Aviöl	5 000.--	5 000.--	5 000.--

	<i>Quint 1991</i>	<i>Prev. 1991</i>	<i>Quint 1990</i>
3366 Ars Helvetica	18 100.--	18 000.--	36 727.60
3367 Contribuziuns nunprevidas	2 300.--	5 000.--	4 976.--
3371 Ina passiu romontscha	--	--	4 300.--
3373 Deplazes G./Die Rätromanen, Identität	--	--	10 000.--
3375 L'iral – gieu liber en Engiadina	--	--	10 000.--
3380 Romania / contribuziun extraordinaria	15 000.--	--	--
Total <i>Diversas contribuziuns</i>	80 491.50	64 500.--	105 265.60
Total <i>Contribuziuns directas</i>	618 991.50	603 000.--	643 765.60

Acziuns spezialas

3450 Program d'assimilaziun	38 288.55	35 000.--	41 300.65
3452 Curs rumantsch en scola a Cuir	8 207.25	8 000.--	8 240.--
3453 Scolaziun da creschids	8 716.30	2 000.--	1 254.85
3454 Scolas medias/istorgia da la litt.	1 000.--	1 000.--	13 341.--
3456 Preparaziun vocabularis idiomatics	--	235 000.--	--
3457 Salon du livre et presse	4 983.--	3 000.--	3 690.--
3458 Documentaziun/Public relations	2 391.70	5 000.--	2 121.75
3459 Pressa/studi da projects	--	--	5 000.--
3460 SCUNTRADA RUMANTSCHA	240 241.80	280 000.--	14 975.75
3461 Barat da classas	--	1 000.--	--
3462 Promoziun chant rumantsch	392.20	2 000.--	403.20
3464 Rumantschaziuns	--	2 000.--	1 768.30
3465 Bibliotecas localas	--	2 000.--	1 307.70
3466 Acziuns na fixadas	4 035.90	--	3 793.10
3467 Med «assimilaziun/integrasiun rumantscha»	--	--	3 083.30
3468 Geniturs ed uffants	1 827.10	1 000.--	2 054.50
3470 Dun naziunal/La Quotidiana	186 717.75	125 000.--	24 294.70
3476 La Quotidiana	--	--	8 000.--
Total <i>Acziuns spezialas</i>	496 801.55	702 000.--	134 628.80
Total <i>Expensas generalas</i>	1 115 793.05	1 305 000.--	778 394.40

Collavuraturs regionalas

3501 Pajas mensilas	367 809.--	365 000.--	339 160.25
3506 Supplement per la chasada	8 160.--	8 160.--	6 000.--
3507 Supplement d'uffants	13 200.--	12 840.--	12 950.--
3511 AVS/AI/UCG/AD	26 415.35	27 000.--	24 357.80
3513 Segiranza d'accidents	897.45	1 900.--	1 687.--

	<i>Quint 1991</i>	<i>Prev. 1991</i>	<i>Quint 1990</i>
3515 Cassa da pensiun	30 713.40	31 000.--	28 720.90
3521 Spesas viadi etc.	9 503.25	14 000.--	9 807.95
3522 Divers custs da biro etc.	5 275.35	6 000.--	6 809.20
3523 Fits biros	7 800.--	11 000.--	7 850.--
3553 Elavuraziun electronica da datas	6 000.--	8 000.--	--

Total <i>Collavuratur regionalas</i>	475 773.80	484 900.--	437 343.10
--------------------------------------	------------	------------	------------

Post da linguatg

3601 Pajas mensilas	160 496.05	156 500.--	139 509.90
3602 Pajas per ura	3 155.--	--	5 970.--
3603 Pajas rg (fin 30-9-91 part FN)	31 497.50	30 500.--	--
3606 Supplement per la chasada	3 085.50	3 060.--	2 250.--
3607 Supplement d'uffants	2 300.--	2 880.--	2 640.--
3611 AVS/AI/UCG/AD	14 011.10	14 000.--	10 482.55
3613 Segiranza d'accidents	1 004.80	880.--	499.30
3615 Cassa da pensiun	12 878.40	13 000.--	10 977.35
3650 Biblioteca linguistica	764.35	1 000.--	141.10
3653 Elavuraziun electronica da datas	3 000.--	3 000.--	7 552.35

Total <i>Post da linguatg</i>	232 192.70	224 820.--	180 022.55
-------------------------------	------------	------------	------------

Post d'informaziun e documentaziun

3701 Pajas mensilas	94 776.60	90 500.--	60 056.30
3706 Supplement per la chasada	1 292.--	1 230.--	968.--
3707 Supplement d'uffants	--	500.--	--
3711 AVS/AI/UCG/AD	6 806.65	6 500.--	4 436.65
3713 Segiranza d'accidents	231.25	500.--	319.70
3715 Cassa da pensiun	5 002.55	7 100.--	4 446.25
3755 Material d'informaziun	186.30	2 000.--	138.80

Total <i>Post d'informaziun e da documentaziun</i>	108 295.35	108 330.--	70 365.70
--	------------	------------	-----------

Post da translaziuns

3801 Pajas mensilas	93 766.--	93 000.--	73 049.10
3802 Pajas per ura	9 672.40	--	--
3806 Supplements per la chasada	1 224.--	1 230.--	1 602.--
3807 Supplements d'uffants	--	--	660.--
3811 AVS/AD/UCG/AI	7 243.10	6 700.--	5 231.90
3813 Segiranza d'accidents	356.05	450.--	222.85
3815 Cassa da pensiun	9 281.80	6 800.--	3 072.20
3853 Elavuraziun electronica da datas linguisticas	2 000.--	2 000.--	3 195.--
3855 Lectorat da translaziuns	1 000.--	3 000.--	--

Total <i>Post da translaziuns</i>	124 543.35	113 180.--	87 033.05
-----------------------------------	------------	------------	-----------

Post da teater

3901	Pajas mensilas	25 596.45	30 000.--	31 691.60
3902	Pajas per ura	6 373.75	--	1 631.--
3911	AVS/AI/UCG/AD	2 520.10	2 500.--	2 290.40
3913	Segiranza d'accidents	141.80	100.--	67.80
3950	Curs/accumpognaments da teater	--	1 000.--	258.60
3951	Spesas e contribuziuns	1 579.95	2 000.--	3 415.80
3953	Biblioteca	9.--	500.--	322.90
3954	Translaziuns	7 080.--	8 000.--	9 550.--
3955	Mussavia dramatic III	192.45	--	1 787.10
3956	LA SCENA	--	--	1 667.--
3957	Contribuziun per «Reflectur»	1 000.--	1 000.--	1 000.--
3958	Contacts externs e festivals	491.20	1 000.--	732.60
3959	Divers custs	1 442.50	500.--	1 429.45
3961	Carnet/glista da teater	--	--	2 567.95
3962	Contribuziuns annualas	950.--	800.--	1 110.--
3963	SCUNTRADA/scola da teater	8 364.60	9 000.--	--
3965	Project UTP/SCUNTRADA	6 000.--	8 000.--	--
Total Post da teater		61 741.80	64 400.--	59 522.20

Post d'ediziuns

4001	Pajas mensilas	60 612.50	68 000.--	57 794.30
4002	Pajas per ura	11 813.20	--	
4011	AVS/AI/AD/UCG	5 355.15	4 900.--	4 478.15
4013	Segiranza d'accidents	623.50	300.--	285.70
4015	Cassa da pensiun	5 751.90	5 000.--	4 252.90
4040	Quaderns OSL	26 654.45	25 000.--	26 728.80
4042	Musicalias	248.80	--	762.50
4044	Abunament chanzuns	7 817.50	15 000.--	10 000.--
4045	Restampa Laudinella	--	--	9 031.50
4046	Meds didactics scolas fundamentalas tudestgas	5 249.--	10 000.--	5 274.90
4047	Med «assimilaziun/ integraziun rumantscha»	33 787.10	15 000.--	101 199.55
4049	Vocabulari administrativ giuridic	5 000.--	5 000.--	4 235.20
4050	Vocabulari sursilvan-tudestg	--	--	23 770.--
4052	Correspondenza rumantscha WEKA	--	--	5 000.--
4053	Reediziun Manuel pratique ... (RR4)	29 170.--	30 000.--	--
4054	Funtaunas III	--	--	22 659.80
4055	Gieu da linguatg	21 954.60	15 000.--	--
4056	Comics rumantschs	10 000.--	10 000.--	37.80
4058	KODI	38 127.--	36 000.--	34 957.50
4060	La scoletta	--	--	5 000.--
4061	Versets e chanzuns	10 000.--	10 000.--	--
4062	Circus Barbado	9 673.90	7 000.--	5 000.--
4066	Ideas ed impuls per scolina (surs.)	--	--	6 000.--
4068	Med educaziun sexuala	23 986.70	12 000.--	--

	<i>Quint 1991</i>	<i>Prev. 1991</i>	<i>Quint 1990</i>
4070 ZVAC cudesch d'uffants	-.--	-.--	28 301.60
4071 Vocabulari franzos-ladin	-.--	-.--	21 375.25
4072 TECNICA II	25 000.--	25 000.--	-.--
4073 Reproducziun cassetas praulas	2 354.20	-.--	-.--
4074 Flurs da pradas	5 000.--	-.--	-.--
4076 Agenda 1992	-.--	-.--	10 903.80
4078 Prospect Rumantschia	19 602.--	18 000.--	-.--
4079 Restampa «la fuigia dil Stoffel»	2 229.70	-.--	8 000.--
4080 Restampa «Floret»	-.--	-.--	5 000.--
4081 Ulteriuras restampas	-.--	2 000.--	649.70
4082 Projects na fixads	-.--	5 000.--	-.--
4084 Cumpra per sustegn	500.--	1 000.--	1 000.--
4086 Cumpra per revendita	54 492.50	55 000.--	76 175.--
4088 Cumpra antiquariat	2 107.--	5 000.--	1 355.--
4090 Propaganda	18 000.--	18 000.--	10 000.--
4092 Francatura e vitgira	2 899.90	2 000.--	1 897.--
4094 Material da spediziun	5 771.05	6 000.--	6 163.55
4096 Sminuaziun debiturs	11 698.85	-.--	-.--
4098 Sminuaziun cudeschs avant maun	-.--	-.--	22 133.90
Total <i>Post d'ediziuns</i>	455 480.50	405 200.--	519 423.40

Scolinas

4101 Pajas mensilas	106 342.20	109 000.--	99 558.75
4103 Paja transports uffants	14 362.20	14 000.--	14 137.25
4111 AVS/AI/AD/UCG	7 746.80	7 800.--	7 129.25
4113 Segiranza d'accidents	1 162.85	500.--	410.70
4115 Cassa da pensiun	6 894.55	4 500.--	6 839.70
4150 Spesas bus	5 756.85	6 000.--	5 250.20
4151 Cumpra bus	-.--	-.--	24 149.--
4152 Reparaturas	-.--	600.--	-.--
4154 Divers custs	4 522.45	500.--	1 110.15
4156 Fits chasa	13 000.--	13 000.--	13 000.--
4158 Curs perfecziun mussadras	-.--	200.--	174.--
4165 Cussegliadra da lingua	8 000.--	8 000.--	2 246.40
4167 Subsidis spezials	1 973.90	1 000.--	224.50
4168 Subsidis per instr. suppl. da lingua	-.--	-.--	5 000.--
Total <i>Scolinas</i>	169 761.80	165 100.--	179 229.90

Secretariat ed administraziun

4401 Pajas mensilas	331 024.30	310 000.--	288 043.35
4406 Supplements per la chasada	2 040.--	2 040.--	1 534.--
4407 Supplements d'uffants	8 475.--	3 120.--	3 880.--
4411 AVS/AI/AD/UCG	31 965.50	33 000.--	25 853.35

	<i>Quint 1991</i>	<i>Prev. 1991</i>	<i>Quint 1990</i>
4413 Segiranza d'accidents	724.40	1 400.--	3 643.50
4415 Cassa da pensiun	24 275.90	24 000.--	23 117.05
Total <i>Pajas/custs socials e da persunal</i>	398 505.10	373 560.--	346 071.25

Infrastructura generala

4550 Material	16 583.95	14 000.--	16 616.95
4551 Francatura e vitgira	6 710.40	6 000.--	1 057.60
4552 Telefon	10 445.25	9 500.--	10 252.75
4553 Spesas banca/schec postal	1 792.35	1 000.--	1 299.10
4554 Reparaturas	354.--	1 000.--	38.--
4555 Nettegiar	11 228.40	8 500.--	9 984.35
4556 Mantegniment da maschinas e computers	1 868.50	3 000.--	1 967.--
4557 Fits chasa/parcadis	40 600.--	40 600.--	40 600.--
4558 Stgaudent	3 000.--	3 000.--	3 251.85
4559 Forz'electric/aqua	3 183.10	3 000.--	2 849.10
4560 Amortisaziun maschinas e mobiglias	25 775.35	25 000.--	16 961.40
4561 Tschains passiv	40.10	--	--
Total <i>Infrastructura generala</i>	121 581.40	114 600.--	104 878.10

Divers custs

4650 Biblioteca/archiv	3 644.65	2 000.--	4 621.95
4651 Gasettas e revistas	763.05	1 000.--	775.30
4652 Rapport annual	7 682.--	7 500.--	7 904.--
4653 Inserats	1 385.40	2 000.--	4 622.--
4654 Contribuziuns annualas	2 796.40	3 000.--	3 277.--
4655 Divers custs	1 493.95	2 000.--	2 641.90
4656 Segiranzas (materialias)	1 277.30	1 000.--	1 788.40
4657 Scolaziun persunal	802.--	3 000.--	2 577.--
4658 Spesas persunal	2 118.20	5 000.--	3 333.40

Total <i>Divers custs</i>	21 962.95	26 500.--	31 540.95
----------------------------------	------------------	------------------	------------------

Total <i>Secretariat ed administraziun</i>	542 049.45	514 660.--	482 490.30
---	-------------------	-------------------	-------------------

Total <i>SERVETSCHS, EDIZIUNS, PERSUNAL, ADMINISTR.</i>	2 169 838.75	2 080 590.--	2 015 430.20
--	---------------------	---------------------	---------------------

Organs

4850 Radunanza da delegads	1 699.20	2 500.--	1 359.80
4852 Cussegl	1 437.10	1 500.--	2 270.60
4854 Suprastanza	15 951.05	16 000.--	14 968.75

	<i>Quint 1991</i>	<i>Prev. 1991</i>	<i>Quint 1990</i>
4856 Revisorat	849.20	200.--	732.80
4858 President	10 000.--	10 000.--	10 000.--
4860 Spesas, rapreschentaziuns, viadis	5 327.60	6 000.--	5 534.--
4862 Diversas cumissiuns	402.40	3 000.--	170.--
Total <i>Organs</i>	35 666.55	39 200.--	35 035.95
Total <i>EXPENSAS</i>	3 321 298.35	3 424 790.--	2 828 860.55

ENTRADAS

Subsidis e contribuziuns

6050 Confederaziun	2 000 000.--	1 845 000.--	1 600 000.--
6060 Chantun Grischun	400 000.--	400 000.--	400 000.--
Total <i>Subsidis e contribuziuns</i>	2 400 000.--	2 245 000.--	2 000 000.--

Entradas ord investiziuns

6150 Tschains	42 430.90	30 000.--	54 900.--
6160 Tschains da legats	1 093.80	700.--	1 986.85
Total <i>Entradas ord investiziuns</i>	43 524.70	30 700.--	56 886.85

Entradas spezificas

6250 Chantun per scolinas d'exercizis	5 071.15	5 000.--	4 577.--
6251 Citad da Cuira per scolinas	75 000.--	75 000.--	75 000.--
6252 Citad da Cuira per instrucziun rumantscha	5 000.--	5 000.--	5 000.--
6253 Chantun Genevra	50 000.--	50 000.--	50 000.--
6260 Citad da Turitg	5 000.--	5 000.--	5 000.--
6261 Uniun da scolinas Cuira	5 700.--	3 000.--	6 100.--
6262 Program d'assimilaziun	14 644.--	20 000.--	18 560.--
6263 Cassetas curs audiovisuals	--	--	--
6264 Acziuns spezialas	1 000.--	--	4 510.--
6265 Diversas	455.75	--	125.--
6266 Dun naziunal/La Quotidiana	186 817.75	125 000.--	24 294.70
6267 Restituziun supplements d'uffants	23 974.35	23 000.--	20 560.--
6268 Servetsch translaziun rumantsch grischun	58 799.50	30 000.--	41 392.--
6269 Servetsch translaziuns/idioms	15 517.70	3 000.--	4 963.40
6270 Servetsch da linguatg	--	10 000.--	3 601.--
6271 Contribuziuns rumantsch grischun	--	--	--
6275 Scuntrada rumantscha	161 405.40	200 000.--	--

	<i>Quint 1991</i>	<i>Prev. 1991</i>	<i>Quint 1990</i>
6276 Scolaziun da creschids	14 853.--	5 000.--	6 188.--
6277 Donaziuns en pia memoria	--	--	1 045.--
6278 Sustegns per projects da teater	6 000.--	8 000.--	--
6279 Contribuziun SBS per bus	--	--	21 200.--
6280 Entradas UCG etc.	22 834.70	2 000.--	21 204.20
6285 Vocabularis idiomatics/ contr. Chantun	--	--	--
Total Entradas especificas	652 073.30	569 000.--	313 320.30
Entradas ediziuns			
6310 Quarta Lingua per ARS HELVETICA	4 000.--	4 000.--	--
6312 Pro Helvetia per ARS HELVETICA	19 800.--	10 000.--	50 000.--
6313 Fondo lottaria per ARS HELVETICA	--	--	1 075.--
6315 Pro Litteris	549.50	1 000.--	--
6320 Divers sustegns	3 000.--	5 000.--	25 000.--
6321 Contribuziuns per Manuel pratique	12 000.--	--	--
6322 Contribuziuns per med educaziun sexuala	5 000.--	8 000.--	--
6323 Donaziuns per ZVAC	--	--	8 800.--
6325 Augment cudeschs avant maun	--	--	22 134.90
6326 Augment debiturs	--	--	8 295.35
Total Sustegns per ediziuns	44 349.50	28 000.--	115 305.25
Abunaments			
6400 Kodi (surs./surm./ladin)	10 578.--	10 000.--	12 727.--
Total Abunaments	10 578.--	10 000.--	12 727.--
Vendita generala			
6500 Vendita ediziuns Lia rumantscha	118 557.50	110 000.--	146 190.20
6502 Vendita musicalias	25 590.35	18 000.--	22 438.85
6504 Vendita autras ediziuns	53 342.80	60 000.--	45 055.40
6506 Vendita diversas	1 902.10	3 000.--	3 090.35
6508 Vendita cassetas da praulas	3 629.60	2 000.--	2 857.40
6510 Vendita ediziuns rumantsch grischun	11 977.60	15 000.--	20 723.45
6511 Vendita antiquariat	5 502.50	5 000.--	4 341.80
Total Vendita generala	220 502.45	213 000.--	244 697.45
Total Entradas ediziuns	275 429.95	251 000.--	372 729.70
Total ENTRADAS	3 371 027.95	3 095 700.--	2 742 936.85

	<i>Quint 1991</i>	<i>Prev. 1991</i>	<i>Quint 1990</i>
Quint final			
Entradas	3 371 027.95	3 095 700.--	2 742 936.85
Expensas	3 321 298.35	3 424 790.--	2 828 860.55
Avanzament/Daivet	49 729.60	329 090.--	85 923.70

BILANTSCHA

Activas	<i>per 31-12-1991</i>	<i>per 31-12-1990</i>
1000 Cassa	603.30	1 006.80
1010 Schec postal	10 394.40	19 793.45
1050 Banca chantunala (cto. cor.)	21 091.55	20 066.75
1051 Cassa da spargn persunal LR	53 211.30	49 333.15
1053 Credit svizzer FN / cto. termin	--	100 000.--
1054 Credit svizzer Scuol	173.25	3 464.75
1059 Credit svizzer Flem	--	740.85
1060 Banca chantunala/conto termin	100 000.--	100 000.--
1061 Uniun da bancas svizras Glion	361.35	248.65
1066 Banca chantunala	155 138.45	230 283.90
1067 Raiffeisen Breil/Project G. H. Muoth	15 228.75	28 795.--
1068 Raiffeisen Suot Tasna/Chomp da giuventetgna	3 117.30	2 968.70
1069 Raiffeisen Mustér	31.40	31.40
1070 Donaziun dr. Pieder Tuor	2 000.--	2 000.--
1071 Donaziun dr. Felix Calonder	9 000.--	15 000.--
1072 Donaziun Giovannina Bazzi-Mengiardi	25 000.--	25 000.--
1073 Donaziun 100 onns Coop	107 780.40	101 757.45
1074 Donaziun Baur	10 168.75	--
1080 Debiturs divers	55 968.30	33 477.10
1081 Debitur taglia anticipada	15 325.15	23 048.--
1082 Debiturs ediziuns	28 647.25	40 346.10
1083 Debitur maschina da café	--	1 378.25
1085 Activas transitorias	19 735.20	500.--
1090 Radio Turitg	1.--	1.--
1100 Maschinas da biro	1.--	1.--
1110 Mobiglias da biro	1.--	1.--
1115 Mobiglias da scolinas	1.--	1.--
1150 Biblioteca Lia rumantscha e Caviezel	1.--	1.--
1160 Bus da scolina	1.--	1.--
1200 Marcas 2000 onns	1 975.--	2 500.--
1201 Cudeschs avaunt maun	1.--	1.--
1290 Report dal deficit	--	85 923.70
1900 Daivet	68 809.30	3 886.40
<i>Total activas</i>	<u>703 767.40</u>	<u>909 819.25</u>

Passivas	<i>per 31-12-1991</i>	<i>per 31-12-1990</i>
2000 Crediturs	199 061.40	198 286.75
2051 Emprest cassa da spargn personal LR	53 211.30	50 711.45
2052 Emprest credit svizer Fondo nazional	-.--	118 261.85
2054 Emprest FN Litteratura Rumantscha e Ladina	2 028.--	2 028.--
2066 Fond Pro Patria	44 126.--	230 283.90
2067 Project G. H. Muoth	15 228.75	28 795.--
2068 Chomp da giuventetgna	3 117.30	2 968.70
2070 Donaziun dr. Pieder Tuor	2 000.--	2 000.--
2071 Donaziun dr. Felix Calonder	9 000.--	15 000.--
2072 Donaziun Giovannina Bazzi-Mengiardi	25 000.--	25 000.--
2073 Donaziun 100 onns Coop	107 780.40	101 757.45
2074 Donaziun Baur	10 168.75	-.--
2100 Reservas ediziuns linguistics	10 000.--	10 000.--
2105 Reservas ediziuns commemorativas	2 953.--	2 953.--
2150 Passivas transitorias	168 387.90	119 273.15
2200 Marcas 2000 onns	1 975.--	2 500.--
2290 Avanzament 1991	49 729.60	-.--
<i>Total passivas</i>	<u>703 767.40</u>	<u>909 819.25</u>

RAPPORT DA REVISIUN

Tenor art. 10 cifra a) e b) dals tschentaments da la LR avain nus controllà la bilantscha, fatga per ils 31 da december 1991, sco era ils quints da gudogn e sperdita per il temp dals 1. da schaner 1991 fin ils 31 da december 1991.

La bilantscha serra da mintga vart cun *frs. 703 767.40*. Il quint da gudogn e sperdita mussa in gudogn da *frs. 49 729.60*.

Nossa controlla ha mussà ch'ils cudeschs èn manads en urden. Sin fundament da nossa controlla e da las infurmaziuns retschavidas essan nus persvadids che la preschentaziun dal resultat da gestiun e da la situaziun da la facultad correspundan a las prescripziuns legalas e statutaras.

Ils detagls davart las dimensiuns da nossa controlla e las constataziuns fatgas èn francads en noss rapport separà.

Sin fundament dals resultats da nossa controlla proponin nus d'acceptar il quint annual 1991 e la bilantscha per ils 31 da december 1991.

Cuira, ils 23 d'avrigl 1992

L'UFFIZI DA CONTROLLA

Controlla da finanzas
dal chantun Grischun

Cottiati / Cavegn